

EL CONSERVADORISME CATALÀ A LA SEGONA REPÚBLICA

«Un estudi de la Lliga Regionalista (Catalana) a través de
"La Veu de Catalunya"»

TESI DE DOCTORAT DE
Bernat Muniesa Brito

Director

Dra. Antoni Jutglar Bernaus

C. D. H. I.

BARCELONA, setembre 1980

P A R T III

LA LLIGA REGIONALISTA (CATALANA) CONTRA
EL REFORMISME BURGÈS: UNA ANÀLISI DEL
DRETISME CATALÀ EN EL BIENI REFORMADOR
(desembre 1931-setembre 1933)

INTRODUCCIÓN

El període que estudiarem en aquesta part de la investigació és un període clau, doncs constitueix l'eix mateix de l'existència de la República. Període conegut fonamentalment per "bien social-azañista", per significar el nucli essencial de la coalició governamental que hauria d'inspirar la política desenvolupada pels governs que presidí Manuel Azaña. Equívoca denominació aquesta que s'ha generalitzat, puix induceix a pensar en un personalisme, el d'Azaña.

Existeix una certa tradició, entre d'altres, dins el camp historiogràfic «a la qual ha contribuït poderosament el nordamerícan Payne», que es refereix al bien 1932-1933 com si fos una realitat identificada amb la personalitat i la tasca d'un home, Azaña. Tradició que arranca ja del mateix Pla, de les seves interpretacions de la política a l'Estat espanyol en el curs de la seva estada a Madrid com a corresponsal de "La Veu de Catalunya", al llarg de la vida de la República. Ell presenta ja l'evolució del "bien reformador" dins l'equívoca perspectiva d'assimilar-lo a la capritxosa actuació d'Azaña, més o menys recolzat pels socialistes. Aquella tradició arranca d'aquí, i el mateix Pla la consolidaria posteriorment, al 1940, en la seva Historia de la Segunda República.

Aquesta nefasta tradició, d'origen dretista, i que, fins i tot, ha arribat a encomanar a d'altres tendències historiogràfiques, ha contribuït, com deiaam, a desenfocar la realitat. Perquè, en darrera i fonamental instància, la realitat dels fets es concreta en la reflexió de si el conjunt de reformes de l'estructura social espanyola alentades pels Gòverns encapçalats per Azaña, eren o no necessàries per al progrés de la nació?

Aquest és, per a mi, el punt fonamental. L'altra es observà com s'articulava aquell projecte reformador amb la correlació dels extrems polítics i socials, és a dir: per una banda amb una burgesia aristocratitzant; per l'altra un moviment obrer revolucionari -l'anarcosindicalisme-.

Si s'accepta que la nació necessitava d'aquestes reformes esmentades ja a la Part II d'aquesta tesi -per encavalcar-se en el món del capitalisme positivista -Occident, si es vol-, aleshores aquella necessitat ridiculitza qualsevol intent de caricaturitzar -com fa Payne- el "bieni reformador" en base a l'activitat capritxosa d'uns individus.

Per contra -com sosté la historiografia reaccionària-, si la societat espanyola no requeria per progressar aquelles reformes tan moderades, aleshores

sí. Aleshores sí que Azafia hi hagués estat un dinamiter social i polític. O un perillós il·lusionista.

En efecte, tots els portaveus ideològics de les classes socials dominants i més acomodades de l'època —i entre elles la Lliga Regionalista—, consideron Manuel Azaña sentzitllament quasi com un delinqüent de la política.

Això, entre altres coses —com la posició tremendament conservadora de la Lliga Regionalista (Catalana) davant la plataforma reformadora republicana— tractarem d'abrodar-ho en aquesta part de la investigació. Qüestions ja apuntades en discutir-se la Constitució —com ja s'ha vist— rebrotaran amb força superior: reforma agrària, qüestió religio-ensenyament, el tema de l'autonomia catalana, etc. Provocant un progressiu procés d'enfrontament de les dretes contra els reformadors.

Circulant per aquest aspre paisatge esperem contribuir a clarificar més profundament la naturalesa aristocratitzant de la dreta catalana, és a dir, la Lliga Regionalista (Catalana). Naturalesa que es dibuixa perfectament al ésser aquella contraposada amb el procés reformador, que ella va combatre amb totes les seves forces.

GENER DEL 1932: L'OBERTURA D'UNA ETAPA CONFLICTIVA

Anomenat President de la República Alcalá-Zamora, aquest encarregà formar Govern a Azaña; en una conjuntura que les dretes espanyoles -d'huc la Lliga Regionalista també- esperaven que l'encarregat fou Lerroux, considerat per ells un "mal menor". Pla atribueix la decisió d'Alcalá-Zamora a una qüestió d'antipatia personal cap a Lerroux -dos anys després, sempre segons Pla, aquesta antipatia, és reproduïrà, però contra Gil Robles-.

El cas és que amb la formació d'aquest primer Govern dirigit per Azaña després de l'aprovació de la Constitució, els radicals de Lerroux passaren a exercir el paper d'una forta oposició parlamentària, però marcada, encara, per l'emprenta original de l'esperit del "14 d'abril", degut al qual, els lerrouxistes es desmarcaven de les dretes d'extracció monàrquica i clericalistes.

El I Govern constitucional d'Azaña quedà, doncs, constituït de la manera següent: Presidència i Guerra: Azaña; Estat, De Zulueta; Justícia, Albornoz; Governació, Casares Quiroga; Marina: Giral; Hisenda: Carner; Instrucció Pública: De los Ríos; Treball, Largo Caballero; Obres Públiques, Prieto; Agricultura, Indústria i Comerç, Domingo. Es a dir,

una coalició de republicans reformadors i socialistes. La novetat més gran fou la designació d'en Jaume Carner per Hisenda. Carner era un home força moderat, autèntic liberal, i el seu anomenament tingué per objectiu tranquil·litzar a les dretes espanyoles, la qual cosa no bastaria, com demostrarien els fets posteriorment. No era pas suficient Carner. Puix es tractava d'un burgès no providencialista, sinó eminentment racionalista, i per això no militava dins la Lliga Regionalista.

El mateix Pla (636) assenyala l'exceptionalitat de la presència de Carner en el Govern Azañas

"Azaña calificó la colaboración del señor Carner en su ministerio de extraordinaria. Y excepcional. Lo que realmente era excepcional era la coexistencia en el mismo gabinete del burgués prudente y avisado señor Carner y del secretario general de la organización socialista U.G.T., Largo Caballero" (637).

Resumint: fou una acció conciliadora d'Azaña envers les dretes del país. Es Pla qui explicita la clau de la presència de Carner en el Gabinet, i ho fa en dues direccions. Primer com a producte de "la debilitat humana" de Carner, cercant -segons Pla- el poder, el prestigi donat per un ministeri:

"En definitiva, el señor Carner se prestó, entrando en el ministerio, a hacer posibles los sueños sociales del señor Largo Caballero por las mismas razones que el buen sentido del general Primo de Rivera hizo practicable la política del señor Aunós" (638).

I en segon lloc atribueix Pla a Carner la representativitat de la "burgesia" espanyola -¿de quina burgesia? No pas de l'assimilada amb la Lliga Regionalista-, assenyalant al mateix temps -Pla parla a 1940- la naturalesa variable i superficial d'aquella classe social, car el fet que Carner entrés en aquell Govern era degut a:

"La capacidad para el suicidio de que da muestras a veces, en determinados momentos históricos, la clase burguesa, es un fenómeno extraño y complejo. La burguesía española entra ahora en uno de estos períodos" (639).

Fos com fos, la presència de Carner en el Govern d'Azaña és un fet que no tenia altra connotació social que -com hem dit- tranquil.litzar al bloc econòmicament dominant del país. Tranquil.litat realment difícil d'obtenir, puix ni els grups social d'aquell bloc estaven disposats a afliuxar llur radical oposició al programa reformador republicà, ni Carner representava objectivament els seus interessos. Ell era -com s'ha dit- més aviat l'arquetípus de burges racionalis-

ta kantià, sense la tara aristocratitzant-providencialista que dominava, en canvi, els homes de la Lliga Regionalista. Carner era molt més spencerià, en tant que home contrari al tradicionalisme excessiu, és a dir, representant típic d'aquella burgesia que normalment es distanciava geomètricament tant de l'elementat tradicionalisme aristocràtic com dels socialismes. La posició de la Lliga Regionalista, al contrari, es devantava molt més obertament cap al tradicionalisme.

La Lliga Regionalista inaugurarà l'any 1932 amb una activitat "propagàndista" febril. Activitat estimulada, dins el gener, per l'intent revolucionari de l'Alt Llobregat. Aquell principi d'any, que seria l'inici de la pressió reformadora del Govern, començava la Lliga Regionalista demanant El respecte a les lleis, en un article publicat a "La Veu de Catalunya" (640) el 7 de gener del 1932, en el qual, més que reflexionar recapitulant sobre la situació de la nació, exigeix, amb un llenguatge abrupte, rencorós, al Govern una duresa social radical. Dolia, per exemple:

"Fa uns quants mesos que es respira una atmòsfera totalment contrària als principis de respecte i de compliment de les lleis. Això creau un ambient de disolució social obertament incompatible amb

"La llibertat i la justícia"(641).

La cuasa d'aquest ambient era clara per al portaveu de la Lliga Regionalista: l'amnistia. Puix així ho manifesta a continuació:

"Les amnisties i els indults s'han prodigat constantment, sense excepcionar els delictes comuns; i des de la Direcció de Pressos s'ha glorificat (642) en forma insospitada al delinqüent, declarant que mentre compleix les penes que li han imposat els Tribunals, se li han de tenir consideracions, i se li han de proporcionar comoditats que millions de ciutadans no han tingut mai, malgrat no haver donat cap feina a la justícia"(643).

Tipiques conclusions del més benpensant conservadorisme, per al consum de gents acomodades i, al mateix temps, amb la dosi demagògica suficient per a promoure el corresponent estat d'opinió contrària al Govern, com clarament queda palejà, per exemple a continuació, exagerant les coses desmesuradament:

"Mentre tot això no s'acabi, serà inútil tot intent de restablir la pau i la normalitat del país. No hi ha cap república que pugui suprimir el Codi Penal, ni els Tri-

bunals, ni la força pública. No hi ha cap règim al món, que pugui basar-se en el principi que les lleis poden infringir-se" (644).

L'objectiu d'aquest tremendisme: cap altre que contribuir gratuïtament a desestabilitzar el règim, en la més transparent línia d'un dretisme força profund. Per corroborar-ho véiem quina valors ció feia "La Veu de Catalunya" del balanç de l'any 1931, és a dir, dels nou mesos curts de Repùblica, en un altre article titulat L'obsessió revolucionària (645), aparegut el 9 de gener del 1932. El derrotisme és accentuat:

"La Repùblica arribava com una pura conquesta democràtica ... "(646).

Veritat. Tan veritat com que la Lliga Regionalista intentà imedir-ho, cosa la qual que no esmenta l'autor. Seguidament:

"... i les esquerres assumiren tot seguit el poder ... Quina fou la conducta? ... La demagògia més desenfrenada fou l'espectacle. Demagògia en les declaracions, en els escrits, en els discursos, en els actes. Demagògia en tot" (647).

Derrotisme força significatiu. Significació que augmenta si considerem la breu existència de la Repù-

blica. La Lliga Regionalista no donava cap possibilitat d'expectativa, de deixar fer. Fou a dinamitzar el règim des del primer moment que aquell manifestà la seva predisposició reformadora. El seu derrotisme era paral·lel a l'emblaçat pel dretisme espanyolista des d'altres trinxeres de l'Estat. Un derrotisme, en definitiva, que tingué un quelcom d'automaticisme davant les reformes.

Llegint aquest tipus de materials es fa difícil admetre judicis com, per exemple, el de Nadal (648), en referir-se a les relacions República-Lliga:

"La Lliga Regionalista había adoptado una posición pasiva en frente del nuevo régimen; una posición meramente observadora" (649).

Aquella passivitat durà escasament un trimestre. A partir de l'estiu del 1931 la Lliga Regionalista -com les altres dretes espanyoles- no donà cap treva al nou règim. A 1932 la bel·ligerància serà ja permanent.

LA LLIGA REGIONALISTA I L'ECONOMIA "NATURAL": LA RENTRÉE DE CAMBO I VENTOSA I CALVELL

Encara que -com hem vist- Ventosa i Calvell donà senyals polítiques d'existència quan la Lliga

Regionalista intentà incloure'l a la seva candidatura en les eleccions de juny del 1931, de fet la rentrée física la va fer Ventosa i Calvell tot just començant l'any 1932, i desplegant aleshores una gran activitat de conferenciant sobre temes econòmics. Problemàtica, aquesta de l'economia, que també va ésser utilitzada per Cambó per reapareixer -meys espectacularment que el seu company de partit- després d'un silenci notable.

Des de el seu exili de París -voluntari-, Cambó escriuria un parell d'articles sobre economia, reproduïts per "La Veu de Catalunya", puix els originals sortiren a una publicació belga -el butlletí de la "Société Belge d'Estudes".

Es a dir, els dos capdavanters més importants de la Lliga Regionalista donaven senyals d'existir. Nadal ho indica així:

"A primeros del mes de enero de 1932, el desbarajuste de la política económica del Gobierno aconsejó una campaña de claridades ..." (650).

I els clarificadors són Cambó i Ventosa i Calvell.

Els dos articles de Cambó foren publicats

a "La Veu de Catalunya" els dies 14 i 15 de gener del 1932 (651). Ambdós sortiren sota el títol de Alguns trets característics de l'economia espanyola, i ambdós presentan el denominador comú d'un funcionalisme extrem, no arriban mai a treure conclusions sociològiques, sense anar mai a l'arrel dels problemes. En el primer dels dos articles, Cambó fa una sèrie de divagacions sobre les diferències entre l'economia de Bèlgica i la d'Espanya, per passar després a concretar els trets més negatius de l'economia espanyola, com veurem a continuació.

Els factors negatius de l'economia espanyola, segons Francesc Cambó

El primer factor negatiu de l'economia espanyola és geogràfic, diu Cambó:

"Espanya, per als temps de pau que són la major part dels temps té una posició geogràfica desfavorable, allunyada de tots els grans corrents del tràfec comercial, excepció feta del tràfec marítim" (652).

El segon factor negatiu de l'economia espanyola és climatològic:

"Dintre l'economia espanyola te-

nen escassa influència els factors exteriors. Hi tenen molta més influència el sol i la pluja" (653).

El tercer factor negatiu, dirà Cambó, és l'existència d'una estranya situació que si l'íder regionalista assenyala sense esmentar les seves arrels veritables, doncs es tracta de la "misèria endèmica"; que el diu cínicament frugalitat:

"Una part, una gran part d'Espanya és d'una frugalitat que, entre els pobles civilitzats, sols es troba a Orient" (654).

El quart factor negatiu seria el conegut desequilibri interior:

"A tot el litoral mediterrani i en alguns llocs del Cantàbric, el benestar i la intensitat del consum s'aproximen als de França i als de Bèlgica. En canvi, a l'interior i en bona part del sud i l'est, s'arriba a unes reduccions de consum inversament semblants" (655).

El cinquè factor negatiu és -segons Cambó- una estructuració de la propietat peculiar, que essent per a nosaltres una qüestió clau, no li serveix a Cambó per treure les conclusions sociològiques adeqüades. Llur planteix és purament asèptic:

"Tant en l'agricultura, com en la

indústria, com en el comerç, escasen les grans unitats. Estan basades, primordialment, sobre unitats petites i nombrosíssimes, en les quals l'esforç, individual o familiar, és el que predomina i té tota la manca d'empenta per a treure tot el profit dels moments favorables; però té, en canvi, una resistència infinita per a resistir els períodes d'adversitat" (656).

"Asèptica" deficiència estructural. La qual, dirà el líder dretista català, induirà el sisè factor negatiu de l'economia espanyola, la racionalització laboral, puix:

"Allà on el qui conrea la terra n'és el propietari, no arriba sinó a cobrir les seves necessitats més rudimentàries. Per els habitants d'aquestes províncies que han d'anar a jornal, el fet que el conreu de cereals no dona feina ni tan sols la meietat dels dies de l'any, fa que el salari efectiu sigui tan miserable que hom no comprèn com arriben a viure" (657).

Aquesta "incomprendió" de Cambó és cínica, puix no planteja la necessitat de canvis a l'estructura propietària, causa d'aquella misèria secular. I per altra banda, ja en aquelles dates el reformis-

me agràri estava ja plantejat pel Govern, i combatut per la Lliga Regionalista".

Finalment, i no podia faltar, el setè factor negatiu de l'economia espanyola, tan endarrira, era precisament la política. I més concretament la política dels "darrers mesos", és a dir, la política reformadora, aquella que volia propiciar canvis moderats per combatre aquelles misèries que Cambó no entendia:

"De fa alguns anys, i especialment en els darrers mesos, hi tenen una influència considerable la inquietud política i un excessiu intervencionisme de l'Estat ... El període d'inquietud política en que viu Espanya, des de fa vuit anys, aflebeix l'esperit d'iniciativa i fomenta l'emigració de capitals" (658).

Així Cambó parla amb despit. Difícil de calificar és l'allusió a lligar en un continuum de "vuit anys" períodes tan antagònics com la "Dictadura" i la "República". Qui -com ell- lluità extraordinàriament a 1930 per a separar "Dictadura" de "Monarquia", per a salvar la podrida institució presidida per Alfonso XIII, ara, al gener del 1932, intentava confrontar al món i connectava "Dictadura" i "República",

etapes de contingut radicalment distint. Per exemple, ningú mai ha parlat que durant la Dictadura marxessin els capitals fora del país, com dóna a entendre Cambó pensant, però, segurament, en la República. Doncs, en aquesta, des dels seus inicis, la fuga de capitals fou constant. Només per aquesta "petita" diferència ja no és possible vincular aquelles dues etapes de la vida espanyola.

Política i economia: Ventosa i Calvell a l'atac

La rentré de Cambó fou, com hem vist, molt indirecte. Un parell d'articles publicats a Bèlgica i reproduïts per "La Veu de Catalunya". La reaparició tingué totes les característiques d'un lent moviment d'aproximació, puix encara estaven calents aquells grits de les masses catalanistes del 14 d'abril del 1931: "¡Visca Macià! ¡Mori Cambó!".

La rentré de Ventosa i Calvell, en canvi, fou més espectacular. Fou una reaparició física i directa, protagonitzant una sèrie de conferències a diversos llocs de l'Estat espanyol (659), en ambients dretistes, en els quals es recordava el seu prestigi com especialista en finances. Aquelles conferències de Ventosa i Calvell, pels llocs en els quals foren pronunciades, tenien tota la intencionalitat d'una

acció plenament política del capitalisme espanyol per a dotar-se d'un programa quasi governamental, econòmic i polític, i el líder dretista català podia contribuir a clarificar idees i referències d'altres en el camp del conservadorisme, davant l'ofensiva reformista del Govern central.

Madrid, Bilbao, Sevilla, València i Barcelona foren les ciutats escollides: punts «totes elles» neuràlgics de la vida política i econòmica del país. Es a dir, cal veure la gira d'en Ventosa i Calvell dins el procés de recuperació i d'inici d'una ofensiva per part de les dretes espanyoles.

A Madrid: pragmatisme i unitat dretana

La primera conferència tingué lloc a Madrid, en el local del "Círculo de la Unión Mercantil", el dia 16 de gener del 1932. En Nadal (660),陪伴ant de l'ex-ministre del rei en aquells viatges, diu el següent de la conferència madrilenya:

"... fue un análisis documentado de la actuación económica y política del Gobierno. Sin contemplaciones y sin reservas, pero también sin estridencias, se estudió en aquella conferencia, de una manera serena y objetiva,"

el momento presente ... (y) ... tuvo gran repercusión en España y molestó no poco al Gobierno ... "(661)".

De fet, Ventosa i Calvell (662) trencava nou mesos de silenci, i les seves primeres paraules dirigides a l'auditori tingueren tot l'emfasi d'una reafirmació de "patriotisme espanyolista":

"... tengo la conciencia tranquila de haber servido lealmente a mi país, independientemente de toda cuestión de forma de gobierno, poniendo por encima de ella y de toda consideración de personas los intereses supremos de la patria ..." (663).

I més endavant passarà a enumerar una col·lecció d'estadístiques que demostraven que des del 14 d'abril del 1931, l'economia del país estava abocada a la bancarrota, encara que «com veurem ara» l'accidentalisme cap a les formes de Govern, ja assumit per alguns sectors de les dretes espanyoles, el fa mostrarse ambigu davant la institució de la República. Entre les dades que, segons ell, demostren el fracàs de l'acció governamental, esmenta les següents:

"Uno de los índices más interesantes es la moneda. Comparaciones escuetas y precisas. Cotización del dólar el 11 de abril, 9,09 con relación a la peseta; cotización de hoy, día 16 de enero, 11,86; diferencia, 2,77; es decir, el 30 por 100 en relación con la cotización del 11 de abril. O sea que desde el 12 de abril acá la moneda española se ha depreciado en un 30 por 100, repercutiendo esta depreciación en toda la riqueza" (664).

I seguirà donant dades i més dades:

"Las cuentas corrientes, cuentas de moneda extranjera en los Bancos en 31 de marzo sumaban 6.374 millones; en 30 de setiembre, 5.308 millones ... 858 millones ... han sido restadas a la actividad mercantil y a las posibilidades del comercio y la industria ... las emisiones industriales, que representan con la emisión de obligaciones la forma habitual del crédito a largo plazo y que con la emisión de acciones son la manifestación y la consecuencia de la constitución de sociedades mercantiles, bajan de 745 millones ... a 593 millones ... Permisos de construcción en Madrid, 1198

concedidos en 1930, y 674 concedidos en 1931 ... Los protestos de letras ... de Barcelona ... : en 1930, desde el 1 de abril a 31 de diciembre, hubo 26.307 protestos; en 1931, 41.028; es decir, un aumento del 55 por ciento ..." (665).

Es a dir, Ventosa i Calvell exposava un panorama crític i que, a més a més era autèntic. Però que no fa altra cosa que demostrar la resistència del capital a col.laborar amb el nou règim, puix el mateix ex-ministre del rei assenyalava que la crisi econòmica del capitalisme espanyol no tingué res a veure amb la crisi mundial:

"Yo sostengo ... que la crisis económica de España -así como en otros países hay crisis políticas que son consecuencia de crisis económicas- es consecuencia de la crisis política" (666).

Claríssima definició que l'investigador ha d'agair, doncs ajuda a entendre moltes coses i, en aquest cas concret, posa de manifest que l'origen de la crisi era aquella resistència capitalista, demostrant-nos la naturalesa dels capitalistes del país, negant ajuda al procés reformador. Conservadorisme i reformisme topaven obertament. El mateix Ventosa i Calvell torna a donar-nos unes dades valioses:

"Días pasados leía yo que el señor Largo Caballero hablaba de una especie de conjura contra el régimen por parte de los elementos industriales y patronales, los cuales según él, paralizaban sus industrias y cerraban sus fábricas para hacer el sabotaje a la República (667). Yo decía: ¡Qué concepción más pueblerina de la economía! Si la República no la trajeron sólo los proletarios ! ¡La trajeron también los patronos y los burgueses!"(668).

En tot cas, si la República la portaren també els burgesos i els patrons, ¿a què jugava la Lliga Regionalista lluitan amb totes llurs forces fins l'últim moment per impedir la proclamació de la República? Oportunisme i acomodació, i visió absolutament particularista de la història concretan una vegada més els recursos justificadors del dretisme, en aquest cas del dretisme català.

I mistificant absolutament la realitat, Ventosa i Calvell assimilava la Constitució espanyola a la de la "Rússia soviètica":

"El artículo primero (de la Constitución) no tiene desperdicio:
'España es una República democrática de trabajadores de todas

clases ... ? ¿Sabéis lo que significa (esto) aquí? Pues una modalidad, una inclinación de espíritu que prevaleció en nuestro país, sobre todo en los tiempos anteriores al 12 de abril, de coquetear ... con las ideas, con los hechos, con las instituciones de Rusia" (669).

En aquell deliri de desvirtuacions històriques, en un ambient propici, prosseguí el dirigent dreptista català:

"No se atrevían a declararse francamente partidarios del régimen comunista; pero, sin embargo, cualquier éxito insignificante y pequeño, real o supuesto del régimen soviético, se enaltecía, los inconvenientes se atenuaban" (670).

I això tots els que inspiraren la Constitució. És a dir, cal entendre que tots els simpatitzants del comunisme es movien dins una gamma que hauria d'anar des d'Alcalá-Zamora a Durruti -des d'un catòlic conservador fins un anarquista-, passant per Lerroux, Azaña, Macià, Prieto, Largo Caballero, etc., cap d'ells, evidentment, comunista en el sentit de la Rússia soviètica, és a dir, estalinista, ja que per altra banda, aquesta mena de comunistes -els stalinistes- no tenien en el país cap audiència seria. Típic del retrogradisme és ficar-ho tot dins el mateix sac. Tam-

bé farien això, molts anys després, els franquistes.

Ventosa i Calvell acabà tan significatiu discurs assenyalant la seva voluntat de modificar la Constitució i organitzar, en aquesta perspectiva, millor el dretisme espanyol:

"Las clases conservadoras están hoy convencidas de que deben actuar en la vida pública; pero para que su actuación sea eficaz, es necesario que exista entre ellas una articulación y que se forme una organización adecuada" (671).

De nou la Lliga Regionalista, igual què a principis del 1931, en plena crisi monàrquica, quan intentà aglutinar tota la dreta "nacional" en el "Centro Constitucional"; de nou ara, repeteixo, es situava en una posició similar. Però la unió hauria de tindre un moviment gradual:

"... que más que un partido, tiene que ser una gran coincidencia, y que el tiempo luego, irá elaborando el organismo necesario, y en la base de esta gran coincidencia tiene que figurar una rectificación fundamental ..." (672).

El discurs de Ventosa i Calvell prenia, doncs, un ton plenament polític, aconsellant oficiosament l'acceptació de la institució republicana com a forma de Govern, per canviar-li el contingut. Es començan a donar compte de que una República potser tan con-

servadora com una Monarquia. He ací la "rectificació fonamental":

"Hablando con la sinceridad con que procuro siempre producirmos, os diré que antes yo no era partidario del cambio de régimen, y no lo era porque temía que, como consecuencia de él, se produjeran las cosas que han ocurrido. Pero, por la voluntad del país, el régimen cambió, y yo no sería partidario hoy de plantear nuevamente la cuestión del cambio de régimen ... Ha de haber una rectificación, no de forma, sino de fondo. Rectificación de la Constitución, incluso del texto ..." (673)."

Això com objectiu bàsic. Mentre tant, caldrà:

"... lo que todos debemos hacer, como base de nuestra actuación política, es afirmar, frente al sentido demagógico, causa de tantos desastres, el sentido de autoridad, de respeto a la ley, a la disciplina y a la jerarquía ..." (674)."

Reclamant recolzament jerarquic -referint-se a les jerarquies "naturals" que són ells- acabà pràcticament Ventosa i Calvell l'excursió cap a el Madrid dretiste. La premsa reaccionària del país acollí ambelogis el discurs.

"El Debate" (675), ultracatòlic, va dir:

"Lleno de sentido común, de sentido económico y de sentido político, el discurso es digno de ser leído y meditado ... Adquiere valor especial lo dicho por el ex ministro de Hacienda, por que quien lo dice ha gobernado ... (Y) explica hoy desde fuera la lección que supo muy bien practicar desde dentro" (676).

"ABC", monàrquic absolut, es mostrà entusiasmàt al analitzar el discurs, malgrat la crida a treballar dins la República feta per Ventosa i Calvell (677):

"Por primera vez desde abril encuentran las amarguras de España una expresión fiel y cabal, justa y valiente ... A los nueve meses de proclamada la República no puede haber cuestión de régimen (678) ... Voz de España es el discurso que don Juan Ventosa pronunció anoche ... En la filipica memorable del insigne político catalán ... están recogidos y señalados todos los mañes ..." (679).

No hi ha dubte per a mí: la Lliga Regionalista era dreça Catalunya endins i dreça Catalunya en fora.

A Bilbao: contra la Constitució

La conferència pronunciada a Bilbao tingué lloc el 8 de març del 1932, en l'Hotel Carlton, i de fet

fou una prolongació del que es va dir a Madrid (680). En aquest nou discurs es troben tota mena de trets que caracteritzen un pensament providencialista i reaccionari:

"... A mi juicio, es indudable que si las Cortes se cerraran, y el Gobierno enmudeciera y la Gaceta se suspendiera durante un mes, mejoraría considerablemente la situación económica de España" (681).

El te és ja provocatiu. Més endavant, després de posar de manifest el desastre de la gestió econòmica "socialitzant" envers la indústria pesada -no en va Ventosa i Calvell parlava a Bilbao-, passà a carregar, de nou, contra la Constitució:

"En la Constitución, por ejemplo, desde el artículo primero, con la República de trabajadores, hasta el 44, en el que se permite la expropiación sin la justa indemnización, se sigue una tendencia claramente socializante: es decir, poco respetuosa con los principios elementales de la propiedad privada y de libertad económica en que se inspira nuestra civilización ... Pero la sociedad es un organismo extremadamente sensible, y cuando el Gobierno, por ejemplo, se incauta de los bienes de los Jesuitas, el ríon los sienten las Cámaras de

Propiedad. Dicta el Gobierno una revisión de los contratos de la propiedad rústica, y todos los órganos del capitalismo sienten inmediatamente la sensación de desconfianza" (682).

Clarificadores reflexions sobre les cohesions orgàniques del capitalisme i dels egoïsmes de llurs classes social dominantes religió i capital, així, per la burgesia, eren part inseparabile d'un tot.

A Sevilles recolzant els latifundis

La tercera conferència del financer català fou pronunciada a Sevilla el 3 d'abril del 1932, per invitació de la "Federación Económica de Andalucía", gremi del latifundiisme andalus, i tingué lloc al "Teatro Lorens".

Nadal (683) diu el següent d'aquella xerrada de Ventosa i Calvell davant un auditori de latifundistes:

"El tema elegido era de candente interés en aquellos momentos y en aquella tierra: la reforma agraria. La situación del campo, en Andalucía, era por demás claramente alarmante, hasta el punto de que los grandes propietarios rurales apenas si se atrevían a visitar sus propias fincas" (684).

La Reforma Agrària era, doncs, el "tema candente" des del punt de vista econòmic general del període.

ça importància pels dirigents de la República, puix l'objectiu d'aquella reforma era eminentment social. Constituï una qüestió de interès econòmic, però també de justícia. I la voluntat republicana era arribar, molt gradualment, i indemnitzant a tothom, a distribuir, en nou règim de propietat individual, la terra entre les persones que la traballaven. Es a dir, no es tractava d'estatificar la propietat, per tant aquella reforma tenia una essència netament burguesa, car creava un nou tipus de propietat, no suprimia aquesta.

Per altre banda, la reforma hi havéss suposat per l'aristocràcia -tadius la "Exandaça de Espanya"- la perdua del seu poder econòmic i, conseqüentment, la seva influència política. Es tracatava, en definitiva, d'"aburguesar" el camp espanyol.

Era, doncs, la reforma agrària, el nucli central de la política interior impulsada pel Govern d'Azaña, en tant que necessitat parentòria per al progrés de la nació, entesa aquesta en el sentit burgès de Siéyès.

En aquest sentit, el mateix I Govern Provisional que presidi el moderadíssim Alcalá-Zamora, promulgà ja disposicions reformistes. En conjunt, la República havia legislat sobre la prohibició -o més a més

de les altres mides ja esmentades de treballar fora del terme municipal en feines agràries, per evitar l'especulació del propietari, contractador a baix salari de gent d'altres llocs, quan tenia problemes amb la població local".

Sobre el "conreu forçós", sobre la "revisió d'arrendaments", i, finalment, sobre la filosofia de la Reforma Agrària, parlà a Sevilla Ventosa i Calvell. I per ell, tot això era catastròfic, en base al següent esquema:

I- "Por la revisión de arrendamientos, se ha planteado la lucha de clases, incluso donde no existía, como en Cataluña, por ejemplo. Se han inmovilizado millones, por arrendamientos que o bien no se han pagado o han quedado depositados en los juzgados y restados a la economía nacional" (685).

Segons l'ex-ministre real tot és artificiós. Més endavant veurem el tema agràri a Catalunya.

II- "Con el laboreo forzoso se han vulnerado, se ha atacado en sus cimientos el derecho de propiedad, entregándolo al arbitrio de funcionarios incompetentes" (686).

Es a dir, que l'obligació de conrear terres

no treballades "atenyava la llibertat individual"
d'un -el propietari-, mentre milers de persones no
tenien feina ni podien menjar. Un concepte de lliber-
tat força peculiar, però lògic en un partit com la
Lliga Regionalista".

III—"Con las disposiciones relati-
vas al obrero, se ha perturbado
profundamente toda la economía
rural y se han suscitado hechos
de violencia que en este polvo-
rín del agri nadaluz están suges-
tivamente descrito por el pre-
sidente de la Comisión parla-
mentaria que ha dictaminado so-
bre el proyecto de reforma ag-
raria ... el señor Díaz del Mo-
ral- ha llegado a los asaltos
de fincas e incluso a enrojecer
con sangre humana el campo de
Andalucía"(687).

De l'afront a la dignitat humana dels milers
de persones sense feina ni una paraula. L'auditori
era noble.

A continuació Ventosa i Calvell, fent gala
d'erudició, fa un repàs de les reformes agràries al
món, ficant-se així en un carreró sense sortida i
falsojant, quan li convé, las realitats. Agrupant
els diversos païses assenyala:

- a) "Hay en primer lugar los países
nuevos, por ejemplo, Canadá, Aus-
tralia, Argentina, etc., países
en los cuales no hay tradición
ni intereses creados; no hay más

que un problema económico de colonización y estímulo o fomento de un mayor rendimiento de la tierra, utilizando como factor para ello la concentración o la parcelación de la propiedad" (688).

Es a dir, països "nous", que no tenen la problemàtica de l'existència d'una aristocràcia feudalitzant que constitueixi un cos paracitari de la nació i un dic contra el progrés. No era, doncs, aquest, el cas espanyol.

b) "... en los países europeos pueden formarse tres grupos. Uno de ellos está constituido por Francia e Inglaterra. En Francia y en Inglaterra el problema consistió en la supresión de los derechos señoriales y feudales que representaban un obstáculo para la transmisión, para la difusión de la propiedad agrícola" (689).

Observis així el llenguatge subtil, però a la vegada clarificador que a qualsevol analista sensible, utilitzat per Ventosa i Calveil al referir-se a les revolucions agràries d'aquests països: "obstacle per a la transmissió" ... Es a dir, traduït a un llenguatge normal: obstacle per un canvi capitalista de la propietat. Mes es necessari que ell no era pas a Sevilla per a proposar una política antisenyorial.

Però seguim:

"En Francia se hizo esto en la revolución de 1789. En Inglaterra se ha ido haciendo en fechas muy posteriores ... Pero en uno y otro país ... no ha habido reforma violenta, consistente en la mutación de propiedad impuesta por el Estado de unas manos a otras. Ha habido abolición de privilegios y después protección y fomento de la agricultura ..." (690).

Que, per exemple, a França, l'abolició dels privilegis no comportà violència és una falsetat històric més gran que una casa de pages i que, dita per un home com Ventosa i Càlvell, cult, només té una explicació oportunitisme (691). Tant a França com a Gran Bretanya la racionalització de la terra conreada tingué un fonament burgès, en la propietat i en la comercialització. Mes ... evidentment tampoc eren aquestos els símils del cas espanyol.

El tercer grup és el dels països d'Europa central i oriental -excepte la URSS-. Respecte a aquells, el líder de la Lliga Regionalista generà una confusa explicació per a justificar l'existència d'unes "burgesies rurals" com a dic contra l'expansionisme soviètic. Finalment, la URSS.

I oblidant-se de França, diu Ventosa i Calvell:

c) "Tercer grupo de países: un sólo país, Rusia, en el cual por medio de una revolución, una clase arrebató el poder y con el poder la propiedad a otra clase que hasta entonces la había poseído" (692).

Després d'aquestes trivialitzacions historicistes, arribà el conferenciant a Espanya, en mig d'una expectació notable, davant d'un públic terratinent. L'ambigüetut fou ací tan gran «però aviat inversa» com la brevitat de l'explicació:

"¿Cuál es el caso de España? En España evidentemente no hay ni un régimen jurídico, ni un régimen político que constituya obstáculo para la transmisión de propiedades. A principios del siglo XIX fueron ya abolidos y convertidos en propiedad particular los derechos señoriales y feudales" (693).

És a dir, no hi ha ací problema "històric".

I, conseqüentment, la Reforma Agrària de la República és un "capricho" d'Azaña i cia. A partir d'això la conferència té un to grotesc, en base als següents títols: "En todas partes la Reforma Agraria ha determinado una baja en la producción"; "Nadie sospechó

que la República en España fuera un despojo"; "Ahora se crea el latifundio del Estado, más incompetente y ausente que cualquier otro propietario"; "No se ha tenido en cuenta el factor económico"; "Hacia un nuevo caciquismo"; "El despojo se agravaría en caso de depreciación monetaria"; "La estatificación de la propiedad rural"; "La propiedad amenazada es una producción deficiente"; "Estamos ante un ensayo de colectivización agrícola"; "Si se quiere el régimen soviético hay que decirlo" . . .

Encara que no vuli estendre'm ja més entorn aquesta conferència sevillana, és necessari, per a clarificar el dretisme català «dins i fora Catalunya», exposar algunes cites de Ventosa i Càlvell respecte els latifundis. Del seu estudi comparatiu amb Europa, per a demostrar que la propietat latifundista de la terra no és «a Espanya» exagerada, esmenta el líder dretista català els casos de Xecoslovàquia, Lichtenstein, Schwarzenberg, la Polònia austriaca, Pomerània i Macclemburg. Llocs, sembla, en els que la propietat latifundista superava en extensió «relativa» a l'espanyola. En funció d'això defineix:

"Pero, en fin, yo he de declarar que no vengo aquí a amparar nada que sea un abuso; y que si hubiera latifundios, yo sería el pri-

mero en proclamar que si ellos constituyen un obstáculo para el desarrollo económico del país, habría que acabar con ellos; pero yo creo que es inútil discutirlo, porque el proyecto -es refereix a la Reforma republicana- no trata de latifundios, ni con el proyecto se pueda conseguir la destrucción de latifundios, sino que, al contrario, lo que se hace es tratar de crear un latifundio immense que será del Estado" (694).

En darrera instància no és necessari que nosaltres ens dediquem a fer ací una exposició de la moderació del reformisme agrari republicà, perquè el mateix Ventosa i Calvell, després d'assenyalar la proximitat de l'apocalipsis estatalista, es contradiu en fer referència a unes moderadíssimes declaracions de Fernando de los Ríos:

"...decía aquell- que debían ser expropiables los dominios señoriales que representaran, al menos, el 50 por ciento del término municipal. En el proyecto de ahora -fa referència a la Reforma propiament dita- se declaran expropiables los dominios, aunque no sean señoriales, que excedan del 20 por ciento del término municipal" (695).

Si el projecte hagués estat -com deia Ventosa i Calvell- "soviètic", l'expropiació hauria estat del cent per cent. Però era igual. El projecte repu-

blica era nefast per ser

"... La implantación del proyecto no podrá provocar jamás un aumento en la producción agrícola. No podrá determinarlo porque, como ha ocurrido en todos los países, una explotación agrícola fraccionada, sin medios, sin experiencias, sin preparación, sin aquella selección que naturalmente se opera (696) y que lleva a los más capaces a adquirir la propiedad y a los explotadores de la tierra por cuenta propia, no puede conducir más que a una disminución de la producción agrícola" (697).

Caldria preguntarse si els propietaris terratinents espanyols eren, en aquella època, la gent més "capaç". Qualsevol estudiós del tema, abans d'aquella època, durant aquella època i després, han coincidit que la terra conreada a Andalusia era absolutament desaprofitada per estar sotmesa a una propietat parasitària, més aristocràtica que burgesa. I això quan era conreada. Perquè moltes d'aquelles terres ni tan sols eren conreades.

Tot això per Ventosa i Calvell no existia.

Es un episodi altament clarificador aquest del líder regionalista català dirigint-se als aristòcrates propietaris de la terra andalusa, tractant-los de igual a igual. Evidentment, Catalunya en Fora la Lliga Regionalista també era drota pura.

A Barcelonès el "suport providencial" del capitalisme

Cal dir, abans, que la conferència celebrada a València el 28 d'abril del 1932, tingué lloc al local de la "Federació Industrial y Mercantil", i que el seu pronunciament es va fer sota l'amenaça d'una acció del Govern contra el líder dretista català, puix aquell considerava que la gira de Ventosa i Calvell tingüé com a objectiu desestabilitzar el règim. De totes maneres, les mesures de sanció contra l'antic ministre del rei no es portaren a terme. I la conferència valencianista, finalment, es va celebrar.

D'ella cal dir que constitueix un conjunt de notes sobre política econòmica, molt semblant a la de Madrid, finalitzant amb una crida a la necessitat de crear un bon ambient moral perquè l'economia marxés sense problemes:

"Una atmósfera de paz social, de paz religiosa, es indispensable para ello" (698).

Aquestes foren les actuacions de Ventosa i Calvell Catalunya en forxa. Actuacions que "La Veu de Catalunya" del 18 de gener del 1932 (699) valorà així:

"En una hora rectifica ~Ventosa i Calvell a Madrid~ victoriósament nou mesos d'errors incon-

cebibles. En una hora s'han obert possibilitats immenses de concòrdia i col·laboració. La Catalunya autèntica ha sabut interpretar, en una hora difícil, l'expressió collectiva de l'autèntica Espanya ... Catalunya ha parlat ara en nom de tots els pobles d'Espanya ..." (700).

Ventosa i Calvell era, doncs, "la veu d'Espanya". "Veu" que culminaria la seva actuació intensa en una conferència pronunciada a Barcelona un diumenge al matí, el dia 22 de maig del 1932, a "Sala Victòria". Conferència que "La Veu de Catalunya" reproduí íntegrament el 23 de maig (701).

La darrera xerrada del financer català tingué un caràcter més globalitzador que les altres, fou una mena de resum d'aquelles. Malgrat això, en la nostra anàlisi hem trobat referències d'interès, que ajuden a configurar l'origen essencial del pensament social dels dirigents de la Lliga Regionalista. Així, per exemple, cal destacar el tipic plantejament entre les dues formes d'organització econòmica existents al món: la lliure o capitalista -dirà Ventosa i Calvell- i la dirigida o comunista -que ell anomena també, indistintament, socialista-, assenyalant el frachs de totes les variants possibles de la forma "comunista", des de la intervenció absoluta

de l'Estat, a la URSS, fins els intervencionismes parcials, com diu el conferenciant a Anglaterra referint-se als governs treballistes. El capitalisme, basat en la propietat privada i la iniciativa individual, dirà el financier, és superior, puix té com a suport el providencialisme:

"Jo us dic, senyors, que quan jo vaig ocupar la Comissaria i Ministeri de Proveiments ... es refereix a l'any 1918 ... vaig tenir la sort d'ocupar un observatori molt interessant per a ferme càrrec de com s'operaven al país els fenòmens econòmics; i algunes vegades, quan em trobava davant d'un conflicte ... jo pensava que n'és admirable la manera com en el món totes les coses, espontàniament, per elles mateixes, s'arreglan! ..." (702).

I quin és el factor que mou l'esportaneitat? Puix, la "Providència":

"I és que en el món hi ha quelcom que és més alt que totes les coses febles i petites que pot fer la raó humana, que és Déu, que ha regulat la societat mab els instints dels homes, en l'obra de repartir les activitats productores entre totes les coses de la Natura" (703).

¿Quin ideari burges és aquest? Evidentment no és l'ideari de la burgèsia liberal industrial que impulsà inicialment la Revolució Industrial, puix aqueulla burgesia va excloure la intervenció providencialista de les coses socials, el mateix que Newton la va excloure "físicament" de les relacions interastrals; encara que uns i altres burgesos i científics racionalistes, admetien l'existeència divina, sols que marginada de l'es relacions humanes. Com deia Descartes, "Déu és tan grandiose i l'home tan miserables, que el millor serà que els homes deixin d'ocupar-se dels i s'ocupin només de les coses humanes". Per altra banda, la mentalitat burgesa expandida al segle XIX, a través del positivisme i de l'organicisme, substituí la veïlla idea "providencialista"-feudal que res es podia canviar perquè Déu era present en totes les coses i les relacions entre les coses -naturals o socials-, per la convicció que si Déu havia creat la Natura, després s'havia retirat i la societat deixava d'ésser providencialista per a ésser "natural". El capitalisme era la "naturalesa" traslladada a la Societat, i com era, "natural", no es podia tocar. Es aquest el plantejament, de fons darwinian, que teoritzà Spencer.

Aquesta burgesia catalana representada pels ideals de Ventosa i Calvell era molt més retrògrada, puix la condició "natural" del que era social, era substituïda per la convicció, molt més retardatària històricament, de la condició "providencial". I aquesta idea encaixava perfectament amb l'ultraconservadorisme dels tradicionalistes espanyols i amb les conviccions que més endavant conformarien l'origen de la Dictadura franquista.

I il·ligant tot aquest ideari, el lloc de l'obrer és també predeterminat per les doctrines vaticanistes:

"... nosaltres no podem admetre ... els principis de que el Partit Socialista pugui atribuir-se l'exclusiva del que representa millora en la condició de l'obrer. Per a negar-li aquesta exclusiva podríem invocar ... les encícliques dels Papes" (704).

I després d'admetre que els obrers tenen dret a la seguretat social i al treball, sempre com a obrers, naturalment, en tant que mans i braços del cos social capitalista immutable, la generositat de Ventosa i Calvell arriba a considerar el següent:

"I encara més: nosaltres afirmem que l'obrer ha de tenir el dret d'associar-se per tal de poder defensar els seus legítims interessos; no per anar a instaurar el comunisme llibertari, no

per imposar un règim de clandestinitat i de coacció, sinó dintre de la llei ... Amb respecte a l'ordre constituit ..." (705).

Tot aquest conjunt d'idees explanades per Ventosa i Calvell, com activista polític del federalisme català y/o espanyol, constitueix un cos doctrinal que, per ell sol, defineix l'essència de la Lliga Regionalista.

REF. 177

PRELIMINARS DEL CONFLICTE AGRÀRI

Ja hem assenyalat en el desenvolupament d'aquesta investigació que un dels primers problemes que afrontà la República fou el de elaborar un programa de reformes agràries que permetessin la liquidació del latifundi d'arrels històriques i obrís la possibilitat d'un traspàs de propietat cap al cèmperol pobre. A Catalunya, la qüestió fou distinta (706), en no existir pes latifundis, però això no vol dir que no existís a Catalunya problema agràri. Com diu Giralt i Raventós (707):

"La parcelación de la gran propiedad, la falta de un proletariado rural -todo ello en duro contraste con la persistencia del latifundismo en Andalucía, Extremadura y Castilla-, y la existencia de unas formas de explotación tradicionalmente basadas en la libertad de contratación, han hecho posible el tópico de que en Cataluña no existe problema agrario" (708).

Plantejament d'una problemàtica que Giralt i Raventós completa de la manera següent:

"Pero un examen un poco atento de la historia rural descubre fácilmente la existencia de las lógicas tensiones sociales y de una agitación latente. Descubre, además, la existencia de un pro-

blema específico -el de la rabassa morta- que en diversos momentos no sólo se ha manifestado de una manera aguda, sino que ha involucrado en sí mismo todas las reivindicaciones del campesino catalán, ya fuese propiamente rabassaire, ya aparecero, masover o arrendatario" (709).

De fet, es tractava de l'existència d'un tipus de contractació lleoní entre propietari i conreador de la terra, que constitueix un conflicte latent, i de vegades, al llarg de la història de Catalunya, molt greu, com demostra el mateix autor en l'article esmentat. En Giralt i Raventós apunta també, encertadament, una qüestió que empalma amb l'objecte del nostre treball, quan afirma, referint-se a les posicions dretistes davant el conflicte agràri a Catalunya -posicions clarament definides en el curs de la Segona República- que:

"Se ha repetido hasta la saciedad que sólo por injerencia de la "política" y por acción de los profesionales del desorden social ha sido rota, en ocasiones esporádicas, la armonía y colaboración entre las clases interesadas en la explotación de la tierra" (710).

Aquestes "repeticions" són les que a nosaltres ens interessen. Mes, abans d'entrar obertament

ment en la temàtica és necessari fer algunes puntuacions concretes al voltant del conflicte agràri manifestat als inicis de l'etapa republicana.

En la misèria sociològica endèmica del camp espanyol (711), especialment el camp andalús i castellà, la proclamació de la República el 14 d'abril del 1931 va generar expectatives de canvis profunds i, tanmateix, revolucionaris. Aquestes expectatives també es crearen a Catalunya i les primeres disposicions reformadores del Govern Provisional, havien ja smarat profundament entre els rabassaires. Els decrets de l' 11 de juliol i del 6 d'agost, facilitaven la possibilitat d'una revisió dels contractes entre propietari i rabassaire que van produir uns efectes immediats. Joaquim Mauřín ho assenyalava així (712):

"Empezaron inmediatamente las demandas de revisión de contratos... Al mismo tiempo que tenía lugar esta avalancha de demandas de revisión de contratos, los campesinos, los campesinos, especialmente los de la provincia de Barcelona, empezaron a hacerse la justicia por sí misma, sin aguardar un fallo hipotético, entregando al propietario solamente la mitad de las partes de frutos convenidas. Casi siempre la constitución real proce-

día a la constitución jurídica" (713).

En efecte, doncs la "constitució jurídica" encara s'estava discutint al Parlament mentre Ara dins l'any 1931. Fou el setembre d'aquest any quan, mitjançant un pacte entre les dues parts, la patronal agrària catalana va creure que mataba el conflicte en el seu mateix naixement:

"... actuando a través del gobernador civil de Barcelona y presidente de la Audiencia, Anguera de Sojo, consiguieron establecer una tregua ... los representantes de la Unión de 'Rabassaires' y los del Instituto Agrícola Catalán de San Isidro -propietarios- convinieron en la Generalitat ... un pacto circunstancial. Se convenía que el rabassaire que pagaba la mitad de la cosecha, pagaría el tercio, el que un tercio, sólo un cuarto; el que un cuarto, un quinto, y así sucesivamente. Este pacto no se refería más que a los rabassaires y al año 1931" (714).

Aquesta solució conjuntural tingué el seu final ja a principis del 1932 i es radicalitzaria extraordinàriament als anys 1933 i 1934, constituint la base material conflictiva del que Pla denominaria

"L'anarquia al camp". Els camperols catalans no propietaris exigien reformes estructurals dins una òptica que possibilités el traspàs de propietat. La Lliga Regionalista va assumir la direcció de la defensa dels interessos dels propietaris, agrupats a l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (IACSI). Però anem per parts. A 1932 el conflicte va rebrotar limitadament, però suficientment com per a cridar l'atenció vigilant de les dretes catalanes.

En Pia, qui serà un dels grans portaveus de les opinions dretistes reflexades a "La Veu de Catalunya", explicà la seva visió -molt representativa- en un article publicat en aquell diari el 4 de febrer del 1932, sota el títol La situació de la pagesia, (715), en el que traça una panoràmica de la situació del camp català en aquells moments. L'article comença amb empena reaccionària:

"Avui, el fet més important que s'està produint al nostre país, és la infiltració del comunisme al camp i a la pagesia. Aquest és un fenòmen del més alt interès, perquè la penetració es fa en una forma intel·ligible,

gentilesma... "(716).

Estem davant d'aquells recursos de les drotes a justificar les adversitats social culpant forces instigadores i conspiratives. Veiem així la gamma d'aquestes forces subversives:

"L'Església Republicana, a l'època de la propaganda electoral, escampà per tota la pàguesia catalana una quantitat d'inconsciència que la mateixa monstruositat del que predicà féu aquella propaganda en part inofensiva. El comunisme -concretament el Bloc Obrer i Camperol- segueix una altra tècnica molt més moderada, molt més concreta, d'una eficàcia molt més activa. Avui són els comunistes els que fan la propaganda per accentuar el moviment a favor de la revisió dels contractes agrícoles, revisió que perjudica i perjudicarà més al país que la mateixa reforma agrària" (717).

I prossegueix explicitant la seva opinió sobre les tècniques gairebé diabòliques del fantasma comunista; tècnica que tingué com a finalitat preparar:

"... la destrucció del nostre si-

tema d'economia agrària, que és un dels més justos del món, més equilibrats i més clàssics. Per a guanyar els pagesos al comunisme, hom no es parla pas en forma utòpica ... Hom els parla, per contrari del manteniment del règim de la petita propietat, però a base, és clar, de destruir els contractes bàsics" (718).

I davant d'això Pla creu que l'únic partit capaç d'impedir l'establiment del comunisme al camp català es la Lliga Regionalista:

"La Lliga ho pot fer perquè és l'únic partit català que té gent preparada. Hom s'ha de decidir perquè s'està destruint el sistema català bàsic" (719).

A l'estiu del 1932 l'agitació agrària augmentà, al voltant de la discussió al Parlament de Madrid, del projecte de Reforma Agrària impulsat pel Govern d'Azaña. Discussió en la que participà de forma activa el diputat de la Lliga Regionalista Pere Rahola, que exposà els criteris del partit en un discurs pronunciat l'1 de juny i en el qual repetí quasi textualment les línies que Ventosa i Calveill va dibuixar a Sevilla en la seva conferència ressenyada més amunt (720). "La

"Veu de Catalunya", que reproduí el discurs sota grans titulats, ressaltà la seva importància en una editorial del 2 de juny, titulada Pere Rahola en el debat sobre la Reforma Agrària (721), mitificant el contingut veritable de la reforma republicana, a la que identificava amb una naturalesa socialista, quan hom sap que no suposava la dissolució de la propietat:

"Contra la tendència socialista del projecte, que el fa arbitra-
ri, injust i empobridor, i con-
tra la seva tendència demagògica,
que el fa antipatriòtic i ana-
quitzant, nosaltres opossem els
principis fecunds de la nostra
tradició, que són els de la civilit-
zació occidental" (722).

Ja a mitjans del 1932, la Lliga Regionalista, respecte la problemàtica del camp, adoptà gradualment la tècnica de centrar-se només en la realitat catalana, deixant que altres forces, també dretistes, de Catalunya enfora, s'ocupessin d'im-
pedir el progrés de la Reforma Agrària. Així, els dretistes catalans passaren a defensar el status agràri existent a Catalunya contra l'ofensiva re-
bassaire i els intents reformadors impulsats pel

Govern de la Generalitat. En aquesta línia destaca l'editorial del 6 de juliol del 1932, publicada per "La Veu de Catalunya" sota el títol La demagogia al camp (723):

"Mentre les Corts constituents delibèren i discuteixen el projecte de Reforma Agrària; parlant els que defensen i els que impugnen, de com s'hauran de fer els assentaments dels pagesos i de si els propietaris expropriats hauran d'ésser o no indemnitzats... a Catalunya uns quants demagogs han portat la pertorbació al camp, i de fet han implantat per la violència l'apropiació de les terres i de les collites pels parcers o rabbassaires" (724).

I exagerant la nota afirmava que:

"En certes comarques catalanes -el Penedès especialment- se'n riuen de la reforma agrària, perquè n'han implantada de fet, una de molt més radical que la que defensen els socialistes al Parlament" (725).

La demagogia de les dretes -que també existeix- pren així formes obertes, puix resulta que ara és utilitzada la Reforma "socialista" del Govern central com a paradigma de moderació davant la situació camperola a Catalunya, lloc en el qual,

segons la Lliga Regionalista:

"No hi valen contractes, ni lleis, ni tribunals. No es respecten els decrets del Govern de la República ni les ordres de l'autoritat, ni tan sols la Constitució, que encara no ha negat el dret de propietat, base de la riquesa de Catalunya" (726).

Quan el dretisme català li interessa, la Constitució és moderada; adhuc ho és la mateixa Reforma Agrària.

Per altra banda, en aquesta editorial s'apuntava ja la clau de la problemàtica dels mesos propers en l'àmbit del camp català, i que es traduiria en l'elaboració, pel Govern de la Generalitat, de la llei de Contractes de Conreu, moderadíssima, com veurem, reforma agrària aplicada a la peculiaritat catalana:

"I els mateixos que prediquen aquestes doctrines demagògiques i que aconsellen i emparen l'expropiació dels fruits per la violència, diuent que quan estarà implantat l'Estatut la qüestió agrària quedarà resolta a Catalunya, donant peu a creure que aleshores les lleis fetes pels catalans consagraran l'espoliació

dels propietaris de terres de conreu" (727):

LES TRES PRETENSIONS ABSURDES DELS RABASSAIRES

Així està, en perspectiva, la futura Llei de Contractes de Conreu, nucli de tensions entre drets i esquerres a la Catalunya dels anys 1933 i 1934. Per a la Lliga Regionalista tres eren les "absurdes pretensions" dels parcers a l'agitat estiu del 1932, com posa de manifest l'editorial de "La Veu de Catalunya" del 23 de juliol d'aquell any, sota el títol Tres pretensions absurdes (728):

"La primera pretensió que van formular els parcers revoltats, era que l'augment de preu dels productes agrícoles des de 1914 encà representa una major participació a favor del propietari, que ha d'ésser rebaixada" (729).

Cal assenyalar que aquesta pretensió era reforçada pel Gòvern de la Generalitat i el de Madrid i, segons la Lliga Regionalista, l'acceptació d'aquella exigència

"... obligaria a tornar a obrir tots els expedients de revisió i a fer-hi proves de tota mena,

i especialment pericials per a saber l'augment de preu dels productes" (730).

Revisió que els propietaris, naturalment, volien evitar. La segona "pretensió absurdà" era la de mantenir el pacte -ja esmentat- signat el 21 de setembre del 1931 a la Generalitat:

"... una fórmula tan simplista ha d'incloure moltes injustícies ... ¿Quina garantia hi ha que quan es promulgui la llei d'arrendaments es deixarà sense efecte allò que ara s'estableixi?" (731).

La tercera "pretensió absurdà" era que mentre no hi hagués una legislació adequada, els parcers

"practicaran una tercera fórmula, que és quedar-se la mitat d'allò què correspon al propietari" (732).

Tot això, en definitiva, era el que el mateix diari definia com la Progressiva infiltració de l'anarquia (733):

"No estem en mig d'una revolta agrària promoguda per un proletariat famolenc. Catalunya no el coneix, precisament gràcies a l'acció històric-social d'institucions que l'Esquerra vol destruir. No

estem tampoc en mig d'una revolta originada per les frisances d'obtenir terres conreables, retingudes per grans terratinents. Aquestes són, de fet, desconeguts a Catalunya, gràcies ... a les institucions que vol destruir l'Esquerra" (734).

És a dir, segons aquesta nova interpretació no es tractava d'una alaupaça comunista o anàrquica, sinó d'una cosa molt diferent, com precisa la mateixa editorial:

"Es tracta d'una lluita pel repartiment recolzat en contractes lliurement subscrits i que el temps ha anat millorant en profit dels rabassaires ..." (735).

La qual cosa quedava molt lluny, puix, d'una lluita revolucionària en pro de l'establiment d'un règim col·lectivista. Aquesta i no una altra era la realitat -reconeguda ara pel diari regionalista de dretes-. A 1933 i 1934, com veurem, la Lliga Regionalista tornaria a desorbitar els fets davant l'aplicació de la llei de Contractes de Conreu, per la Generalitat.

CULTURA, ENSENYAMENT, MORAL I RELIGIÓ

Ja hem vist que al 1931 s'obrí per a la Lliga Regionalista un nou front de lluita política al voltant dels articles constitucionals que significaven, entre altres coses, la pèrdua, per part de l'Església Catòlica espanyola, dels seus privilegis sobre el món cultural, moral i docent del país. De fet, de totes les reformes posades en marxa per la República naixent, aquesta, la de l'ensenyament, és la que tingue més obertament una naturalesa rupturista, gairebé revolucionària. Era trencar una hegemonia quasi totalitària. Segles de domini clerical en els camps de la moral i de la cultura havien contribuït poderosament a la solidificació d'un endarreriment ancestral entre les classes socials més pobres de la nació, i molt especialment al camp. La senzilla "occidentalització" de la nació -positivitzarla filosòficament parlant- exigia l'aplicació a Espanya de mesures ja adoptades en països més avançats d'Occident, precisament aquells que la Lliga Regionalista posava sempre com exemplars quan le interessava.

La reforma arribava tardivolament, però no era pas aquesta la qüestió clau. La clau radcava en si era o no necessària.

L'Església Catòlica -mitjançant les Ordres Re-

ligioses, controlava gran part de l'ensenyament primari i secundari (736).

De fet, el mateix Azaña, anys després, aconsenyalant la importància i envergadura de la reforma de l'ensenyament, i referint-se a la radicalització de les dretes d'extracció monarquista davant d'ella, digué el següent:

"Cada vez que repaso los anales del Parlamento constituyente y quiero discernir donde se jugó el porvenir de la política republicana y donde se atravesó la cuestión capital que ha servido para torcer el rumbo de la política, mi pensamiento y mi memoria van, inexorablemente a la ley de Congregaciones Religiosas, al artículo 26 de la Constitución, a la política laica, a la neutralidad de la escuela ..." (737).

La política dels reformistes republicans després del 14 d'abril de 1931 tenia, respecte a la qüestió eclesiàstica, com objectiu fonamental plantejar i resoldre la problemàtica del paper de la Església Catòlica en una societat secularitzada, en un país geogràficament i culturalment situat en el bloc en que tingueren lloc processos de laïcització bàsics. No podem oblidar així, per exemple, que mentre a Itàlia, a 1816, s'estrenava

L'òpera El barbero de Sevilla, de Rossini, obra sensuauista i sarcàstica, a Espanya, només eren autoritzats els "autos sacramentales" de Calderon de la Barca i obres similars. Dada aquesta que pot semblar lleugera, però que crec que és significativa d'un ambient moral i cultural. El pes de l'Església Catòlica fou així segueix essent avui- enorment un dic contra el progrés.

Però el procés d'aplicació de la Constitució fou lent també en aquest àmbit. El projecte de llei de Congregacions Religioses va ésser presentat el 7 d'octubre del 1932, es començà a discussió al Parlament el 2 de febrer del 1933 i s'aprova el 17 de maig d'aquell any, firman-lo el President de la República el 2 de juny. Mes, el decret tingué un precedent en l'expulsió de l'Ordre dels Jesuïtes, en una altra disposició signada per Alcalá-Zamora, el 23 de gener del 1932.

Ja a principis d'aquell mateix mes, i com a conseqüència de les disposicions constitucionals, "La Veu de Catalunya" encarregà a Joan Estelrich una col·lecció d'articles englobats sota el ròtol de Problemes de la cultura. En un d'ells, titulat Reforma cultural d'Espanya (738), l'autor opinava:

"No creiem que la cultura ... ni l'educació hagin d'ésser monopolis de l'Estat; ni de l'Estat central ni dels Estats nacionalistes o regionals ..." (739).

Naturalment, no entra l'autor en la funció monopolitzadora exercida per l'Església Catòlica subtilment, amb l'ajuda de l'Estat. En canvi, no podien faltar les crítiques al positivisme, fill del racionalisme i de la Il·lustració (740):

"El grup d'Ortega i els seus deixebles té una concepció estatal i imperialista de la cultura. Per ell la cultura ha de vincular-se a l'Estat; també per als radicals-socialistes ... tot l'ensenyament ha d'ésser informat per l'Estatut" (741).

I entronçant amb la millor escola del tradicionalisme, Estelrich es manifestava així:

"El fons de la cultura espanyola havia estat, fins el segle passat, d'inspiració catòlica. El francès racial, tradicionalment catòlic, ha continuat tenint, malgrat el XVIII i la Revolució i el XIX, com a guiadors de la consciència nacional, Pascal, Bossuet, Racine, Penélon; el francès racionalista ha tingut la tradició de Montaigne, Voltaire, els enciclopèdistes, Victor Hugo. L'alemany ha tingut, fins el gran desastre de la guerra, Gothe, Kant, Hegel. L'espanyol podria tenir Cervantes, Calderón, els místics; però tot

això es catolicisme" (742).

Doncs, confusionisme és ficar tota aquesta gènèt al mateix nivell i no arribar a distingir, per exemple, que els enciclopedistes, Voltaire i els il·lustrats, sense ésser ateistes —que no ho eren—, tinqueren tots com a objectiu intel·lectual batir l'Església Catòlica en tant que institució.

Amb aquells criteris de catalicitat extrema és lògic que la Lliga Regionalista, davant l'expulsió dels jesuïtes (743) es recolzés al costat de forces ultres de la nació, però el cert és que, inicialment, aquestes forces dretistes no esperaven que arribés a promulgar-se el decret d'expulsió. Tant és així que encara el 21 de gener del 1932, dos dies abans d'aquell, "La Veu de Catalunya" publicà una editorial congratulant-se de el retard del mateix (744), sota el títol L'article 26:

"El Govern de la República, per la veu autoritzada d'alguns dels seus ministres més caracteritzats, ha rectificat els insistents rumors que circulaven arreu, sobre la imminència de la publicació d'un decret en virtut del qual ... era dissolta a les terres d'Espanya la Companyia de Jesús" (745).

I anticipant-se a la realitat, el portaveu de la Lliga Regionalista opinava que:

"La dissolució de la Compania de

Jesús en aquestes circumstàncies, ultra ferir els sentiments religiosos d'una gran part del país, causaria una lesió profunda als interessos culturals de totes les terres d'Espanya, i molt especialment de Catalunya" (746).

Dos dies després sortí el decret de dissolució, que, en conseqüència, agafava a la Lliga Regionalista a contrapèu, i la seva indignació inicial la va manifestar en una altra editorial de "La Veu de Catalunya" del 25 de gener del 1932, titulada Una equívocació trascendental (747), de la qual cal destacar el següent:

"Dissoldre la Companyia de Jesús per la raó explícita que es consagra al servei de la Seu Apostòlica, és ofendre innecessàriament els sentiments de tots els catòlics del món" (748).

I cercant deliberadament crear confusió, torna, el portaveu de la Lliga Regionalista, el recurs d'assimilar República a "borbonisme" (1):

"El decret de la República del 24 de gener del 1932, és un avatar de la pragmàtica borbònica de 1767. Sabut és de tothom que l'extinció de la Companyia de Jesús en 1773, fou una obra essencialment borbònica" (749).

Si l'autor hagés estat honest, més que donar un contingut "borònic" a la dissolució dels jesuïtes al segle XVIII, hauria dit que va ésser el resultat del procés de modernització i de racionalització de la vida cultural espanyola. Un resultat de la lluita de la Il·lustració contra les Tenebres Providencialistes.

RELIGIÓ I ESCOLA

Per altra banda, ja hem assenyalat que la política sobre l'Església Catòlica elaborada pels governs reformadors de la República anava estretament lligada a la qüestió de l'ensenyament. Consumada la realitat del decret contra els jesuïtes, des de "La Veu de Catalunya" s'inicià una campanya per denunciar la pertorbació escolar que provocava aquell decret del 23 de gener. I, per exemple, en aquest sentit s'expressava una editorial del 4 de febrer del 1932, titulada La realitat de l'ensenyament (750), en el que s'apuntava el següent:

"Les notes oficioses dels organismes de l'Estat o de l'Ajuntament que cerquen solucions a l'affaire de les enseñances que hi havia en mans dels jesuïtes, tenen un

interés extraordinari a assegurar que res no serà destruit i que continuaran els estudis com fins ara, amb un altre personal docent" (751).

És en aquest punt quan es fa necessari assenyalar que la qüestió de depurar l'ensenyament de les traves providencialistes, racionalitzant-lo, no fou una decisió ni demagògica ni frívola. Fou, com digué Azaña, "una cuestión de salud pública". En adoptar aquesta posició essencialment ètica, els Gòverns republicans savien molt bé que es creaven a si mateixos dificultats, puix el més cómode per a ells era deixar les coses tal qual, però aleshores la naturalesa de la pròpia institució republicana i el procés mitjançant el qual va néixer, com a producte d'una profunda necessitat de canvis, hagués entrat en contradicció amb ella mateixa. El difícil no era no fer res. El difficultil era impulsar els canvis que la nació requeria, i entre aquells, el d'alliberar l'ensenyament de la tutela clerical, era obvi.

Com a mostra de la situació escolar espanyola, del mateix portaveu de la Lliga Regionalista, hem obtingut les dades següents sobre escolarització (752):

A MADRID

Nois de les escoles públiques.....	37.000
Nois de les escoles privades, religioses principalment.....	44.000

Nois sense escola 45.000

A BARCELONA

Nois de les escoles públiques.... 25.000

Nois que o no reben ensenyament
o el reben en escoles privades,
religioses la immensa majoria.... 120.000

La incidència de les institucions religioses era, puix, considerable sobre la població d'edat escolar. No cal dir que la qüestió dels jesuïtes provocà resistències i protestes per part de les fraccions polítiques més reaccionàries, als diaris, a declaracions i a discursos al Parlament de Madrid. La Lliga Regionalista participà també en aquest gran debat i Ramón d'Abadal va ésser el portaveu del dreptisme català al Parlament espanyol, pronunciant un discurs que reproduí "La Veu de Catalunya" del 7 de febrer del 1932 (753). Tota la primera part de la intervenció d'Abadal davant dels diputats fou estimada a posar en qüestió la "juridicitat" del decret, doncs ell creia que una decisió d'aquella importància hauria d'ésser, forçosament, pel Parlament i no ésser un decret del Govern. En aquest tema, l'orador de la Lliga Regionalista consumí tan temps que el ministre de Justícia, Alvaro de Albornoz, va titular-lo de filibusterisme. Proseguí D'Abadal derivant el tema cap al fet que els béns dels jesuïtes són, en gran part, el resultat de cessions de particulars, els quals, ara, després del decret d'incautació, s'hau-

rien de pensar molt abans de donar res més:

"Pensadlo bien, que esto puede causar un perjuicio a estos fines culturales a que me refería; pensadlo bien y ved si conviene emprender una rectificación en este camino, para que aquellos que sienten los impulsos que he indicado no se espanten por la posibilidad de que, el día de mañana, su voluntad sea desconocida u olvidada" (754).

Després d'arguments tan febles, D'Abadal passà a atacar agressivament els socialistes:

"Y vosotros, socialistas, que habéis de ver en esto, aunque no sea respondiendo a vuestras ideas, un estímulo para las distintas socializaciones —que no hay solamente el socialismo de Estado, que, por la naturaleza especial del Estado dominador, poco elástico y mal administrador, es más bien un peligro de crecimiento de burocracia y de aparición de oligarquías (siguiente en aquest punt interrumput pel diputat socialista Sanchís Banús: —eso dicen los sindicalistas)" (755).

Vol dir D'Abadal ací que els béns dels jesuïtes eren bens "socialitzats" dins la pròpia organització clerical, al igual que són "socialitzats" els béns dels Sindicats. Unes comparacions grotesques. Segur

practicant el filibusterisme el diputat dretista català:

"No habéis visto que precisamente que ibáis contra vuestro propio criterio al atentar contra socialización que de los bienes hacen las Comunidades religiosas? (Un señor diputado: Hemos creído todo lo contrario. -El señor Saborit: pero el señor Cambó ¿es jesuita, es masón o es judío? -Rumores). Ni yo me llamo Cambó ni hablo aquí en representación suya" (756).

La sessió presidia un toc grotesc, per la qual causa, Julián Besteiro, President del Parlament, recordà a l'orador de la Lliga Regionalista que:

"Siento recordar al señor D'Abadal que falta un minuto para que dé por terminada su intervención" (757).

Poc després, quan D'Abadal s'obrepassà llargament el minut que li restava, estant encara embrancat amb reflexions juridicistes i sentimentalistes, el President del Parlament aplicà el procediment de la "guillotina" i tallà el diputat de la Lliga Regionalista, enmig d'un aldarull tremend.

Per altre banda, hem de dir que la sortida dels jesuïtes del país no provocà cap incident, malgrat

L'existència "d'una opinió catòlica", com recordava "La Veu de Catalunya" del 17 de febrer del 1932, sota el títol Hi ha una opinió catòlica al món (758), editorial en la que comentava les reaccions del "internalisme catolicista" al món contra les mesures del Govern republicà espanyol:

"El cardenal Bourne, primat d'Anglaterra, personalitat de renom universal, acaba de dir aquestes paraules, que no necessiten comentari: 'No ens interessen les qüestions polítiques d'Espanya, però els drets de l'Església en aquell país interessen tots els catòlics del món, i per això hem d'aixecar les nostres voses de protesta contra els actes persecutoris portats a cap pel Govern espanyol'" (759).

Mostra de l'existència d'aquella coneixença catòlica, universal, que constitueix el nucli de la lluita contra el comunisme:

"I és creada aquesta enutjosa situació -es refereix "La Veu de Catalunya" a les repercussions motivades per la expulsió dels jesuïtes-, quan, arreu d'Europa, totes les forces permanents de la història es preparen per a resistir i vèncer les escomeses del comunisme contra l'essència mateixa de la

civilització occidental, de la civilització cristiana, que és la nostra civilització" (760).

Llenguatge típic del tradicionalisme. No és gairebé necessari recordar, per exemple, els temes fonamentals del discurs de la classe política franquista, en els quals es troben reflexions d'aquesta mena per tot arreu. A l'igual que les reflexions sobre la dàgradació dels costums morals, toma tan típic, tan utilitzat sempre pel tradicionalisme espanyol -i català- en èpoques de llibertat, adhuc en èpoques de llibertat restringida. Per exemple, en aquest sentit és clarificadora l'editorial publicada a "La Veu de Catalunya" del 17 de febrer del 1932, sota el títol El relaxament moral dels costums (761), dins el qual trobem un leitmotiv parafeixistitzant:

"Sí; la realitat és aquesta, i és una realitat no gens encoratjadora. Cal fixar-si serenament, objectivament, patriòticament... L'ambient moral que avui respira el país és deplorable. Per a convèncer-se, no cal sinó llançar una ullada d'amunt els qui oscos de periòdics i publicacions de tota mena. Un dels més populars diaris de Madrid advocava dies enrera, obertament, perquè fos autoritzat el

joc... Els interessos permanents del país n'exigeixen el romaní" (762).

¿On és el liberalisme de la Lliga Regionalista? Tant a França com a Gran Bretanya, i especialment en aquest últim país -per no dir a Estats Units-, model de referència permanent dels homes del conservadorisme català, tingueren "relaxaments morals" d'aquells tipus que denunciava la Lliga Regionalista. El recurs a l'utilització sensiblera de la moralitat pública ha estat -i és- un dels instruments de desestabilització típics de les forces polítiques i sociale més reaccionàries en aquest país.

L'ESTATUT DE CATALUNYA

L'any 1932 fou, entre altres coses, finalment, l'any de l'Estatut de Catalunya, primer dictaminat i després discutit i aprovat a les Corts Constituents al llarg d'un període que abarcà, globalment, des del 28 de juliol del 1931, en què es formà a Madrid una Comissió parlamentària encarregada de ditaminar l'avantprojecte elaborat a Núria, fins el 9 de setembre del 1932, en què fou finalment aprovat pel Parlament espanyol. Gairebé catorze mesos de tramitacions per acabar desfigurant quasi radicalment el projecte inicial dels parlamentaris reunits a Núria. Temps llarg, aquest, que per ell mateix dóna a entendre les dificultats de tota mena que l'autonomisme troba a Madrid, àdhuc en uns moments històrics considerats favorables per a què Catalunya recuperés un grau important de la seva identitat nacional.

Fet significatiu, puix, aquesta vegada, a Madrid manaven homes netament democràtiques i, àdhuc, socialistes. Però també centralistes. Sembla que el centralisme sigui una funció inherent de la fisiologia del Poder establert a Madrid, per sobre de consideracions i diferenciacions ideològiques. El fet, i nombroses vegades els líders de la Lliga Regionalista utilitzaren això com a instrument polític, és que les previstes facilitats autonomistes que es dibuixaren quan el Pacte de San Sebastián, i al voltant de la proclama-

ció de la República, es dissolgueren amb massa facilitat, i sinó fos per l'empenta de Macià i dels líders de l'Esquerra Republicana el 14 d'abril, en proclamar la República Catalana, és possible que el procés hagués estat encara molt més retardatari i hagués patit molts més enturbaments, fet, aquest, que naturalment, els dirigents de la Lliga Regionalista no reconegueren mai.

Però també és necessari assenyalar que per a l'autonomisme català, el procés fins l'aprovació de l'Estatut al setembre del 1932 no fou fàcil, puix d'aquelles facilitats inicials, sempre teòriques, sovint senzilles desitjos, quedà finalment un Estatut força desnaturalitzat.

És a dir, el procés de la discussió fins a l'aprovació de l'Estatut fou llarg, massa llarg, com per no veure en els homes que en aquells moments dominaven la política espanyola una desconfiança que, repetidament, sembla constituir un dels fonaments gairebé inherents del personal polític -dretà o esquerrà- instal·lat a Madrid. Aquell procés fou llarg i, en cert sentit, penós. I quasi podria afirmar-se que fou la sòlida i honesta influència de la poderosa personalitat intel·lectual i política d'Azaña, combinada amb l'empenta inicial dels catalanistes esquerrans, els factors que determinaren la culminació en darrera instància positiva, de l'Estatut de Catalunya del 1932.

Estatut que, per altra banda, i això és necessari assenyalar-ho, poc tenia a veure amb el projecte de Núria del 1931.

D'una o altra manera González Casanova ha passat ja de relleu gran part d'aquestes incidències que envoltaren la redacció del projecte de Núria i la seva metamòrfosi en el de "1932" (763). I queda perfectament clar en el seu treball que la pròpia Constitució de la República no presentà un marc especialment adequat per a facilitar el posterior autonomisme català. De fet, compartí plenament l'opinió de l'esmentat autor, quan diu:

"Podríem destacar del text constitucional del 10 de desembre del 1931 diverses qüestions més d'importància jurídica i de reacció política que afectaven Catalunya, però ens sembla suficients i potser excessiu tot el que hem apuntat. La nostra finalitat era demostrar com el procés constituent havia vingut marcat per les relacions Catalunya-Republlica espanyola i com, aquesta, malgrat tot, no pogué assentar constitucionalment ... el principi d'autonomia regional que, en canvi, havia acceptat el reformisme de l'Assemblea de Par-

Lamentaris el 1917" (764).

Molt interessant, també, en aquesta línia crítica és el treball monogràfic de Roig Rosich (765), qui, encertadament, assenyala:

"Cal tenir present que els catalans havien redactat un estatut per a la "República Catalana dins la Federació de Repúbliques Ibèriques", segons la proclamació feta a Barcelona per Macià el 14 d'abril" (766).

Evidentment, no vingué ni "República Catalana" ni "Federació de Repúbliques Ibèriques", fórmula polític-jurídica que implica per ella mateixa un grau de descentralització extraordinària, vinculada, encara que de lluny, amb la vella tradició teòrica de Pi i Margall, de considerar que el poder polític, quan més reduït i més proper, més fàcil de controlar. Es a dir, l'ideia sostinguda per Proudhon que democràcia i descentralització són processos inherents. En aquest sentit no havia, a Madrid, entre el personal polític que dirigia el destí de la Segona República, gent amb aquell tipus de voluntat democratitzadora. Per descomptat que les dretes espanyoles eren hipercentralistes. Però, lamentablement, les esquerres, i entre elles, per exemple, el PSOE, es trobava a anys llum d'aquelles idees veritablement revolucionàries de vincular descentralització amb democràcia. El centralisme dominava per tot arreu.

Per convicció o per por.

La Lliga Regionalista assistí al procés d'elaboració de l'autonomia catalana com a espectador. Però no com a espectador silenciós, sinó com a espectador intervencionista, doncs és necessari tenir en compte que era el partit més important de l'oposició a Catalunya. I curiosament, a primera vista, però significativament, profunditzant més, la Lliga Regionalista, que incordià permanentment els comportaments de l'Esquerra Republicana per la seva actitud davant el procés autonomista, quan va arribar l'hora de la veritat no trobà pràcticament cap pega a l'Estatut aprovat pel Parlament espanyol, mentre que l'Esquerra Republicana, una i altra vegada, durant la discussió a l'estiu del 1932, va mostrarse reàcia a acceptar la desfeta del projecte de Núria.

En definitiva, com afirmava Hurtado (767) en el seu moment:

"Ningú no es deia contrari a l'autonomia de Catalunya, però quan venia l'hora de concretar, ningú no acceptava l'autonomia que demandavem nosaltres, i no per excessiva, sinó per raó de principi" (768).

Aquesta era la lamentable realitat.

LES IMPACIENCIES DE LA LLIGA REGIONALISTA PER L'EN-
DARRERAMENT ESTATUTARI

La Lliga Regionalista, com hem dit, fou espectador del procés autonomista. Ella, que durant dècades fou el nucli capdavanter del catalanisme «un catalanisme entès molt conservadòrament», hagué ara d'adoptar el paper passiu d'espectador incordiant que provocà una gran cridòria contra l'obra que es representava, però que en els moments precisos, sabrà callar.

Al gener del 1932 funcionava teòricament aquella Comissió formada l'any anterior per a dictaminar sobre l'Estatut. Comissió integrada pels diputats: Pascua, Bargalló, Sánchez Gallego, Escaldell i De Francisco, en representació del PSOE; Bello, d'Acció Republicana; López de Goicoechea, Fatrás i San Andrés, del Partit Radical-Socialista; l'autonomista gallec Poza Juncal; el diputat basc-navarrès Basterrechea; Abad Conde, Marco Miranda, Vaquero, Lara i García Lozano, del Partit Radical; Royo Villanova, pels "agràris"; Xirau i Lluhí per l'Izquierda Republicana de Catalunya; el federal Valle, i Iranzo, en representació de la "Agrupación al Servicio de la República".

Aquesta Comissió dictaminadora que va esportgar a fons l'Estatut de Núria, finalitzà la seva tasca el 9 d'abril del 1932. El resultat fou un "nou" Esta-

tut, despullat de qualsevol tret federalista. En Roig Rosich (769) valora així els resultats de la gestió d'aquella Comissió:

"També el català de llengua oficial passarà a cooficial i desapareixeran del text estatutari les matèries, la legislació i l'execució de les quals depenien ja de l'Estat, i tota la part que feia referència a la legislació social, punts tots que ja eran regulats pel poder central o li eren atribuïts per la Constitució. Però, a més, hi va haver altres modificacions en sentit restrictiu igualment, com en el camp de l'ensenyament . . . "(770).

I taumateix perdé la Generalitat la possibilitat d'una autonomia àmplia en qüestions d'Hisenda, Justícia, etc. Malgrat tot, la capacitat d'administració de la Generalitat quedà molt per sobre de la de l'antiga Mancomunitat.

¿Què feia la Lliga Regionalista durant aquells mesos previs a la discussió, al Parlament espanyol, de l'Estatut de Catalunya?

Al gener del 1932, començà a acordiar i acusar les esquerres d'inacció. D'estar paralitzades. Cosa reflexada perfectament per una editorial del 8 de gener del 1932 de "La Veu de Catalunya" (771),

titulada I l'Estatut?, en la qual ressalten opinions com aquestes:

"Aviat farà sis mesos que el poble de Catalunya, unènimement, votà l'Estatut i la seva autonomia ... Cal reconeixer que la culpa de tot el que passa la té la ineptitud amb que ha actuat l'Esguarda Republicana ... Qualsevol altra minoria catalana, que s'hagués trobat en la situació privilegiada que es trobava l'Esguarda, hauria aconseguit que l'Estatut hagués couengat a discutir-se la vigília de Reis" (772).

I, en cert sentit, l'atac estava justificat. El procés autonomista, a inicis de l'any 1932, sembla paralitzat i la Comissió dictaminadora, inoperant. Seguint exactament la mateixa filosofia d'aquella editorial, uns dies després, diumenge 10 de gener del 1932, tingué lloc una "Junta Ordinària" de la Lliga Regionalista, en la qual es modificà la composició de la seva direcció política (773). En aquest acte fou important el parlament de Ramon d'Abadal, que, segons deia "La Veu de Catalunya" de l' 11 de gener (774), definí "mostrevolament" l'actitud del "veritable catalanisme". ¿Quin era el "veritable catalanisme" en un moment com aquell de paràlisi endarreriment de la Comissió dictaminadora de l'Estatut? Anem per parts. En primer lloc, R' Abadal acu-

sà l'Esquerra Republicana d'haver segrestat l'Estatut:

"... un partit determinat s'ha apoderat del Govern de Catalunya i la fet servir pèr a interessos del partit. Això ha estat un dany, perquè davant la perspectiva de l'Estatut, només havia d'apareixer un poble" (775).

Doncs, el "veritable catalanisme" es contra en un nivell distint, dirà D'Abadals:

"Per a ésser catalaniste cal saber viure tot el que és Catalunya, cal comprendre el seu valor de segles, allò que ha passat de generacions, que respon a altíssimes espiritualitats, que fornien el patrimoni del catalanisme i que cal respectar" (776).

I el que cal respectar, segons el dirigent dretista català, són:

- "El sentit de tolerància"
- "L'harmonia de tots els estaments"
- "La cultura vivificada pel llençatge"
- "La tradició jurídica" (777).

L'Esquerra Republicana, dirà més endavant, no respecta aquestes tradicions i té la culpa del

"calvari -de l'Estatut- dintre d'una Comissió, en procuran anar-li treient tot el que poden. Això és la seva culpa i no po-

den culpar a ningú més" (778).

Aquesta situació de regateig fou també denunciada en una agra editorial de "La Veu de Catalunya" publicada el 16 de gener del 1932 sota el títol Les essències de l'Estatut (779), en la qual es comença per posar de manifest una realitat que ja hem apuntat més amunt, la de les dificultats que presentava la Constitució cara a facilitar l'autonomia:

"Amb una ingenuitat entristidora, pensant-se garantir l'autonomia de Catalunya i facilitar-ne la consecució en el text constitucional, s'han consentit uns articles de la Constitució de la República que, lluny de donar-hi facilitats, fan immensament més difícils les lleis d'autonomia que qualsevulla altres llicis" (780).

I aprofitant la situació favorable per a atacar en profunditat, l'articulista realitza una incursió globalitzadora:

"... tenim un projecte d'Estatut, que gairebé tots els elements polítics espanyols s'han compromès a defensar, però que ara està regategant-se en una forma que està posant en perill tot el que és essencial pel desenvolupament de la futura vida política de Catalunya" (781).

Reconeixent, implicitament -fent gala d'un mestriful oportunitisme polític- que la Mancomunitat de

Catalunya, en cert sentit la "criatura històrica" del limitat catalanisme de la Lliga Regionalista, fou una institució molt estreta, doncs:

"No podem amagar la nostra alarma ... Es pretén que la Generalitat de Catalunya, aquella 'ex-República Catalana' que visqué 'tres dies' només de fugissera il·lusió, quedí reduïda a quelcom meyns que la Mancomunitat de Catalunya" (782).

I a continuació els catalanistes conservadors exigeixen a l'Església, com mai havien fet amb si mateixos; precisament ells, els directors dels més processos "autonòmics" mancomunitaris, que en una ocasió Pla calificà d' "irrisoris":

"Si no queda salvada per a Catalunya la potestad de fer prevaleixer l'expressió de la voluntat del poble català, dictant-se les seves lleis electorals" (783).

A més a més:

"Si no té llibertat per a organitzar-se la seva cultura en tots els graus ... i l'administració de Justícia ... Sinó ha de tenir una Hisenda pròpia ..." (784).

Si tot això, que comporta un grau autonòmic mai somiat per la Lliga Regionalista, no s'aconse-

guia, deia l'articulista, radicalitzar-se per moments:

"... La votació de l'Estatut serà una burla sagnant que Catalunya deurà als qui no han sabut dirigir-la i orientar-la, en un moment tan excepcionalment favorable" (785).

Coneixent la història de la Lliga Regionalista i les limitacions dels "autonomismes" per ella aconseguits, aquella editorial és d'una brutalitat i demagògia extraordinària, puix la demagògia dràstica també existeix. Però la política és la política, i cal reconèixer-ho, en aquells moments, al gener del 1932, l'Esquerra Republicana es trobà en una posició força delicada, que els conservadors catalans aprofitaven.

Accentuant aquesta demagògia per arreconatz l'enemic, Pla intervingué amb alguns dels seus articles, entre sarcàstics i garrous, com per exemple el publicat a "La Veu de Catalunya" del 10 de febrer del 1932, sota el rètol Res de nou al Sud-oest (786), on fa una col·lecció d'interrogants perfectament teledirigits a la línia de flotació de l'Esquerra Republicana ... i de la pròpia República:

"Sobre Catalunya, sobre el nostre problema, ¿qué s'observa a Madrid? ¿S'ha produït algun fet nou, alguna circumstància, algun corrent profund capaç de desviar el curs

de la història d'aquest país? ¿Es troba algú, a la capital de la República que estigui profundament convençut —com nosaltres mateixos— dels avantatges de la descentralització i de l'organització federativa? ¿Es troba algú que cregui tan sols que l'Estatut serà millor per a tothom i accelerarà el progrés del país?" (787).

Evidentment que els interrogants de Pla respondien en aquell moment a unes realitats. Però en qualsevol cas la situació no era pas pitjor que al llarg del període monàrquic-restaurador o del període monàrquic-dictatorial, i Pla, abans, no parlà —o escriví— mai en aquest toc. Havia una intenció amagada en aquells plantejaments de l'escriptor-periodista empordanès: portar l'aigua al seu molí, és a dir, al molí de les drotes. Aquelles crítiques haguessin estat vàlides si el motor impulsor fos el d'una crítica positiva i no derrotista. Amb Pla la crítica tenia un sentit regressiu, no de progrés. El castell de focs artificials culminà amb un cohet llançat contra l'objectiu fonamental: la República reformadora:

"La República espanyola no té cap contingut polític propi. Es i serà una imitació en minuscul del sistema de la República francesa. Ara, però, el que domina açí és la terminologia dels departaments del Migdia —maçoneria, radicalsocialisme, retòrica pomposa i inconsistent—" (788).

El 9 d'abril del 1932 finalitzà la Comissió dictaminadora el seu treball sobre l'Estatut de Catalunya. De l'antic Estatut de Núria quedà poc, fet aquest reconegut tant per González Casanova com per Roig Rosich en els seus treballs, els quals han analitzat en profunditat el procés. El mateix Roig Rosich (789) explica suscintament les reaccions produïdes a Catalunya en acabar-se el dictamen:

"Les reaccions que aquest treball de la comissió va provocar a Catalunya van ser força diferents. Mentre les persones i els grups més pròxims a l'Esquerre palesaven una forta desillusió i un cert enuig, exteriotitzat a vegades amb força violència verbal, Cambó i la Lliga accepten plenament el dictamen i no creuen que s'hagi perdut res d'important per a Catalunya en aquesta primera retallada del text estatutari" (790).

La Lliga Regionalista, de cop i volta girà sobre ella mateixa i canvià l'opinió envers l'Estatut.

¿Què es guisava a la cuina del regionalisme conservador català?

UNA MITJA VOLTA DE CAMBÓ

¿Què passà després del 9 d'abril del 1932? L'E-

guerra Republicana, que portà el pes total de la discussió sobre l'Estatut, quedà enfrontada amb el projecte final, que desfigurava el de Núria totalment, deixant un text que seria molt difícil d'aprofundir en l'esdevenidor. En canvi, la Lliga Regionalista, tan exigent unes setmanes abans, com hem vist, modificà el to i trobà conforme la debilitada autonomia concedida per la Comissió.

I fou el mateix líder màxim de la Lliga Regionalista, encara a l'exili daurat de París, qui dirigí personalment aquella mitja volta, per no dir volta sensera, dels conservadors catalans davant l'Estatut. Aquest fou precisament el títol del famós article que anys després reproduiria Pabón (791), i que publicà "La Veu de Catalunya" el 19 d'abril del 1932 (792). L'article, que constitueix una deliciosa mostra del món de la paradoxa, comença així:

"El text del dictamen de la Comissió de l'Estatut, si està lluny, tant del projecte que plebiscità Catalunya l'any passat, com del que votaren tots els partits i plebiscitaren els Ajuntaments catalans en 1919, fòra una injustícia negar que representa un avengó molt apreciable sobre tots els textos que s'havien portat, fins ara, a la deliberació del Parlament es-

panyol" (793).

Aquesta canonada era dita fermament. En Pabón (794) justifica aquesta acció inesperada de Cambó amb un criteri inaceptable per a nosaltres:

"Cambó ... pensava que había que hacer justicia a los esfuerzos de Lluhí y de Xirau y al dictamen de la Comisión" (795).

On quedaven, ara, aquelles exigències de l'estamentada editorial Les essències de l'Estatut, o les diatribes de Pla, també regsenyades? Cambó arrasava i, com Saturn, devorava els seus propis fills:

"Ens plau reconèixer que el dictamen llegit a les Corts és plenament acceptable com a base de discussió i fins direm que és plenament satisfactori en gran part del seu contingut" (796).

I després de concretar que els articulats d'Hisenda i d'Ensenyament eren inacceptables, però que en el futur es lluitaria per a millorar-los, Cambó finalitzava el sorprendent viratge, dient:

"Amb aquelles garanties que exigeix la dignitat de tots i el mateix prestigi de Catalunya, els que hem consagrat la nostra vida a fer possible que vingués el moment que

sembla apropar-se, farem tots els esforços i sacrificis que calguin perquè no es produeixi de nou el fet, tantes vegades repetit en la nostra història, antiga i contemporània, que siguin els catalans els qui, per enveges i passions, ajoren l' hora de l'autonomia de Catalunya" (797).

Aquest article del capdavanter màxim de la Lliga Regionalista fou seguit de nombrosos altres articles i editorials, recolzant l'opinió del líder, al mateix temps que, donant enseqüida per bo el dictamen de l'Estatut, tan rebaixat a Madrid, començà per part del partit, una campanya dins la perspectiva de les primeres eleccions al Parlament de Catalunya que haurien de tenir lloc abans de finalitzar l'any, i una vegada fos aprovat l'Estatut pel parlament espanyol.

Posant l'esguard sobre el futur, la ploma de Duran i Ventosa a "La Veu de Catalunya" del 26 d'abril del 1932, sota el rètol consensualista de Catalunya ha d'ésser governada per tots els catalans (798), demandava la realització d'una volta obsecació d'etista, que era aconseguir que les eleccions fossin fetes sota el sistema de representació proporcional i no seguint el sistema majoritari.

"En la Constitució de la República i en el propi Estatut s'hi

consignent tota mena de garanties dels drets individuals. Ningú del Centre ni de l'Esquerra, ni de la dreta, ha pretès que els drets dels ciutadans poguessin quedar a discreció d'una majoria circumstancial, que podria ésser que ni tan sols representés la majoria real del poble. El mateix dret han de tenir els catalans, de veure garantitzada la llur voluntat electoral. En la Carta fonamental de Catalunya, el dret de tots els catalans de participar proporcionalment, en el seu propi Govern, ha d'estar tan garantit com tots els altres drets, i no pot pas quedar a discreció d'un partit determinat, sigui el que sigui"(799).

De fet, respecte a aquesta qüestió, cal dir que la Lliga Regionalista sortí perjudicada de les eleccions fets sobre el sufragi majoritari. Ja a les eleccions del 1931, a la primera volta, fets amb aquell sistema, la Lliga Regionalista -com diu en Molas(800)- va sortir mermada pel sistema, i per això es retirà a la segona volta. A partir d'aquell moment -i fidel amb la seva història-, els regionalistes conservadors pressionarien als diversos Govern s per tal que adoptessin el sistema de representació proporcional sota el leit motiv de "Cal assegurar la representació política de tot el poble català"(801). Però, les eleccions del 20 de novembre del 1932 es realitzaren sota el sistema majoritari, que afavoria al partit ja en el Poder., és a dir, l'Esquerra Republicana. Aquesta campanya de la Lliga Regionalista, de la que formava part l'esmentat article de Duran i Ventosa, fou intentada al maig del 1932, més els resultats -com hem dit- foren infructuosos, al igual que l'exigència del vot femení, en el que la Lliga Regionalista veia un element de pressió conservadora, encara que a la pràctica, com a demostrat Mercè Vilanova, aquesta tesi era, com a mínim, discutible.

En Pla, després del pronunciament irreversible de Cambó sobre l'Estatut, donà també mitja volta i s'afalineà ordenadament amb el seu capdavanter. Oblidant-se de llur postura derrotista de primers de l'any 1932. Així, practicant el cult a la personalitat i

demonstrant àmplia capacitat d'acomodació, afirmà, en un article publicat a "La Veu de Catalunya" del 28 d'abril del 1932, sota el títol de Davant de l'Estatut -títol idèntic al famós article de Cambó-, que (802):

"Coincidint amb l'article del senyor Cambó a LA VEU -article que ha tingut el valor d'exasperar els elements més unitariament recalcitrants d'aquí en un grau molt més fort que mai per cap home de l'Esquerra- coincidint amb l'article del senyor Cambó, s'ha començat l'ofensiva contra l'Estatut" (803).

Ofensiva provenint dels àmbits ideològics afins als de la Lliga Regionalista de Catalunya en fora. Es a dir, al mateix temps que finalitzava el dictamen, les forces més reaccionàries de l'Estat espanyol, sense valorar els retalls tremendament deanaturalitzadors de l'Estatut de Núria, és llançaren a una vitriòlica campanya d'agitació periodística que hauria de culminar amb l'intent de sublevació militar dirigit pel general Sanjurjo a principis d'agost. La Lliga Regionalista, considerant molt intel·ligentment la seva possibilitat d'arribar al Poder a Catalunya, per a governar tan conservadorament com a Espanya podrien governar aquelles dretes que s'oposaven a l'Estatut català, passà a una defensa absoluta d'aquest, als diaris i al Parlament espanyol, com veurem més endavant en

analitzar la naturalesa paròdòxica d'aquella situació.

Fent una mitja volta realment espectacular, Pla, fins i tot, arribaria a glossar àdhuc favorablement la personalitat d'Azaña -per ell, sempre, una còpia de Saint-Just-, en l'únic text produït per l'autor empordanès, al llarg de la seva obra política, en el qual la figura del cap del Govern republicà és ben tractat. Era un hora d'oportunitisme:

"El senyor Azaña és un home fred. Està convençut que donar a Catalunya una mica de llibertat farà un gran bé a Espanya. Està disposat a defensar l'Estatut al Parlament. El senyor Azaña té, ensens, un gran prestigi. Al Parlament no té obstacles, no té enemic. En termes generals es pot afirmar que es un instrument que el President manipula amb tota llibertat. Aquesta és la garantia principal que té Catalunya. Es una garantia molt més important que les declaracions de l'Esquerra" (804).

I oblidant totes les seves maldicències contra aquell Estatut "esquerrà" -fetes setmanes abans de la mitja volta de Cambó-, culminà Pla l'operació d'acabament de l'autoritat del "cap" de files:

"L'article del senyor Cambó en haurà de servir de guia permanent. Creiem que en aquest moment l'article conté una lliçó magnífica i és, a més a més, l'únic mèto-

de de treball eficient" (805).

La Lliga Regionalista es preparava, doncs, un àmpli camp de maniobra política immediat: el de la defensa de l'Estatut en el Parlament espanyol.

EN DEFENSA DE L'ESTATUT DE CATALUNYA

El dia 5 de maig començà al Parlament espanyol la discussió de l'Estatut de Catalunya, i en una primera fase, fins el 3 de juny, la discussió fou sobre la totalitat del text. A partir d'ací, els parlamentaris passaren a debatre l'articulat. En Roig Rosich (806) ha estudiat especialment aquells debats entorn l'autonomia de Catalunya, completant elements traçats ja per González Casanova (807).

La Lliga Regionalista tingué en aquells moments al Parlament espanyol tres representants: Ramon d'Abadal, Pere Rehola i Joan Estelrich. Els dos primers es distingueren ja en aquell Parlament atacant diversos projectes reformadors del Govern d'Azaña -ensenyament i agricultura-. Ara, i seguint la pauta assenyalada per la rectificació de Cambó, d'Abadal perfilà definitivament la posició del conservadorisme català; una posició que cercava identitats amb les altres forces polítiques de la minoria catalana al Parlament espanyol. Assenyalant:

"De una manera clara y terminante que, aceptado por nosotros el espíritu de ese Estatuto, nos sumamos a la minoría catalana, a po-

sar de las divergencias que tenemos con muchos de los sectores que la componen, para defender y apoyar este Estatuto" (808).

Aquesta posició adoptada pels representants de la Lliga Regionalista tingué com a justificació el recurs a la sevà filosofia de sempre, és a dir, posant-se per sobre de dretes i d'esquerres, per assenyalar-se a si mateixa la representació del "tot Catalunya".

Nosaltres, en aquest apartat, realitzarem un intent d'aproximació a l'estudi de la defensa -pels dreptistes catalans- de l'Estatut incidint més en llurs activitats des de fora del Parlament, seguint les opinions més interessants paleades per l'òrga d'opinió de la Lliga Regionalista, doncs tant González Casanova com Roig Rosich cobreixen ja ampliament el procés de discussió parlamentària.

Tot Just començà aquella discussió estatutària, "La Veu de Catalunya" dedicà a la qüestió una columna diaria titulada L'Estatut al Parlament, signada sempre pel sedònim de "Spectator", rètol darrera el qual escrilien alternativament Pla i Estelrich. A les vigílies del inici de la discussió, el diari dels regionalistes, el 30 d'abril del 1932, publicà el primer reportatge de "Spectator", titulat De les gràdiositats espectaculars (809). En aquest article, l'observador de la Lliga Regionalista acusà, de manera bastant oberta, els dipu-

tats de l'Esquerra Republicana de crear un món de falsa il·lusió en posar-se davant les masses catalanes per a exigir la integritat de l'Estatut elaborat el 1931 a Núria, i ara desfigurat per la Comissió dictaminadora:

"Entre els projectes de solució, pel moment, de la qüestió catalana hi ha l'Estatut, aprovat pel referèndum del nostre poble; hi ha el vot particular dels parlamentaris, el qual és la reducció d'aquell Estatut a les possibilitats de la Constitució, que votaren la major part d'ells; hi ha el dictamen de la Comissió parlamentària, que és una reducció de l'Estatut per sota del que permet la Constitució; hi ha, o hi haurà, d'altres vots o esmenes que seran, o bé intents de conciliació entre el dictamen i el vot particular dels catalans, o bé reduccions per sota del dictamen (810)."

Dibuixada, perfectament, la situació, òdhuc en el comentari marginal, sinuadorí, que els que votaren la Constitució -els catalanistes esquerrans- ara veien com l'Estatut quedava per sota de la pròpia Constitució, "Spectator" segueix:

"Diumenge passat, amb aquesta fòcil espontaneitat que ens caracter-

ritza, es féu una gran manifestació per la integritat de l'Estatut que refrendrà el nostre poble. I al davant de la manifestació hi havia els parlamentaris catalans, els quals saben que aquesta integritat és inassolible. Hipocresia? Joc doble? Diem rotundament: no. I diem rotundament no, perquè els fets són més complexos que les categories lògiques. Tot espectador es desorientarà, per foça, si només pren esment de les aparences" (811).

Si tenim en compte, que els parlamentaris de la Lliga Regionalista participaren d'aquella manifestació popular que recolzava l'Estatut original, hauríem de considerar que aquest fragment de l'article és una mestriuva mostra de subtilitat, doncs el portaveu de la Lliga Regionalista vol tranquil·litzar el seu electorat, tan benpensant, tan propens a exitar-se davant les multituds, justificant que, de fet, la seva presència era merament testimonial.

És un fet sabut que l'Esquerra Republicana, que prengué a la Lliga Regionalista la direcció del catalanisme, donant-li un contingut esquerrà petit-burgès, va mostrar repetidament la seva disconformitat amb l'Estatut dictaminat, arribant aqüell a retreure als republicans espanyols, és a dir, a les forces gestores de la República, el seu incompliment del Pacte de San Sebastián. La Lliga Regionalista aprofità

aquestes dissensions entre l'Esquerra Republicana i els republicans i socialistes espanyols, i el mateix "Spectator", el 5 de maig del 1932, a "La Veu de Catalunya", en un article titulat Les raons permanents (812), intentà aprofundir la situació crítica de les relacions entre les forces republicanes reformistes i, al mateix temps, explicar en què basaria la seva defensa parlamentària dell'Estatut:

"Els catalanistes que feien professió de republicanisme havien d'aprofitar, per catalanisme i per republicanisme, l'adveniment de la República, a fi d'obtenir la llibertat de Catalunya ... Vingué la República i era natural que els catalans que participaren en conspiracions republicanes, i proclamaren el nou règim, i li donaren àdhuc el nom de Repùblica Catalana, fossin els qui prenguessin la iniciativa i la responsabilitat de resoldre el problema català dins la República" (813).

Carregant, doncs, al passiu de l'Esquerra Republicana la problemàtica situació que voltava l'Estatut, el portaveu de la Lliga Regionalista tingué una falsa rabi quan assenyalava que:

"el fet d'ésser republicans d'esquerra els portaven i defensaven el nostre plet a Madrid no apagava les forces tradicionalment adverses, no produïa un canvi en

l'opinió castellana d'esquerra i, a fi de comptes, no facilitava, pràcticament, la solució. Així es diuen contra nosaltres, a l'Espanya interior, les mateixes coses, i es mobilitzen les mateixes gents, de dreta i esquerra, que es deien i ens mobilitzaven quan els catalans històrics portaven la responsabilitat del moviment" (814).

La campanya de la Lliga Regionalista mentre durà la discussió de l'Estatut al Parlament tingué, doncs, aquesta doble direcció interrelacionada: per una banda, desacreditar —en certe moments— al màxim la República com a institució, i per altra banda fer exactament el mateix contra l'Esquerra Republicana. Però en base a defensar l'Estatut, exceptuant algun moment d'entusiasme incontrolat, és a dir, una estratègia de cara en fora i una altra de cara endins. No solament "Spectator" manifestà en els seus articles aquesta posició dual. També ho feren altres, simultàniament. Així, el 16 de maig del 1932, tingué lloc la inauguració de l'Ateneu Catalanista del districte II de Barcelona, i en aquest acte inaugural parlaren, entre d'altres, Valls i Taberner i Pere Rahola, parlaments que reproduïa "La Veu de Catalunya" del dia següent, és a dir, del 17 de maig (815). El primer d'aquells digué subtilment:

"Nom passat el moment d'entusiasme;

una onada d'irreflexió semblava que havia d'arroseggar-ho tot, i implantar un nou procediment polític, però tots heu vist com això no ha succeït (816).

I Pere Rañola, membre de l'equip parlamentari de la Lliga Regionalista al Parlament espanyol, afirma:

"S'ha alludit també ací a un partit que s'ha arrogat les majories en totes les representacions de la nostra terra. Però, ja veieu quin va éssent el seu prestigi i quines són les conseqüències que s'en derivon" (817).

Però ja que estem en plena arrencada de la discussió de l'Estatut al Parlament espanyol, és necessari, de la mà d'Hurtado (818) fer algunes puntualitzacions per a demostrar que la realitat que, malgrat el moment "unitari", separava la Lliga Regionalista de l'Esquerra Republicana:

"... la minoria de l'Esquerre es va decantar en principi a no participar en la discussió, car entenia que era més àcil deixar la nostra defensa en mans del Govern que havia presentat com a ponència pròpia l'Estatut" (819).

Amb això l'Esquerra, emprenyada pels retalls a l'Estatut de Núria, mostrava la seva disconformi-

bat. Mes, precisament, fou la presència activa dels diputats de la Lliga Regionalista defensan el minvat Estatut el que obligà a canviar l'estratègia del partit de Macià i de Companys, com assenyala el mateix Hurtado:

"Com que, per altra part, hi havia a les Corts des del començament Abadal i Estelrich, i havient vingut des del mes d'octubre anterior Pere Rahola i Martí Esteve a conseqüència d'unes eleccions parciales de Barcelona, ens exposavem que l'Estatut fos defendut pels diputats de la Lliga... I no van tenir altre remei els de l'Església que delegar per a intervenir en la discussió de totalitat, al bon Antoni Xirau..." (820).

El 17 de maig parlà en el Parlament, D'Abadal, el qual contestà a les prèvies intervencions de conservadors moderats com Maura, José Ortega y Gasset i Sánchez Román, opositos a molts aspectes de l'Estatut. El discurs de D'Abadal fou juridicista i "Spectator" el comentà així a "La Veu de Catalunya" del 18 de maig del 1932, en un article titulat El sentit jurídic (821).

"Abadal aclarí molt dels conceptes en els quals Sánchez Román havia introduït confusió. Això, el concepte de sobirania: el principi capital de la Constitució és que

la sobirania dels poders de l'Estat radica en el poble. ¿Com s'exerceix? pels òrgans de l'Estat; per tots els òrgans, segons jerarquia, situació, necessitats a complir i problemes a resoldre. La sobirania que exerceix, per exemple, la Generalitat, entraria sempre dintre la col·lectivitat de l'Estat. No es perdria, no es desfaria, per tant, la soberania" (822).

Clarificació que D'Abadal, segons assenyala el periodista de "La Veu de Catalunya", complementà amb un desig permanent de la Lliga Regionalista:

"L'Estatut, per tant, com la Constitució, han de tenir garanties de continuitat i solidesa. L'Estatut serà, doncs, reformable, com ho sigui la Constitució" (823).

Insistint, en el seu parlament D'Abadal, en la necessitat d'articular una llei electoral basada en la representació proporcional:

"El breu advertiment que féu el senyor D'Abadal sobre la necessitat de fixar, per a convocar el Parlament constituent de Catalunya, un procediment electoral que assegurés la representació proporcional de tots els sectors d'opinió, produí la natural sensació" (824).

Els dos exemplars de "La Veu de Catalunya" matinal i vespre del 21 de maig del 1932, trasllußen un

optimisme considerable, i en els s'escampaven claus per tots els costats, excepte pel costat dels que constituïen -políticament i socialment parlant- els aliats naturals del conservadorisme de la Lliga Regionalista fora de Catalunya. Foren aquests "aliats" naturals els que en la discussió es mostraren més reaccions contra l'Estatut. Roig Rosich (825) concreta perfectament l'actitud global dels diversos grups polítics parlamentaris davant l'Estatut:

a) Partido Socialista Obrero Español: Adoptà globalment una posició moderadament favorable, centrant-se l'abstencionisme en els corrents representats per Prieto i Araquistain. Els socialistes recolzaren l'Estatut sense entusiasme, a canvi que la minoria catalana d'esquerres recolzés després el projecte de Reforma Agrària.

b) Partido Radical: Posició ambigua, navegant entre el seu anticatalanisme visceral i una cura notable en no ésser identificats amb les posicions de la dreta més extrema. (Cal recordar, per això, que fou el Govern Lèrroux el que dissoldria, el 2 de gener del 1935, les competències de l'Estatut.)

c) Partido Radical-Socialista: Va defensar activament el projecte dictaminat per la Comissió.

- d) Acción Republicana: Com diu Roig Rosich, va prestar un recolzament ple i decidit a l'Estatut. Azaña i Bello es distingiren especialment en la defensa de l'autonomia catalana.
- e) Grupo "Agrario": Aquests futurs companys de viatge de la Lliga Catalana a l'hora final de constituir el dic contra el Front Popular, a 1936, s'posaren amb totes les seves forces a l'Estatut.
- f) Partits "gallecs autonomistes": Actitud positiva total envers l'Estatut català.
- g) Partits "republicans federales": Uns diputats recolzaren l'Estatut (Franchy Roca); altres el rebutjaren, per considerar-lo, encertadament, com "no federal" (Pi i Arsuaga); altres (Jiménez y Jiménez) consideraven que significava un triomf total de l'esquertranisme.
- h) Grupo "hesco-navarrés": Totalmen favorable a l'Estatut català, en la perspectiva d'obtenir ell llur propi Estatut.
- i) Agrupación Al Servicio de la República: Bàsicament es mostraren hostils a l'Estatut, en fonament a la defensa de la unitat cultural i lingüística d'Espanya.
- j) Altres grups minoritaris: Derecha Liberal Republicana, Partido Liberal Democrática Independiente, Partido Republicano Independiente, monàrquics, tingue-

ren tots els actituds desfavorables vers l'Estatut. Personalitats com Unamuno, Alba, Maura, García Gallego, o s'oposaren o procuraren disminuir al màxim les atribucions autonòmiques.

Però, en conjunt, cap al 21 de maig del 1932, la panoràmica, des del punt de vista de la Lliga Regionalista, malgrat que els seus aliats naturals eren en contra, era optimista.

L'editorial de "La Veu de Catalunya" del matí del 21 de maig del 1932, titulada Cap a l'acord governamental (826), explanava la situació així:

"Hi ha el desig, evident, que totes les forces governamentals arribin a un acord sobre el nostre problema. La vida del Govern, àdhuc la sort immediata del règim, estan lligades a l'eixida de l'Estatut ... Sense vacil·lacions podem dir ... l'acord no serà l'Estatut, ni el dictamen, ni el vot particular. L'acord voldrà recollir, a favor de l'Estatut tot allò que no contradiguï cap d'aquests tres aspectes de l'unitat d'Espanya: l'aspecte històric, l'aspecte espiritual i l'aspecte orgànic. Temem, per tant, que l'acord de les forces governamentals estigui per sota del dictamen de la Comissió" (827).

Davant d'aquesta realitat, dirà "Spectator",

que els catalans i llurs amics haurien d'esforçar-se per:

"Obtenir un contingut que no sigui una irrisió ..." (828).

La Lliga Regionalista es situava, per una vegada, al costat de les forces del reformisme, doncs, s'inclofia a ella mateixa en aquell front pro-autonomista.

Però, curiosament, "Spectator" enllaçarà, aproximant-se, amb certes aspectes a la posició de José Ortega y Gasset, el qual tingué en darrera instància una actitud contrària a l'autonomisme. El 13 de maig del 1932, al Parlament espanyol, Ortega y Gasset afirmà, considerant l'Estatut no separatista, però si "apartista":

"Si se trata en serio de presentar con este Estatuto el problema catalán ... tengo que negarme a seguir, rotundamente, sin hacer antes una protesta de que se presente en esta forma radical a nuestra Cataluña y a nuestra España" (829).

En darrera instància, doncs, Ortega y Gasset considerava que la sobirania espanyola era cosa exclusiva de l'Estat espanyol. "Spectator" simpatitzà matizadament amb aquesta perspectiva:

"El discurs del senyor Ortega y Gasset és, fins ara, per a nosaltres els catalans, el més interessant ... Hem d'agafar a Ortega y Gasset que no

hagi minimitzat l'abst del nostre moviment; li ha trobat una orientació -el particularisme, l'apartisme, el senyerisme- que, al nostre entendre honest, no és real; però no ha volgut defugir... Hi ha, però en la seva consideració del tema un nombre d'aproximacions amb nosaltres i concretament amb els teoritzadors i propugnadors del catalanisme històric, solidari a l'hispanisme original" (830).

Creiem que aquest paràgraf final és fonamental per a entendre la posició de la Lliga Regionalista, i que, malgrat la seva posició conjuntural al costat de les forces reformistes de la República, recorda la seva essència fortament conservadora. És un toc d'atenció a que ningú és faci il·lusions; la Lliga Regionalista és on era:

"Hi ha entre la doctrina del senyor Ortega i el nostre catalanisme hispanista una coincidència en certs punts de partida i una afirmació de postulats pràctics que ofereixen una jiosa possibilitat del diàleg" (831).

Dins la posició eclèctica i pragmàtica adoptada per la Lliga Regionalista davant la discussió autonómista, en la editorial del vespre del mateix dia 21 de maig de 1932, signada per "Spectator", titulada

Una bona tarda (832), el portaveu dretista català arribà a l'elogi de l'enemic polític. Sobre el discurs d'Antoni Xirau, representant de l'Esquerra Republicana, digué:

"La seva modèstia, el seu franc parlar, la seva tenacitat, li han guanyat la simpatia de tots els catalans ... Ha tingut un triomf clar ... Ha utilitzat un sol argument, el més visible i rotund, per a cada qüestió. Així uns mots per al senyor Maura, que s'ha oblidat de la Constitució i de les seves essències, uns altres per el senyor Sánchez Román, que s'ha oblidat de la democràcia i del liberalisme, uns altres per al senyor Ortega y Gasset, que s'ha oblidat de la història autèntica de Catalunya i de la autèntica història d'Espanya ... Quan ha calgut recordar al professor il·lustre que tot just fa seixanta anys que ningú no volgué ésser rei d'Espanya, el professor il·lustre ha empalidit" (833).

És el moment més alt de la Lliga Regionalista quant a actitud d'aproximació al reformisme. Elogis, aquells, prodigats també ampliament envers el diputat federalista (1) Franchy Roca, el qual feu un discurs que, segons "Spectator":

"Ha tingut tota la valor d'una res-

titució. Allò que no es digué prou ... en discutir-se la Constitució, s'ha dit avui ... algú, pedantescament, havia donat el federalisme per mort ... Franchy Roca recollia tot el qui hi ha de modern, de viu i d'actual, en la tesi federalista ... Ha tingut la virtud de les forces renovadores ... El professor Ortega y Gasset empaladí encara més ... "(834).

Tancant l'optimisme amb aquestes paraules:

"En VENEZUELA, bona tarda. Han anat, àdhuc, massa bé, per a sentir-nos tranquil·les. No es farà esperar la torna. Reix l'exultància, preparam-nos a la depressió. Serenament" (835).

En començar la votació de l'articulat, la situació al Parlament espanyol era força complexa. De fet, el dictamen aprovat per aquella Comissió que va desfer l'Estatut de Núria era ja assumit per tothom com la línia divisòria entre posicions a favor i posicions en contra. Quedà, definitivament, abandonada la postura inicial de l'Esquerra Republicana, propugnant la recuperació del seu avantprojecte. Tenint l'esmentat dictamen com a punt de referència, es movien les minories governamentals: els socialistes, els radicals-socialistes i Acció Republicana. Més enllà del dictamen, és a dir, volent-lo aprofundir, actuaven els grups polítics catalans, els basco-navarresos, federalistes i algun independent. Més, dins el conjunt governamental tampoc havia homogeneïtat respecte a l'ar-

ticulat.

Però, entre les forces polítiques contràries, la unanimitat era molt més feble. Pràcticament no existia. Els "agrarios", dirigits per Royo Vilanova, s'oposaren a qualsevol concessió autonòmica, demanant la retirada de l'Estatut. El grup d'intel·lectuals de la "Agrupación al Servicio de la República" acceptaven el principi autonomista, però l'hi volien treure la major part de prerrogatives. Ortega y Gasset, per exemple, admetia l'autonomisme en qüestió d'^{no} Ordre Públic, però ^{no} en la qüestió de l'ensenyament. El conservador Maura, en canvi, considerava força perillosa aquella facultat. Els radicals es mantingueren ambigus, encara que en vigílies de la discussió de l'articulat tot feia pensar que acabarien cedint i col·laborant. Aquesta era la situació a les vigílies de començar la discussió article per article.

La discussió aquella començà el 9 de juny del 1932 i tardaria tres mesos en culminar. Com a pedra de toc per analitzar l'actitud de la Lliga Regionalista tractarem de veure com, mitjançant "La Veu de Catalunya", es va seguir el debat dels articles 1 i 2, fonamentalment.

Un Estatut "regionalista"

L'article 1°, del títol I va quedar redactat

de la següent forma:

"Catalunya es constitueix en regió autònoma, dins l'Estat espanyol, d'acord amb la Constitució de la República i baix el present Estatut. El seu òrgan representatiu és la Generalitat i comprèn el territori de les províncies de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona, en el moment de promulgarse aquest Estatut" (836).

Però, per arribar a aquesta redacció final, hagueren problemes. És a dir, aquest primer article contingut l'essencialitat de la definició de Catalunya com a entitat autònoma dins d'Espanya. El 12 de juny "La Veu de Catalunya" publicà un article de "Spectator" titulat El primer article (837). El comentarista incideix, entre altres coses, en el parlament del diputat de l'Esquerra Republicana, Lluhí, i sobre el toc del seu discurs, deia:

"No ens costa pas gaire de coincidir en part amb ell en la interpretació dels fets polítics del catalanisme a partir del 1922" (838).

Lluhí, va fer un repàs de la història del catalanisme des del 1919, i el comentarista de la Lliga Regionalista recordà que ells eren també contra la Dictadura, assenyalant, ara, amb una radicalitat desconeguda, el caràcter tremendament violent de la dissolució de la Mancomunitat de Catalunya, fent adhuc al

rei (1) responsable de la desfeta:

"Aquell decret (tenia) un coronament personal, d'una violència ben poc majestuosa, en les paraules d'Alfons XIII, declarant-se hereu de Felip V i de la seva significació" (839).

Això que silencià la Lliga Regionalista en el seu moment més adequat, és a dir, quan després de la desfeta de la Dictadura intentà salvar la Monarquia, sortia aragüena mica tard, però clarificadorament. Som davant dels moments més "esquerrans" de la Lliga Regionalista. Fins i tot cobra, per uns instants, una aparença obertament reformista. Donant, però, el to de la realitat, és a dir, del consens dificultós entre les forces reformistes republicanes per assumir com un tot el fet autonòmista català, "Spectator" trobà una gran oportunitat per posar de relleu les contradiccions del republicanisme:

"Els republicans catalans podien confiar per a Catalunya, en els republicans de la resta d'Espanya? Heus ací la resposta afirmativa: en manifestos importants, públics o clandestins es declaraven favorables a Catalunya: tots o gairebé tots es deien federal, i s'atribucíx al senyor Marañón una llettra-programa eminentment federalista; els emissaris dels comitès conspira-

dors ho ratifiquen així als catalans... (Ara)... el senyor Lluhí no parla del Pacte de San Sebastián ni fa cap allusió: precaució que l'acredita" (840).

La Lliga Regionalista era, ara, a l'ofensiva en un marc polític favorable, creat per les dissensions entre els propis republicans, i intel·ligentment aprofitava la conjuntura. La segona part d'aquell article publicat a "La Veu de Catalunya" del 14 de juny del 1932 (841), segueix aquesta pauta, clarificant, però, el desvinculament de la Lliga Regionalista del concepte de "republicanisme" a propòsit del discurs del mateix Lluhí, assenyalant que les diferències entre l'Esquerra Republicana i ells eren que:

"Per (ells) l'ideal collectiu era, i és, la República. Per a nosaltres, l'ideal collectiu ha d'estar per damunt de les formes... (és) la unitat, la coordinació, la integració hispàniques..."

i políticament desvariant, completament fora de tot... "l'accord amb Portugal" (842).

Atacant, per altra banda, la demanda de Lluhí perquè figurés en l'article 1 del títol I la paraula "Estat", el portaveu de la Lliga Regionalista feia ús

del pragmatisme:

"El senyor Lluhí defensa l'aplicació del mot federal a l'organització autonòmica de Catalunya, fonamentant-se en raons sentimentals de la tradició federal; francament, creiem que no tenint aquest mot Estat cap simpatia dins la Cambra, hi hauria pogut molt bé renunciar; no són els noms els que fan ara la cosa" (843).

El fet és que això posa de manifest la fricció que es va crear durant la discussió de l'Estatut: per una banda, els diputats de l'Esquerra Republicana volien que sortís el mot "Estat", lligat al de "federal", més que el d' "autònom". La gran majoria recolzava el mot "regió" seguit de l'adjectiu "autonòma". Lluhí manifestà que els mots "Estat" i "federal" no eren contradictoris amb la Constitució i, per altra banda, satisfeien una vella aspiració catalanista. Proposta, aquesta, que fou "testimonial" i així ho va reconèixer el mateix Lluhí, però calia recordar que allò era el que votà el poble català a 1931. Després de finalitzar la seva intervenció, el diputat de l'Esquerra Republicana retiraria el vot particular, tal com veure's al Diari de Sessions de les Corts Constituents del 9 de juny del 1932 (844). Aquest simbolisme no el va acceptar Carrasco i Formiguera, que demanà la paraula

trencant la unitat equívoca del "bloc catalanista" per a defensar aquella ponència federalista. Entre altres coses, Carrasco i Formiguera, digué:

"... ¿Que se pretende resolver con la aprobación del Estatuto? Se pretende resolver el problema de Catalunya, y el problema de Catalunya, señores diputados, es como es; no como vosotros queríais verlo... Si queréis disimularlo y dais una solución, una fórmula que no corresponda a su realidad viva, habremos fracasado todos y habrá fracasado esta aspiración nobilísima (de que el problema de Cataluña) ... pueda tener una solución armónica en la Constitución de una República española" (845).

La Lliga Regionalista va reaccionar furiosament contra l'actitud de Carrasco i Formiguera que endarreria -segons ells- l'aprovació de l'articulat basat en la consideració de Catalunya com a "regió autònoma", i el 13 de juny sortí una violentíssima editorial a "La Veu de Catalunya" titulada El cas Carrasco (846), on es deia:

"El senyor Carrasco és un d'aquells temperaments que, desgraciadament abunden en els nostres pobles meridionals. I fins direm en tots els pobles políticament anormals... En

Carrasco, gairebé separatiste ... acceptà una acta d'electors ben poc catalanistes ..." (847).

L'adopció del concepte de "regió autònoma", el va considerar la Lliga Regionalista com un triomf propi, i de fet així va manifestar-ho "La Veu de Catalunya" del 13 de juny del 1932, en l'editorial titulada L'autonomia de Catalunya dintre de l'Estat espanyol (848):

"... fa treinta anys que la Lliga Regionalista fixà com fórmula concreta del seu programa polític 'ACONSEGUIR L'AUTONOMIA DEL POBLE CATALÀ DINTRE L'ESTAT ESPANYOL' ..." (849).

I és cert. La qual cosa demostra la duresa centralista de la classe política espanyola, per una banda, i per l'altra, les grans limitacions de les aspiracions del conservadorisme català. Un catalanisme conformista. Però també posa de manifest el mèrit del Paper de l'Esquerra Republicana, i més que en aquells moments de la discussió de l'Estatut al Parlament espanyol -donant sensació de perplexitat-, en el futur més immediat, doncs els "esquerranistes" haurien de porfidejar durament al llarg de l'any 1933 i part del 1934 per aprofundir l'autonomisme de forma empírica, es a dir, per la via directa dels fets consumats.

Des del meu punt de vista, crec que no té fonament

ment el "tic" existent dins alguns corrents de la historiografia catalanista, que considera que, de fet, l'Esquerra Republicana va fer seus els postulats catalanistes de la vella Lliga Regionalista. Tesi repetidament manifestada pels protagonistes conservadors sobre el mateix terreny dels fets. Així, per exemple, l'anomenat "Spectator" manifestava a "La Veu de Catalunya" del 26 de juny del 1932 (850), que:

"L'Esquerra mateixa, partit novíssim, que no porta gaire més d'un any de vida, i ha sofert ja tants trasbalsos, quan, el Parlament ha volgut prendre una actitud política de cara a Espanya, ha hagut de recórrer als postulats de la Lliga" (851).

Es refereix, el sibil·lí portaveu de la Lliga Regionalista, en dir de "cara a Espanya", la necessitat de l'intervencionisme dins la política de l'Estat espanyol. Amb una visió totalment formalista. Puix no era el mateix la Lliga Regionalista col·laborant amb els restauradors monàrquics, que l'Esquerra Republicana contribuïnt amb les forces reformistes de la República a transformar les estructures socials i polítiques de la nació. Per altra banda, en la voluntad de l'Esquerra Republicana, com a partit, exceptuant

la fracció Dencàs, no existia la perspectiva separatista. La mateixa acció de Macià el 14 d'abril del 1931, fou una intel·ligent maniobra per a obligar a negociar als centralistes. Sense aquella acció radical de l'ex-colonel, al 1931, no hagués estat discutit l'Estatut d'autonomia un any després.

L'article 2 del Títol III versa sobre la qüestió idiomàtica. Fou un altre cavall de batalla en la defensa del qual s'uniren, d'una o altra forma, totes les tendències catalanistes. El tema era delicat. Aclaparava homes tan susceptibles com Ortega y Gasset i Unamuno, que veien en la potenciació del català un empobriment de la cultura entesa com "espanyola", que identificaven amb la "castellana". Per altra banda, la dreta ancestral rebutjava visceralment qualsevol concessió en aquest terreny, també. L'Estatut de Núria afirmava:

"La llengua catalana serà oficial a Catalunya".

La Comissió dictaminadora clogué:

"El idioma catalán será, como el castellano, lengua oficial en Cataluña".

El redactat final, quedà:

"L'idioma català és, com el castellà, llengua oficial a Catalunya".

Es a dir, el Parlament espanyol adoptà la definició de l'esmentada Comissió dictaminadora.

Entre els diputats espanyols reformistes, encapçalats per Azaña, va predominar a l'hora de convenir l'oficialitat de l'idioma català un criteri de "generositat" que de "justícia". Més a la dreta, Ortega y Gasset sostingué que:

"El Estado español, que es el poder prevaleciente, tiene una sola lengua, la española, y ésta es, por ineludible consecuencia, la que jurídicamente tiene que prevalecer" (852).

Ortega tingué sempre l'obsessió de l'unitarisme cultural. Azaña es mogué en aquella línia "generosa", condescendent:

"... es en este punto (es refereix a la qüestió idiomàtica) no sólo donde los catalanes se sienten más poseídos de su sentimiento, sino donde la República, juzgando y legislando prudentemente, debe ser más generosa y comprensiva con el sentimiento catalán" (853).

Ossorio y Gallardo es significà dins aquella línia "comprènsiva", posant, però, de manifest la dura realitat de la qüestió:

"En este trato de la lengua catalana ha radicado el mayor veneno de todo el asunto ... la lengua vuestra es tan sagrada para nosotros como la castellana" (854).

La Lliga Regionalista i els dretistes espanyols

Posicions aquelles, reformistes, que la Lliga Regionalista posaria com exemple per a intentar obrir els ulls a la classe política espanyola conservadora, grollerament tancada a qualsevol concessió. Per una única vegada trobem a "La Veu de Catalunya" una valoració positiva de les actituds dels reformadores republicans: així, per exemple, en l'exemplar del 26 de juny del 1932 (855), "Spectator" acaba el seu article titulat L'article 2, de la següent manera:

"Perquè cal no oblidar que tot el que ara fan a la Cambra les oposicions -radicals i agràries- singularment obedeix més a principis, a idees, que a les perspectives electorals. Per contra l'actitud d'un Azafia -com, altre temps la d'un Maura, i més la d'un Canalejas-, amb una certa despreocupació per les cridories del carrer, i amb la confiança que això implica en la comprensió futura del país, pren una actitud cívicament més plausible" (856).

Els aliats "naturals" de la Lliga Regionalista, és a dir, les dretes d'extracció monàrquica, eren criticats -al contrari dels republicans-. Reconeixent la diferència d'actituds, "Spectator" concluïa, una vegada fou aprovat l'article sobre la llengua:

"Ja tenim article segon. Les tempestades que ha aixecat tornaran a reproduir-se en altres articles essencials. En aquestes qüestions, en què intervenen les raons del cor, en què intervé el sentiment, topem amb l'exacerbació del sentiment contrari, habilment manipulat davant les masses. Per això és més d'agreir l'actitud d'homes com l'Ossorio, el qual, tot sol entre les dretes republicanes, es manifesta, en totes aquestes votacions solidari dels catalans" (857).

Incidint en la recalcitrant actitud contra l'idioma català dels seus aliats naturals, és interessant una editorial de "La Veu de Catalunya" del 22 de juny del 1932, titulada Una concepció separatista: "conllevar-se, no; conviure" (858): en ella trobem la següent "perla" dirigida contra l'extremisme xenòfob anticatalà:

"Si s'oposen que sigui reconegut oficialment el fet que el català és la llengua pròpia dels catalans

és perquè creuen, en la intimitat del seu esperit, que el català no és un idioma espanyol, sinó un idioma estrany. Si s'adonessin que el català és un idioma espanyol, tan espanyol com el castellà, no s'oposarien que el català tingüés reconeguts a Catalunya els mateixos drets que el castellà a Castella" (859).

Tornant, una vegada més, sobre el tema de les crítiques de la Lliga Regionalista, pot ésser que el moment culminant fos un article de Lluís Duran i Ventosa a "La Veu de Catalunya", titulat L'equivocació de les dretes (860). Article que comença d'una forma clarificadora:

"No és fàcil de trobar una explicació plausible a l'actitud que les dretes en el Parlament i en la premsa de Madrid han adoptat, d'oposició i fins d'obstrucció a les aspiracions autonomistes de Catalunya. Però és cosa evident que des del Partit Radical, que assenyalant, a Madrid, un propòsit de situar-se com a Centre-Dreta, fins als que pensen en la possibilitat d'una restauració de la Monarquia, totes les dretes polítiques, que en podríem dir dretes espanyoles, s'han vingut col·locant en actitud contrària a l'Estatut de Catalunya" (861).

I, "pedagògicament", dirigint-se a aquells aliats naturals, prosseguí el dirigent dretista català:

"Hi ha molts problemes, en la vida política actual, en què és lògica la contradicció entre dretes i esquerres. Però l'Estatut de Catalunya ni per la seva essència, ni pel seu contingut verbal, no és d'esquerra ni de dreta" (862).

Demanant "intel·ligència" a aquelles forces de l'Espanya eterna, Duran i Ventosa es preguntava:

"...&Què pensen guanyar-hi les dretes espanyoles amb una actitud que llanci a Catalunya a poder confiar només en els governants d'esquerra ...? &Quin pensament tenen per a l'esdevenir si prescindeixen de Catalunya? ... Per a la part de dretes que aspira a governar dintre de la República, aquesta actitud està mancada de tota visió del propi interès ...&Quin esdevenir polític es preparen les dretes, amb l'animositat conjunta de Catalunya i de Bascònia, d'aquesta Bascònia tan imprègnada precissament de sentit de dreta?" (863).

Però, al mateix temps, en aqueells moments que l'Estatut era discutit al Parlament, la Lliga Regionalista combinava la crítica als dretistes amb critiques cap a l'altra banda, és a dir, envers el separatisme, per deixar les coses ben clares. I l'encarregat de fer-ho fou en Valls i Tobarra.

de Catalunya" del 3 d'agost, sota el títol Separatistes? (864). Digué, en primer lloc, l'articulista, assumint una crítica globalitzadora sobre el "temperament català" vinculat a la llàbia "separatista":

"És una tara còngènita que ens ha produït i ens està causant molt de mal, que ens dona sovint aquest lamentable paper de perturbadors de la propiavida colectiva i de la vida de la col·lectivitat general de la qual formem part. Aquesta tendència anarquista del nostre individualisme extremat, en estret egoisme casolà, i al mateix temps el mesquí esperit de banderia, i la migra- da políqueta de campanar ... que empetiteixen sovint la nostra activitat i que ens enxiqueixen la visió de les coses, són defectes nostres que tenen arrels molt antigues" (865).

Tipic conjunt de tòpics molt propi de totes les ideologies dretistes, que cercan l'inexistent "anima dels pobles".

Concloent, després d'aquesta vitriòlica crítica de to quasi spenglerià, valoraent el separatisme amb dures paraules:

"I als qui en moments d'exitació ... o d'envig els vingués qualsevol mena de temptació separatista, jo, repetint la condemna que per-

sones de més autoritat n'han fet elocuentment altres vegades, gosaria a dir-los ara, així mateix, que el separatisme, a més d'ésser una aspiració sense grandesa, és també, per moltes raons, un pecat contra Catalunya" (866).

Era el joc divers portat per la Lliga Regionalista en aquella conjuntura. De fet, l'atac al separatisme no tenia cap sentit, puix en la discussió al Parlament espanyol ningú de la representació catalana -ni Carrasco i Formiguera tampoc- plantejà el fet separatista. És més, l'actitud dels líders parlamentaris de l'Esquerra Republicana fou moderadíssima. I si algú parlà de separatisme foren aquelles dretes ultramontanes ... precisament els que un dia no llunyà serien els grans aliats del conservadorisme català. L'article de Valle i Taberner era una justificació per al consum d'aquelles dretes ... Res més.

Resumint, si haguessim d'elaborar un paradigma del comportament de la Lliga Regionalista al llarg de la discussió de l'Estatut de Catalunya, des de el 14 d'abril del 1931 fins a l'estiu del 1932, és a dir, fins la dictaminació de la Comissió, establiríem els següents punts:

- a) Marginació de la redacció de l'Estatut de Núria -1931- a causa dels entrebancaments polítics de l'Esquerra Republicana.
- b) Actitud d'oscepticisme davant l'Estatut de Núria

ria^{se}

- c) Atacs d'uríssims a l'Esquerra Republicana i als republicans de Madrid (especialment a Azaña i als socialistes) acusant-los de no defensar amb prou força l'articulat de Núria -en el que ells mateixos no creien- dins la Comissió dictaminadora i de frenar-lo tot el possible. Crítiques especialment dures contra l'Esquerra Republicana, acusant-la d'inacció.
- d) Recolzament total de l'Estatut "elaborat" per la Comissió dictaminadora -destructora del projecte de Núria-, després de la famosa mitja volta de Cambó.
- e) Defensa global d'aquell al Parlament. I, àdhuc, defensa apasionada -d'Estelrich- al dicutir-se l'articulat d'ensenyament (§64).
- f) Crítiques cap a les dretes espanyolistes.
- g) Elogi matitzat de les forces republicanes reformadores -àdhuc Azaña- per defensar l'Estatut al Parlament espanyol.
- h) Certs elogis als altres catalanistes -esquerrans-, fent una mena de fictici "front comú".
- i) Molta presa en finalitzar la discussió -d'ací el dur ataca a Carrasco i Formiguera-.
- j) Crítica, fora de to, del separatisme,

«és a dir, un calaix de sastre».

X X X X X

No podem finalitzar questes notes sobre la Lliga Regionalista i l'Estatut de Catalunya sense trasllar-

dar-nos a l'any 1940 i veure el que en Pla deia sobre el tema, retrospecetivament. Ell, que primer adoptà una posició derrotista i criticà poc després els retalls que es feien a l'Estatut de Núria, més tard va plegar veles obeint la nova directriu perfilada per Cambó, cantant aleshores les excèl·lencies estatutàries. Finalment, després de la desfeta de la guerra civil, enfarronit en el marc del franquisme, veia aquell passat immediat d'aquesta forma:

"En el estado pasional creado por la revolución del cambio de régimen y por el propio proyecto de Estatuto, esta entrada, a velas desplegadas, en la incontinencia verbal, vico a aumentar, en grado sumo, la perturbación psicológica y política general. Plantear en España el problema mismo de la organización del Estado a base de recordar a los españoles, a través del altavoz potentísimo del Parlamento, durante semanas y semanas, lo que les separaba, es una de las aventuras más trágicas de la República" (868).

Ni una sola paraula dedica Pla en les aproximadament vint derrotistes pàgines dedicades a la qüestió sobre l'Estatut en llur història de la República sobre el paper dels homes de la Lliga Regionalista en aquell discutirddr estiu del 1932.

ALTRES POSTURES DEFINIDORES DE LA LLIGA REGIONALISTA
AL LLARG DEL 1932

Evidentment, l'objecte d'aquesta investigació no és -no podria ser-ho perquè no és aquesta la meva voluntat- el fer la història de la Segona República. De la història de la Segona República hem anat traient algunes conjuntures força significatives, i no sempre totes -fou impossible fer-ho-, perquè aleshores la tesi hagués estat més propia d'un equip que d'un sol autor.

Conjuntures significatives -repeteixo- escollides com a punts de referència per concretar les posicions del conservadorisme català en aquell període històric. És per això que resten alguns temes més marginals que els esmentats, però que, almeyns, voldria apuntar, donant les notes oportunes relacionades amb la Lliga Regionalista. Temes, per exemple, com la revisió de responsabilitats de la Dictadura; la qüestió del sistema electoral a Catalunya; algunes opinions sobre la commemoració del primer aniversari de la República; la militarada d'agost ("sanjurjeda"), i els moviments revolucionaris.

Temes, aquests, que comprimiríem, però que poden ajudar a configurar el perfil del dretisme català.

DAVANT LES "RESPONSABILITATS" POLÍTIQUES DE LA DICTADURA

Es sabut que des del seu mateix naixement, el

14 d'abril del 1931, la República del I Govern Provisional va ja plantejarse la qüestió d'exigir responsabilitats sobre els abusos i la corrupció produïts durant la vida de la Dictadura. La Lliga Regionalista, des del primer moment, especialment el seu portaveu de premsa, s'oposà argumentant, entre altres coses més superficials, que no es treia cap benefici envers el futur del país cercant dins el passat. Típica posició aquesta, la de l'annèssia interessada, que anys després, al morir Franco, s'hauria de reproduir, generalitzan-se a tota la gamma de l'espectre dels partits oficialistes. Però la política és la política.

Quan als homes de la Lliga Regionalista els interessava fer memòria, eren capaços d'escriure i de parlar incansablement recordant minuciosament, al detall mínim, llurs "eficàcies" al front, per exemple, del catalanisme per ells dirigit fins les vigílies de la Dictadura. Ara, a 1932, però, callaven. Quan es tractava de demanar responsabilitat envers el passat més immediat, puix la República no es proposava anar més enrera del 1923, malgrat que era clar que la Dictadura fou una realitat derivada -prolongació amb altres decorades- d'un procés més profund, és a dir, la Restauració; repeteixo, quan es tractava de forgar el període totalitari immediat, la Lliga Regionalista perdé la memòria.

Fou Azaña qui digué que "nos hubiéramos pasado un

siglo buscando responsabilidades en el estiércolero de la vida política española". I això, doncs, n'era pas possible en la moderadíssima perspectiva dels capdavanters de la Segona República espanyola. Però si ho era el investigar el passat més immediat, és a dir, la forma més clamorosament endurida d'aquella "Restauració", la Dictadura primorrivista. Fou una qüestió de pura honestetat política.

La Lliga Regionalista s'oposà a qualsevol exigència profunda de responsabilitats. Això en un primer moment, com ja ha estat palesat a la Part I d'aquesta tesi. Recordem que ella mateixa proposava, dins la "Dictadura blanda" que fou el Govern Berenguer, el que es portés, en tot cas, a terme aquella indagació des de la propia executiva governamental, sense esperar a disposar d'unes Corts representatives. Però no fou així, i vingué la sorpresa del 14 d'abril del 1931.

Especialment el I Govern Constitucional, dirigit per Azaña, promogué aquelles investigacions, i la Lliga Regionalista patí una vegada més.

La propia Comissió de Responsabilitats del Parlament espanyol tenia en llur perspectiva indagar sobre la producció de la rebel·lió militar del 13 de setembre del 1923, sobre els components i integrants dels governs dictatorials i la seva funció.

En plantejar-se això, la Lliga Regionalista saltà. La Comissió havia estat moderada, puix la investigació es centrava en l'aspecte purament "militar" del Cop d'Estat, sense més. I després en certes personalitats col.laboracionistes directes. Així, "La Veu de Catalunya" del 28 de febrer del 1932, sota el títol de Les responsabilitats polítiques (869) palesava amb tranquil·litat la seva opinió:

"... (la redacció del dictamen de la Comissió) ... ens sembla acceptable ... D'aquests mateixos antecedents del dictamen cal deduir que el període de Dictadura resta clarament delimitat per aquestes dues dades: 13 de setembre del 1923 i 30 de gener del 1930" (870).

Però, en canvi, havia una segona part del decret investigador que els intranquil·litzava, puix deia que fora de la Dictadura pròpiament dita -la del general i llurs ministres-, també seria convenient reallitzar investigacions. Es a dir, que serien exigides responsabilitats una mica més enllà de la fi d'aquell període totalitari. Concretament més: agafant també l'etapa dels governs Berenguer i Aznar, la qual cosa implicava a un capdavanter de la Lliga Regionalista, a Ventosa i Cavell, darrer ministre d'Hisenda de la Monarquia. Es per això que el portaveu de la Lliga Regionalista demonava preocupat que es diferenciés; exige-

gir responsabilitats al primorriverisme si, més deixar que les responsabilitats dels altres dos Governos postdictatorials fossin simplement "jutjades" per l'inoperant "tribunal de la Història":

"Es evident que el Govern del general Berenguer va cometre errors funestos. Però aquests errors, com tots els que cometen els governs, són sotmesos a la sanció del sufragi i de la història" (871).

I justificaven a Berenguer dient:

"Quant a Catalunya ... el govern Berenguer, en un any d'actuació, anà reparant dia per dia els greuges que la dictadura havia inferit als sentiments, als ideals i als interessos de Catalunya ..." (872).

I el mèrit (?) del Govern Aznar, diu "La Veu de Catalunya", exposant una opinió tremendament particular, feta a mesura propia, fentiel tenir

"... com a primera i principal preocupació precipitar la consulta electoral al país ..." (873).

En conseqüència:

"Oblidar tot això constituiria una lamentable equivocació en els estadistes i una tremenda ingratitud en els homes" (874).

Adhuc, el portaveu de la Lliga Regionalista prengué la defensa del Sometent, inclòs dins el paquet sancionador del Govern republicà, i que segons una editorial de "La Veu de Catalunya" del 7 de març del 1932, titulada A l'entorn de les responsabilitats (875), era un cos "heroic" des de temps immemoriais:

"... de segles abans de la Dictadura i que, recentment, a Berga i Terrassa, han merescut (876) elogis tan efusius de les autoritats militars de la República, escrivint ... una nova pàgina de glòria en la copiosa història d'aquesta inimitable institució" (877).

Resumint. Per a la Lliga Regionalista, que en una època va fer grans esforços -allà per l'any 1930, quan caigué la Dictadura- perquè el Govern Berenguer -de transició- assollís la investigació de responsabilitats plausibles de la Dictadura limiten-la quasi al seu cap formal, és a dir, el general Primo de Rivera, ara es tractava de fer quasi el mateix, però complicant novadossament la Monarquia. Demanava, puix, el partit conservador català:

"Resumint, doncs, aquesta qüestió cal:

- a) destriar les responsabilitats polítiques de les responsabilitats de gestió.

- b) distingir entre els governs de la dictadura i els del general Berenguer i l'almirall Aznar (878).
- c) concretà les responsabilitats polítiques en els casos concrets, sense diluir-les en una extensió impracticable.
- d) respectar la sobirania del poble expressada en les urnes electorals.
- e) no oblidar que les màximes responsabilitats polítiques han quedat extingides amb la mort del dictador i la caiguda de la dictadura" (879).

Ara, doncs, Dictadura i Monarquia eren parts d'una mateixa cosa. ¿On quedaven els esforços aquells del Centro Constitucional per separar Dictadura de Monarquia i salvar aquesta?

Finalment, les responsabilitats acabarien afectant també al general Berenguer, i especialment la figura del financer Juan March ... Més, els Governos de la República no arribaren mai a dur a terme una profunda depuració, ni tan sols del tipus administratiu.

EL SISTEMA ELECTORAL: L'ús d'un llenguatge peculiar

També hem assenyalat més amunt que el problema del sistema electoral confrontà obertament els dos grans partits catalans: la Lliga Regionalista i l'Esquerra Republicana. El primer fou sempre favorable al sistema

de representació "proporcional", que com explica Molas:

"... és un sistema d'elecció que es basa en l'escrutini per llista i que otorga a cada una de les llistes un nombre de representants en proporció als vots que ha reunit ... El sistema proporcional ... tendeix, doncs, a aconseguir una representació política que sigui fidel reflex de la divisió ideològica=programàtica del cos electoral" (880).

En canvi, l'Esquerra Republicana fou favorable al sistema de representació "majoritària" que fou l'utilitzat -com ja s'ha dit- per la República per a destruir l'entramat caciquil instaurat a quasi tota la na- ció per la Restauració. Diu en Molas:

"Es mantingué el sistema majoritari ... així en cada circumscripció s'el·legia la llista majoriteria (oberta) i es donava una representació a la minoria. Però perquè aquesta minoria fos elegida calia que superés el 20 % dels sufragis emesos. En el cas contrari, els llocs vacants eren coberts mitjançant una segona volta ... Això permetia, doncs, en les circumscripcions on no hi havia una minoria sòlida, el copó per part del partit o coalició majoritària ..." (881).

La Lliga Regionalista sortí perjudicada de la implantació d'aquest sistema a les primeres eleccions del 1931 (juni). Per això, en plantejar-se el règim autonòmic a Catalunya

les seves forces de persuasió l'adopció d'un sistema "proporcional", i al mes de maig, mentre es discutí l'Estatut de Catalunya al Parlament espanyol, llançà una gran campanya en favor del canvi de sistema electoral. Però, de fet, finalment, en l'Estatut de Catalunya, quedarà establert que:

"Previ acord amb el Govern, la Generalitat fixarà la data per a l'elecció del primer Parlament de Catalunya, seguint el mateix procediment de les eleccions a Corts Constituents... Les circumscòries (882) votaran un diputat per cada 40.000 habitants, amb un mínim de 14 diputats per circumscòri" (883).

La infructuosa campanya de la Lliga Regionalista, concretada en la difusió pública de les seves idees, utilitzant tots els mitjans, arribà àdhuc a demanar-ho directament a Macià. Però, sense èxit. Li van dirigir una nota publicada també a "La Veu de Catalunya" del 6 de maig del 1932 (884). Nota que va ésser seguida d'una intensa campanya contra l'Esquerra Republicana i, molt especialment, contra la persona d'Amadeu Hurtado, assessor jurídic dels dirigents de la Generalitat.

Fracassada, doncs, la gestió envers Macià, "La Veu de Catalunya" inicià aquella campanya en favor de la "proporcionalitat" electoral, i la personalització en Hurtado tingué caràcters espectacular. Així, entre

gistrem, el 16 de maig, un article titulat El Sr Hurtado, feixista? (885). En ell es planteja el següent:

"No ha arribat fins a nosaltres cap notícies que el senyor Hurtado defensi, com hauria semblat natural, el principi que al Parlament de Catalunya tinguin tots els catalans la proporció deguda a les respectives matitzacions de llurs ideologies; però confessem que ens estranya molt que el senyor Hurtado pugui defensar una solució electoral de tipus feixista" (886).

I prossegueix personalitzant, intentant crear un marc de discussió confús, encara que l'objectiu defendat per la Lliga Regionalista era plausible:

"Diu en que el senyor Hurtado és partidari de que les majories monopolaritzin la representació parlamentària, perquè solament comptant majories que ofeguin altres veus polítiques poden realitzar-se les respectives concepcions de cada partit. Aquest és el criteri dels comunistes russos, tipus Lenin, i dels feixistes italians, tipus Mussolini" (887).

¿Què tingué que veura Hurtado amb Lenin i Mussolini?

B6. Aquesta crítica tan radicalment excitada de la Lliga Regionalista -cal recordar-ho- fou feta en una

conjuntura en la que l'Esquerra Republicana iniciava, entre bastidors, un intent de consolidar una plataforma unitària envers a les properes eleccions de novembre del 1932, pel Parlament català. Es a dir, el partit del Govern català semblà interessat en cercar una situació d'unitarisme esquerrà, tal com la Lliga Regionalista intentà fer tantes i tantes vegades en l'àmbit dretà. Però, els conservadors catalans, ara, criticaven durament aquells esforços unitaristes al camp contrari.

Ecls havien, des de la fi de la Dictadura, preconitzat sempre "unitats essencials", i molt especialment per aconseguir l'autonomia a Catalunya, sota aquell leit motiv de que "Catalunya ha d'ésser governada per tots els catalans". Altres vegades, cercà unitarismes entre les forces dretistes, però essent ella el nucli aglutinador, dirigent. Ara, el 1932, pretextant lluitar en favor d'un objectiu democràtic, com era l'obtenció d'un sistema proporcional, negava a l'Esquerra Republicana el dret a formar plataformes unitaries.

Però prosseguim. El 17 de maig del 1932 "La Veu de Catalunya" publicà l'editorial Feixisme incomprendible(888). Aci, el portaveu de la Lliga Regionalista amplia ja el camp d'atac:

"Per bona fe que tingui el senyor Hurtado ... és estrany que no vegi

que ací no es tracta sinó de la por del senyor Macià de no ésser elegit per a la Presidència de la Generalitat, i del desig d'una colla d'il·lustres amics seus de seguir agabellant les funcions oficials que han vingut ..." (889).

Sembla cert que Hurtado, privadament, havia sostenit la necessitat d'un Govern unitari, per a fer-lo més eficaç. Això, conjuntament amb llurs esforços per l'unitarisme, assolits per l'Esquerre Republicana, exacerbà l'ànim del conservadorisme català, que es veia impossibilitat d'accedir al Poder.

Es prou coneguda la còlera que domina a les organitzacions polítiques basades en la filosofia de "l'eficàcia" quan es veuen relagades a una llarga oposició (890). Acf, la Lliga Regionalista -que, repeteixo, tenia objectivament raó en el tema electoral- torna a contradir-se històricament, concs ella, que tantes vagades parlà contra l' "aotmisme polftic", ara plegava veles enrera, no se n'enrecordava i volia la representació proporcional, aquella que permet, en general -hi ha diverses modalitats-, una expressió més àmplia de l'espectre electoral (891):

" ... quan un poble té una gamma gairebé indefinida d'opinions politiques i els grans partits no hi existeixen, no és possible apreciar els problemes polftics partint d'un fet imaginari. I alleshores s'imposa el reconeixement de la realitat, organitzant el

procediment electoral respectant la proporcionalitat de les forces de tots ..." (892).

Proseguint:

"(Aquest) ha d'ésser el cas de Catalunya ... Tenim partits comuniste, socialista, separatista, federal, Acció Catalana, Unió Democràtica de Catalunya, radical-socialista, radical de Lerroux, Dreta Liberal Republicana, Unió Socialista, Esquerra Republicana, Lliga Regionalista, Tradicionalistes, monàrquics alfonsis ..., sense comptar elements catòlics no agrupats ..." (893).

Concloent:

"... una cosa és que el senyor Hurtado trobi que és un mal que tothom no pensi com ell, o que nosaltres trobem que és un mal que tots els electors de Catalunya no segueixin les orientacions de la Lliga Regionalista, i un altre ben diferent que ens entossudim ell i nosaltres en negar la realitat" (894).

L'ofensiva finalitzà el 19 de maig, amb l'editorial titulada L'adpatació del sistema electoral feixista que algú voldria (895). Diu ací "La Veu de Catalunya", entre altres coses:

"I entre els sistemes a utilitzar, fugint de la Representació Proporcional, sembla que, a desgrat de llur nom i llur origen, no deixa d'atreure's les amb una notable sugestió el que Mussolini ha fet oficial a Itàlia:

sistema, doncs, feixista. Els nostres democràtiques, els nostres liberals, el troben meravellosament apte per a la realització de llurs personals i grandioses concepcions i les de llur partit l'Esquerra ... "(896).

Resumint. La Lliga Regionalista tingué raó en rebutjar el sistema de representació majoritaria. Però llur plantejament fou enfocat massa interescadament. El sistema majoritari vigent -cal recordar-ho- fou adoptat per a trencar l'estructura caciquil existent als pobles de l'Estat espanyol. Així, doncs, cap reflexió trobem per part dels conservadors catalans res pecte aquella realitat. Es a dir, manca interessada de visió profunda. I per altra banda, contradicció entre la seva infinita vocació unitaria i consensualista i llurs crítiques a l'Esquerra Republicana per fer allò que ells havien practicat des de temps immemoriais.

Però cal dir també que el sistema majoritari adoptat a Catalunya podia:

- a) crear les condicions perquè amb un sol vot de més, una organització política es quedés fins a -exagerant- les tres quartes parts dels escons electorals;
- b) anul·lava la personalitat dels grups minoritaris, obligant-los a la dura tasca extraparlamentària.

Centrada la qüestió -per la Lliga Regionalista- en la persona del senyor Hurtado, no és d'extranyar que aquest, en la seva obra memorística (897), en els capítols dedicats a la discussió al Parlament espanyol de l'Estatut de Catalunya, silenciï pràcticament les actituds positives dels homes de la Lliga Regionalista, i fins i tot el famós discurs d'Estelrich sobre l'ensenyament.

Per altra banda, el mateix Hurtado sóna una pista que posa de relleu un fet que si en aquells moments era latent -àdhuc anecdòtic-, després es faria manifest: l'existència d'un veritable corrent feixistitzant -per nacionalista- dins el catalanisme suposat esquerrà, i del que Dencàs era un cap que començava a ésser visible. Diu Hurtado:

"M'havia cridat l'atenció, quan les Corts acabaven de votar el nostre Estatut, que el jove diputat Josep Dencàs s m'hagués acostat als passadissos del Congrés per dir-me que d'aquella hora endavant a Catalunya no hi hauria d'haver més que un partit... perquè el sistema d'una pluralitat de partits responent a una varietat d'opinions anava desapareixer dels pobles moderns" (898).

El mateix Hurtado relata també l'intent de l'Esquerre Republicana d'aglutinar tots els partits catalanistes de l'àmbit esquerrà, maniobra trencada especial-

ment per la negació activa del Partit Catalanista Republicà. El màxim que aconsegui l'Esquerra Republicana envers les eleccions catalanes del novembre del 1932 fou una candidatura dita de "Concentració Catalanista Republicana", la qual guanya aquelles eleccions.

LA "SANJURJADA"

A 1932 les dretes "històriques" -monàrquiques- espanyoles estaven desarticulades políticament. No s'havien recuperat, encara, de l'ensorrament de la Monarquia. Pla diubaixà aquell panorama d'aquesta manera tan clarificadora:

"La derecha es una nebulosa. No existe ninguna organización de conjunto. Excepto en Cataluña, donde la Lliga, que resucita de sus cenizas, se organiza otra vez como partido, en el resto de España los elementos socialmente conservadores se organizan a veces localmente ... El señor Gil Robles se distingue notoriamente en esta labor de proselitismo y pasa a ser rápidamente una personalidad de relieve nacional" (899).

En aquesta situació d'inici de "reconstrucció" i d'extensió de la conciència dretista, sense infraestructures polítiques adequades, l'intent del general Sanjurjo dels dies 10 i 11 d'agost del 1932 -en plena discussió de l'Estatut de Catalunya i de la Reforma Agrària- encapçalant una militarada era destinat al fracàs.

Molt diferent serien les coses al juliol del 1936. Però la grotesca "sanjurjada" fou precedent significatiu. Un tanteix.

Pla veu en gran simpatia aquell grotesc intent de Sanjurjo a Sevilla:

"El general Sanjurjo, que dominó la ciudad de Sevilla durante veinte y cuatro horas, en medio de un gran entusiasmo popular, abandonó la partida al constatar la inconsistencia del movimiento en otras poblaciones de la península" (900).

I, malgrat aquell "entusiasme popular", assenyala Pla:

"Las tropas enviadas sobre Sevilla no hubieron ... de actuar" (901).

De fet, és necessari situar conjuntural i històricament la militarada de Sanjurjo.

Es va produir -com hem dit- tot just en plena discussió simultània de l'Estatut de Catalunya i la Reforma Agrària. Es a dir, des d'un punt de vista conservador espanyol s'estava produint, per una banda, lo que ells diuen la "desmembración de España", i per l'altra, la "modificación del orden providencial" -o "natural", socialment parlant-. L'intent de Sanjurjo fou, però simptomàtic. O era un intent desesperat o bé

es tractava d'un primer tanteig.

Davant el fet, el Govern republicà reaccionà contradictòriament: per una banda, accelerà l'aprovació de l'Estatut i de la Reforma Agrària; per l'altra, encara que suprimí alguns diaris dretistes -"El Debate", "ABC"-, temporalment, i anuncià la confiscació de propietats a la gent involucrada amb la revolta, no profundí la cerca de responsabilitats en l'àmbit militar, sense aprofitar l'oportunitat per fer una neteja d'elements desafectos a la República.

El que a l'agost del 1932 semblava grotesc -el mateix Sanjurjo era un home d'aspecte i d'idees grotesques-, al juliol del 1936 -i malgrat també d'alguns aspectes grotescos, com la personalitat d'un Quetipo de Llano- tingué una gravetat de conseqüències tràgiques. Fou una gran debilitat de la República no aprofundir, després de l'agost del 1932, la desfeta de les fraccions latentment conspiratives.

La Lliga Regionalista, com en tot el que feia referència a temes militars, adoptà una posició distanciada, però de respecte. De les coses militars quasi mai en parlà la Lliga Regionalista en els primers anys de la República. Però, clar, davant l'intent de Sanjurjo hagué de pronunciar-se. I ho va fer sense abandonar la posició de distanciament respeus. En una editorial sig-

nada per Estelrich, "La Veu de Catalunya", el 14 d'agost del 1932 donà l'opinió de la Lliga Regionalista sobre la Violència absurda (902). Digué el portaveu fent jocs de mans:

"Primera constatació objectiva. La tècnica del cop d'Estat no ha progressat gens ni mica a Espanya. Es fa com cent anys enrera" (903).

Però més endavant, Estelrich té que definir-se, tenint en compte que, per altra banda, en aquells moments la Lliga Regionalista estava defensant obertament al Parlament l'Estatut de Catalunya, i que el cop de Sanjurjo tingué, entre els seus motius, aixecar-se contra la "quiebra de la unidad de la patria". Es per això que el conservadorisme català no tingué altra sortida -i especialment en base al fracàs ràpid de la militarada- que:

"No ens costa gens de condemnar aquests excessos contra els quals es revolta ... de dolor tot el que nosaltres pensem, tot el que nosaltres sentim, tot el que nosaltres volem per a Catalunya i per a tota Espanya. La gran reforma hispànica serà, en tot cas, la reforma dels seus més costums polítics, de la seva péssima tradició política. Empreses com la que acaba de fracassar són veritablement crims contra una sana e-

volució política del país" (904).

No en và l'home escollit per a escriure l'article era el -potser- més liberal de tots els directors de la Lliga Regionalista de primera línia d'expressió, és a dir, Estelrich. El rebuig de la fracassada "sanjurjada" fou sentenciat amb aquestes paraules:

"Tota la nostra política es la pràctica adequada a cada moment. Aquest es el nostre principi rector. Tota la nostra història, tota la nostra significació condemna aquestes apel.lacions a la violència. De vegades, potser, una violència ha contribuit o ha semblat contribuir a un triomf. Després, hom a vist que aquell triomf, si ha perdurat, ha estat perquè d'altres forces el sostenint ... La violència no més engendra violència. Ni hi ha tampoc heroicitat en el combat fratricida i no més hi ha malvtat i crim" (905).

Hi ha un vaporós halo de respecte en aquesta mesurada condemnació de la militarada del 10 d'agost. Que diferents eren les paraules de la Lliga Regionalista cap a finals del 1930, quan els capitans Galán i García Hernández encapçalaren l'intentona esquerrana de Jaca.

UN FALS CENTRE

En finalitzar l'any 1932 el Parlament de Catalunya era ja una realitat sortida de les eleccions del 20 de novembre. A la campanya electoral la Lliga Regionalista moderà molt el seu paper. Condicionada per la defensa apassionada - i interessada - d'un Estatut minvat, en la qual va fer costat amb les esquerres, arribant -com hem vist- fins i tot a l'elogi dels republicans reformistes -àdhuc Azaña-, i condicionada també per la matitzada defensiva de la "sanjurjada", la Lliga Regionalista va perdre vots -poques- per la dreta, els quals anaren a parar a una extrema dreta tradicionalista que va desvincular-se de la Lliga Regionalista.

Així, crec discutible el judici de Molas:

"... la unificació dels jaumins amb els mellistes i els integristes sota la direcció de don Alfonso Carles, empenyia la Lliga Regionalista cap al centre" (906).

Molas justifica aquesta apreciació en base a unes declaracions fetes aleshores pel dretista extrem Miquel Junyent (907):

"La Lliga ens exigí dues coses: una declaració de fe republicana i el sacrifici de no figurar en la candidatura" (908).

La primera "exigència", que situa la Lliga Regionalista com recolzant la institució formal de la República, no justifica una posició de "centro". Gil Robles renunciaria també a la Monarquia i el seu partit

no va ésser mai considerat de "centre". L'accidentalisme existeix com diu el propi Molas, i la posició de la Lliga Regionalista tingué molt d'aquell matís. (Més endavant ens referirem a la qüestió Lliga Regionalista-República, concretant més aquella acceptació formal del règim pel conservadorisme català.)

Per altra banda, els "jaumins" no podien acceptar la República com marc polític, perquè llur essència ideològica tenia la Monarquia com a nucli vital. La segona exigència de la Lliga Regionalista a l'extrema dreta era una pura qüestió conjuntural. En altres ocasions -pasades i futures- la Lliga Regionalista col·laborà amb aquella gent, sense cap escopol.

No són, doncs, significatius aquells dos factors per a situar la Lliga Regionalista fora de l'àmbit dretà i passar-la a un "centre" en el que nosaltres, particularment, no creiem.

Però, la Lliga Regionalista, malgrat la qüestió del sistema electoral, va presentar-se a les eleccions, i va fer-ho reforçada per la col·laboració d'elements d'Acció Catalana passats a les seves files, com Jaume Bofill i Mates (909). La Lliga Regionalista va promociar una candidatura de "Concordia Catalana", molt activa per la gran empenta que l'imprimiren els joves de l'organització, però sense cap variació nova en els postulats essencials. Si s'acatava la Repùblica

ca era per accidentalisme. Si homes com Bofill i Mates entraven i sortien de la Lliga Regionalista, això era un fet que demostrava, en aquest cas, la mobilitat individualista, no pas la mobilitat de la Lliga Regionalista, que seguí tenint els peus més del punt de vista social en el lloc de sempre. Era Bofill i Mates qui es desplaçava, no la Lliga Regionalista. Jordi Casassas exposa una hipòtesi de R. Peypoch amb la qual estic d'acord:

"Una hipòtesi interessant que basava en les relacions Lliga-CEDA mantingudes a través de l'ACSI per mediació de Ventosa i de Bertran i Musitu. Segons la reforida hipòtesi, a la Lliga es preveia un viratge polític important que s'encmarcaria en l'evolució general d'Europa cap el feixisme i en la qual a Castella ja s'apuntava cap a l'extrema dreta; a la Lliga es preveia una dretanització de la Catalunya autònoma i republicana, sense arribar a aquells extrems, però que els potenciaria com l'alternativa conservadora a l'Esquerra, respectant també l'Estatut i el règim republicà..." (910).

Per altra banda, el mateix Molas assenyala que els límits de l'expansió de la Lliga Regionalista fora de Catalunya fou deguda a la consolidació i a l'estensió de l'Acció Popular transformada en CEDA (911), la qual arribaria a disputar-li a la Lliga Regionalista

una part de la clientela al 1934, quan el problema
rabassaire.

I la CEDA no era pas "centre".

A les eleccions del Parlament català, la Lliga Regionalista obtingué els 17 escons de la minoria, mentre l'Esquerra Republicana obtingué -coaliciada amb l'Unió Socialista- 57 escons. El 6 de desembre, Macià era escollit President de la Generalitat, i Companys President del Parlament.

EL FINAL DEL BIENI REFORMISTA

El període que abasta des del mes de gener fins al de setembre del 1933, és a dir, fins a la crisi del III Govern Azaña, i que consèquentment suposa la fi de l'anomenat "bieni reformador", és, curiosament, analitzat com una repetició quasi caricaturesca de tota l'etapa anterior a partir del mateix 14 d'abril del 1931. Una mena de resum.

De nou es plantegen en aquesta recta final una gamma de fets i de temes que ja havien constituït els punts centrals de la vida inicial del reformisme. Tots els temes, excepte, potser, el de l'Estatut de Catalunya, ja aprovat, però que en cert sentit també era tema d'actualitat, puix el conservadorisme centralitzador tingué sempre present el que ells consideraven la "desgregació de la patria". Mai, això de l'Estatut va ésser deixat de banda per aquelles classes polítiques representants dels interessos de les oligarquies espanyolistes.

Però, com deiem, els altres temes persisteixen de forma aclaradora, la qual cosa demostra la lentitud, de quasi paràlisi, amb que es trobà l'impuls reformador dirigit per Azaña amb el recolzament socialista. Aquesta lentitud reformadora exasperà una i altra vegada les forces revolucionàries vinculades, essencialment, a l'anarcosindicalisme, i de més lluny, amb les tendències comunistes estatistes, que de fet

tingueren arreu d'Espanya una influència menor, no drint-se moltes vegades de la fracció d'extrema esquerra del mateix PSOE-UGT.

La impossibilitat de reformar res a fons per mitjans pacífics, gradualment, com era la voluntat dels Governos inicials de la República, va ésser un fet ostensiu. L'obstrucció de la dreta, la persistència d'un aparell d'Estat i el funcionariat molt arrelat a la vella tradició de l'anar fent, i ideo-lògicament força dretà, amb un estament clerical, naturalment, en contra i amb un Exèrcit a l'expectativa, amb un capital foragitador, crearen realitats que constituien un dic excessiu per al temperament reformador. El groller fanatisme de les dretes espanyoles conservadores de l'ordre "providencial", contribuí a la desaparició lenta, però segura, del "reformisme" com a espai moderat entre "Conservadorisme" i "Revolució".

Amb la crisi del reformisme dirigit per la voluntat emprendedora d'Azaña, començà a perfilarse un dualisme. Aquell dualisme entre el conservadorisme d'un capitalisme aristocratitzant i la radicalització revolucionaria de les esquerres.

En fer crisi el reformisme republicanista, Catalunya es convertiria en el "baluarte de la República", segons la definí Azaña.

Nosaltres, seguint el fil del treball a través de la Lliga Regionalista, veurem en aquest període final del reformisme, aquella repetició, ara caricaturalresca, d'uns temes ja coneguts. Temes, en general, ja abordats, més un altre de novedós: la reconversió de la Lliga Regionalista en Lliga Catalana, que comportà una reforma també formal del seu portaveu "La Veu de Catalunya", al que començaran a col·laborar amb gran assiduitat homes com Joaquim Pellicena, i Miquel Brunet. Escriurà ja meyns, per exemple, Valls i Taberner, I Pla seguirà essent el de sempre.

BARCELONA: LA REVOLTA DE GENER DEL 1933

Foren nombrosos els conflictes socials que asfixiaren, per l'esquerra, els Gòverns reformadors. A mesura que la paràlisi del reformisme s'anava solidificant, l'extrema esquerra fou radicalitzant-se. Ja abans del conflicte de gener del 1933, escoltit com a pedra de toc per a analitzar així la reacció del conservadorisme català, n'havien hagut d'altres. Com per exemple el de l'intent revolucionari de l'Alt Llobregat al gener del 1932. Aquest conflicte de l'Alt Llobregat ha estat ja força analitzat per diversos autors, i per això he preferit escollir el de gener del 1933 a Barcelona, com a punt de referència per a contrastar les reaccions dretistes catalanes davant la revolta. No podem oblidar que és per aquelles dates

també quan a Andalusia, concretament a Casas Viejas, tingué lloc la més profunda provocació de les forces de l'ordre Públic contra el Govern Azaña, que endarrera instància es veuria obligar a recolzar l'acció brutal de la brigada que exterminà a la família i als amics de "Seisdedos". Fou aquella una de les moltes provocacions contra el reformisme. Provocacions que tenien un doble objectiu: desacreditar el reformisme i alçar la revolució contra aquell mateix reformisme. El conservadorisme amb la seva estratègia, minava el terreny al reformisme, esperant el moment propici, madur, per a recuperar plenament el poder polític.

La revolta de Barcelona d'inicis de l'any 1933 esclatà el 8 de gener. Peirats situa el marc dels esdeveniments d'aquesta manera:

"La instauración del régimen en Catalunya ha venido a complicar la situación social en aquella región. El Gobierno catalán se caracteriza desde los primeros días por su nacionalismo desorbitado (912). Los antiguos camaradas de Layret y de Salvador Seguí, los Companys ... Martí Barrera ... y Jaime Ayguadé ... no pueden tolerar la coexistencia de dos poderes en Cataluña: el de la 'Esquerra Republicana' y el de la CNT. Dencás, Badia y Anguera de Sojo, instrumentos de la política catalana y

ejecutores de las consignas de Maury ... tratan de aplastar a la CNT con la clausura sistemática de sus Sindicatos, con la supresión de su prensa, con el régimen de prisiones gubernativas y la política terrorista de policías y 'escamots'. Los 'Casals' de la Esquerda se convierten en mazmorras clandestinas, donde se secuestra y apalea a los trabajadores confederados. He aquí el origen del movimiento revolucionario del 8 de enero del 1933" (913).

Per Brademas (914), que demostra tenir certa simpatia per la CNT -extesa als trentistes- i cap per la FAI, el moviment tingué el seu origen en l'endarrement d'una vaga de ferrocarrils ajornada una i altra vagada per la Federación Nacional de la Industria Ferroviaria, en favor d'unes reivindicacions econòmiques. Per aquest autor, l'intent revolucionari fou dirigit exclusivament pels quadres de la FAI, sota la direcció de García Oliver. En canvi, Peirats creu que:

"El movimiento revolucionario del 8 de enero fue organizado por los Cuadros de Defensa, organismo de choque formado por los Grupos de Acción de la CNT y la FAI" (915).

Porò també esmenta l'origen de la revolta vinculat a aquella vaga ferroviària. Assenyalant que l'endarrement d'aquesta per la Federación de la Industria Nacional Ferroviaria, alertà el Govern, que inicià una

repressió fortíssima.

Segons versió directa amb conversa sostinguda amb el mateix García Oliver (916), el 8 de gener del 1933, davant l'ofensiva brutal del Govern central i el de Catalunya -combinats- va ésser necessari donar "la cara". Respondre a una ofensiva amb una altra ofensiva. Van produir-se atacs a diverses casernes, morts, ferits, detinguts, clausura de sindicats, etc. El mateix García Oliver fou detingut i maltractat (917).

Tot això, naturalment, posava els cabells de punta a la benpensant i acomodada classe política de la Lliga Regionalista.

En conjunt, els titulars més excitats d'aquells dies a "La Veu de Catalunya" eren del tipus "L'intent anarquista fracàssa a Barcelona i arreu de Catalunya", "Les autoritats previngudes", "Intens tiroteig a diversos llocs de la Ciutat", "Intent d'assalt a la caserna de Sant Agustí", "Són trobades 263 bombes i moltes armes", "Normalitat al servei ferroviari", "A Barcelona hi hagué vuit morts i molts ferits", "Bàrbar assassinat d'un mossos d'Esquadra", "Greus sucessos a Sallent, Terrassa i Ripollet".

El dia següent dels fets, és a dir, el 9 de gener del 1933, "La Veu de Catalunya" jutjava els fets revolucionaris en una editorial titulada "La revolta de diumenge" (918):

"Homes, dones i criatures han caigut morts o ferits. Els defensors de la Repùblica i de l'ordre social: soldats de l'exèrcit, mossos d'Esquadra, guàrdies de seguretat, han vessat llur sang en compliment de llur deure, a Barcelona i altres indrets de Catalunya. Però, una vegada més, ha fracassat la vagageneral revolucionaria"(919).

Per una vegada, els conservadors catalans admitem que les autoritats locals havien actuat amb contundència:

"Cal reconèixer que en aquesta ocasió les autoritats han procedit amb serena energia i plausible eficàcia"(920).

I més endavant conclouia:

"La convulsió de diumenge tingué, per la seva intensitat, una forma distinta dels moviments anteriors d'aquesta mena. Això demostra que els enemics de la Repùblica i de l'ordre establert assagen noves tàctiques que constitueixen modalitats d'atac diferents de les utilitzades fins avui. Sortosament, diumenge les autoritats complivent llur deure i l'escomesa anàrquica trobà la seva resposta immediata"(921).

A partit d'ací, temerosa pel futur, la Lliga Regionalista, a través del seu portaveu inicià una breu sèrie d'articles destinats a fer recomanacions al Govern:

de la Generalitat davant la imminència de traspassos d'algunes responsabilitats d'Ordre Públic. Aquest to pedagogista utilitzat molt sovint per la Lliga Regionalista és barrejat amb crítiques vetllades o obertes. Per exemple, Lluís Duran i Ventosa es pregunta, en un article titulat L'enorme responsabilitat (922), publicat a "La Veu de Catalunya" de l' 11 de gener del 1933, què hagués passat si la repressió del moviment revolucionari hagués estat dirigida en exclusiva pels dirigents de la Generalitat, contenen-se el mateix:

"... el traspàs imminent d'aquells serveis importa una enorme responsabilitat, una responsabilitat que hem d'esperar que senten amb tota intensitat, com a homes democràtiques i com a catalanistes, els que exerceixen ara, a Catalunya, les funcions de Govern i que dintre d'un termini breu hauran de substituir els que avui estan encarregats, en nom de l'Estat, de garantir la pública seguretat i la tranquil·litat social" (923).

Expressant-se a continuació tot l'ideari típic dretista:

"En altres temps no era tan complicada la funció asseguradora de l'orde públic. Però la vida moderna,

d'ençà de les grans agitacions polítiques i socials que han seguit a la Gran Guerra l'ha feta molt més difícil... El que abans haurien pogut ésser no més trastorns locals, manifestacions de descontentament parcials, que sols requerien mesures preventives contra pertorbadors fàcils de conèixer, solen ésser avui manifestacions d'un esperit revolucionari de sentit, d'orientació i sovint d'impulsió externa, que no podria deturar una policia patriarcalment organitzada" (924).

I, anticipant-se a la realitat dels traspassos de serveis atacava ja els governants de la Generalitat:

"Algú ha trobat a mancar en el Govern de la Generalitat, en els primers moments, manifestacions prou explícites per a donar aquesta sensació" (925).

Es sabut que l'esclat revolucionari -el que nays després denominaria "gimnasia revolucionaria en unes condiciones objectivamente propicias" (926)-, no solament tingué lloc a Barcelona i part de Catalunya, també gran ressò a altres llocs de l'Estat espanyol, tals com València i, molt especialment, a Andalusia, culminant amb els ja esmentats esdeveniments de Casas Viejas. "La Veu de Catalunya" seguí insistint l' 11 de gener del 1933, en una altra editorial titulada

L'actitud del Govern (927).

En perfectíssima línia amb el conservadorisme més clàssic, el portaveu de la Lliga Regionalista es posa incondicionalment al costat dels repressors, sigui quina sigui llur naturalesa, fent gala d'un pragmatisme lògic, com corresponent a la seva ideologia:

"... Nosaltres ens hem posat des de el primer moment al costat de les autoritats legítimament constituides. Quan serà totalment dominada la convulsió ... serà hora oportuna d'esbrinar les causes dels actuals esdeveniments ..." (928).

Un lèxic absolutament distint de l'utilitzat quan la revolta militar de l'agost del 1932, és a dir, la "senjorjada". Ara, el portaveu de la Lliga Regionalista feia seva la Repùblica:

"Atemptar contra l'ordre és atemptar contra la Repùblica, i atemptar contra la Repùblica és atemptar contra el país" (929).

Aprofitant la situació per a dirigir-la contra l'Esquerra Republicana, "La Veu de Catalunya" donà a la publicitat la controvèrsia Ventosa i Calvell-Lluhí, produïda al Parlament de Catalunya tot just abans del 8 de gener, el dia 30 de desembre del 1932. Controvèrsia reproduïda en una columna sota el títol El mane-

teniment de la llei, i recordada ara, el 12 de gener del 1933 (930). Digué Ventosa i Calvell en aquella ocasió, exigint consensualisme en Ordre Públic:

"... és un element indispensable el que hi hagi aquella pau i ordre d'aquell sentit de responsabilitat i col·laboració en no-saltres i vosaltres ... Dintre de pocs dies es farà el traspàs de serveis d'Ordre Públic de l'Estat ... d'acord amb l'Estatut ... Hem permete dir-vos la gran importància que aquest moment té i la necessitat de que el Govern afirmi inexorablement el principi de que el Govern de Catalunya, és tan capaç d'imposar i de continuar el manteniment del respecte al Dret i a la Llei, perquè desapareixi d'aquesta manera el temor que pot existir a l'opinió pública..."(931).

Requisitòria a la que Lluhí, conseller executiu en cap, respongué:

"... desitjo deixar ben clar ... és que aquest Govern, una vegada traspassats els serveis, si ha d'haver inexorable o no, com dcia el senyor Ventosa, és qüestió de matís ... Semblava que (Ventosa) desitgés que s'inspirés confiança als que temen el desbordament

dels homes d'idees avançades i de les classes necessitades. Aquesta és la confiança que el senyor Ventosa desitjaria donar als que per la seva situació econòmica són contraris a això" (932).

I afegia Lluhí:

"... nosaltres participarem sempre d'un punt de vista d'equitat respecte dels que puguin atacar la República, tant si són d'esquerra com si són de la dreta, i si haguéssim de fer una declaració en el sentit d'inexorabilitat, més aviat la faríem contra els sabotejadors procedents de la dreta que, per ara, han demostrat ésser més actius que els sabotejadors de l'esquerra" (933).

Però encara fou més subtil la Lliga Regionalista en la qüestió de la revolta anarquista fracassada. No solament es remuntava a exposar la controvèrsia parlamentària Ventosa-Lluhí, sinó que posà de relleu la necessitat que els actuals governants de la Generalitat trenquessin llurs relacions amb els revolucionaris, relacions vingudes de lluny, de l'època en què els homes de la Lliga Regionalista, sota la Dictadura, es dedicaven a llurs negocis, estudis i llibres, desertant de la lluita, mentre els lluitadors de diversa mena,

proseguien el combat contra el dictador i la Monarquia que l'emparava. Dolia, pòix, "La Veu de Catalunya" del 18 de gener del 1933, en una editorial titulada Després de la revolta (934):

"Personalitats eminentes de la situació han reconegut que els contactes establerts en l'època revolucionaria i les paraules imprudentes d'aleshores han entrebancat després l'actuació de les comunitats governants. Aquells contactes i aquell lèxic, sobre els perills temeraris dels quals nosaltres cridarem oportunament l'atenció de tothom, foren tan deplorables com ineffectius, ja que al capdavall, la República no vingué, sortosament per a tots, ni per un pronunciament militar ni per una vaga general revolucionaria" (935).

Paternalment, doncs, la Lliga Regionalista -openant segurament en les èpoques que Macià i García Oliver parlaren sobre Prats de Molló i en l'època que Companys fou advocat de la CNT- es permetia, ara, recomanar als governants l'elecció de llurs amistats. Tret paternalista també molt clàssic del conservadortisme.

I finalment, una cosa que no hi podia mancar, la referència al paper de "Moscou" i les seves maniobres,

recurs tipicament utilitzat fins a la societat per les dretes espanyoles. Diguè una editorial de "La Veu de Catalunya" sota el rètol Les maniobres de Moscou, publicada el 10 de gener del 1933 (936):

"... recordavem els projectes del Komintern per a entendre la revolució social als pobles d'Europa que oferixen meyna resistència a les maniobres de Moscou. Remarcavem que s'havia reunit no fa gaire la dotzava Assemblea plenària del Komintern per adoptar una sèrie de resolucions a favor de 'la tasca fonamental', que consisteix a conquerir la majoria de la classe obrera en vista de la lluita per la dictadura del proletariat" (937).

I, intentant clarificar les radicals diferències entre anarcosindicalisme i comunisme estatista, l'articulista vinguè a dir que el primer fou un instrument del segon:

"Ja sabem que l'anarcosindicalisme de cada nostra, que defensa el que ell anomena la implantació del comunisme llibertari mitjançant la dictadura del proletariat ..."

confusa referència, puix precisament és el comunisme

estatista, inspirat en Marx i, sobre tot, en Lenin (938), el que parla d'aquella dictadura ... del proletariat; l'anarcosindicalisme fou antiestatista i antipoliticista-

"... es diu enemic de Moscou i actua allunyat de la disciplina dels Soviets. Però és evident que la tèctica de Moscou és aprofitar tots els llevats de dissolució que existeixen a cada país. I a casa nostra el màxim llevat de dissolució és l'anarcosindicalisme, en la seva forma més destructora" (939).

Culminà la denúncia de les "maniobres moscovites" amb una crida als benpensats:

"Cal que totes les persones que sentin l'impuls conscient de salvar les esséncies de la nostra civilització occidental i cristiana es preparin per a resistir amb totes llurs forces, aquelles temptatives de desintegració i d'anarquia" (940).

Resumint: La Lliga Regionalista estava en tot. Era "pedagògicament" capaç de:

...retreure als governants republicans llurs companyies "dolentes";

- denunciar la revolta molt lògicament, en tant que partit conservador;
- intentar desprestigiar els homes de l'Esquerra Republicana;
- denunciar l'anarcosindicalisme "desintegrador";
- denunciar Moscou, l'instigador;
- cridar a la defensa conjunta de capitalisme i cristianisme.

Ningú pot negar que les perspectives de la Lliga Regionalista foren ben amples. En el fons, mentalment, hi trobaríem en aquestes actituds aquella vella idea retrògrada que l'organisme revolucionari, en el fons és un tot. Solament que una part, la més feble, és composta de democràtiques i lliurepensadors, que amb llures activitats acaben donant pas a la part més "malèvola" d'aquell "organisme revolucionari": el comunisme. A la Dictadura franquista fou infinitament utilitzat aquest esquema.

CLERICALISME I TRADICIONALISME VERSUS LATCISME RACIONALISTA

Spencer, que fou el magistral interpret dels interessos de la burgesia plenament liberal a la segona part del segle XIX, deia que un "excés de tradició

pot matar la societat", el mateix que pot matar-la un excés "d'intervenció estatal" o un excés "de conflictivitat obrera". La Lliga Regionalista discrepà radicalment del primer punt. D'aquesta manera, pel seu clericalisme absolut, no podríem situar-la entre els hereders ideològics dels pioners del positivisme burgès, és a dir, ni de Descartes ni de Kant, tinguts per paradigmes d'un pensament burgès plenament racionalista, que encara qüestia acceptava l'existència de la "Providència", la situaven al marge de les realitats humanes, fora de la societat. I, especialment, eren adversaris de la influència social de l'Església, seguint aquell procés que començà timidament Erasmo de Rotterdam, més enrera. Per això, el conservadorisme aristocratitzant-com el de la Lliga Regionalista-situava aquells pensadors com l'inici de la desfeta de la humanitat. Així, la Il·lustració és contemplada -i el catàleg del conservadorisme aristocràtic espanyol n'està ple de recordatoris a partit dels Vélez de Mella, Bonoso Cortés, Ganivet, Menéndez y Pelayo, que entroncaven amb la tradició retrògrada i catolicista dels francesos De Bonald i De Maistre- com un desastre de conseqüències funestes, producte del qual fou la Revolució Francesa, paradigma de tots els mals futurs de la humanitat. Pla ens ho recorda

permanentment.

Per això, el punt del clericalisme, que dona contingut profund a la veta netament carquista d'un catalanisme essencialment tradicionalista, té notable interès per a situar millor la Lliga Regionalista.

També hem assenyalat que les darreries del bien reformador, els primers deu mesos de l'any 1933, són una repetició de l'estapa immediata anterior. Concretament, el tema clerical tornà a sortir a primer pla amb motiu de la discussió final de la llei de Congregacions Religioses.^a

Els homes de la Lliga Regionalista dominaven el tema amb una soltesa mestrívola, i serà en aquesta qüestió que tindrem l'oportunitat d'assistir a la incorporació a "La Veu de Catalunya" d'un nou intel·lectual orgànic del conservadorisme més groller, com ha resultat dels canvis promoguts en la transformació de Lliga Regionalista a Lliga Catalana, que varen repercutir en uns canvis de format del diari i de la seva direcció. El nou format aparegué per primera vegada el 3 de maig del 1933, i "La Veu de Catalunya", ara era dirigida per Joaquim Pellicena, ja antic col·laborador. Però Pellicena encara era un liberal quasi autèntic. Al contrari que Manuel Brunet, magistral intèpret de les simfonies conservadores i home de

prestigi dins l'etapa franquista, durant la qual va posar la seva viperina ploma al servei de la Dictadura, sota el seudònim "Romanos", a la revista "Destino".

En la qüestió religiosa, a la segona República, es barrejaven -com hem dit- diversos aspectes: el paper de la religió i de l'Església en una societat moderna, la qüestió de l'ensenyament, el tema del salari del clergat ...

D'ací la complexitat del tema i la seva diversificació al llarg del temps. Amb la discussió de la llei de Presupostos sortí a principis del 1933, la qüestió dels drets passius del clergat. Es necessari recordar que el Govern republicà proposà la jubilació, o senzillament el pas a classes passives de militars, jutges, diplomàtics i funcionaris desafectes al règim. La qual cosa, com es demostraria després, fou un error, puix aquesta gent, hi molt especialment els militars, cobrant el salari normal, però sense treballar, es dedicaren a la conspiració. En aquesta panoràmica, el diputat Baeza Medina presentà un decret acceptat pel Parlament, per excloure de les classes passives el clergat, assenyalant que aquests podria, de fet, rebre diners dels seus feligresos o de la seva central administradora de El Vaticà, una de les potències econòmiques mundials. Aquesta mesura comú en

països europeu-occidentals des de molts anys enrera, arribava finalment a l'Estat espanyol. La filosofia de separar el clergat dels altres estaments, estribava que, en darrera instància, jurges, militars i funcionaris, a part llur ideològia, formaven part de la "nació"; en canvi, el clergat era d'obediència forània. Era una reforma inspirada, puix, encara que limitadament en el famós assaig revolucionari de Sièyés sobre el "Tercer Estat", escrit el 1789 a França.

Alineant-se una vegada més les àbituds més reaccionàries del país, la Lliga Regionalista atacà aquella mesura positivista-burguesa, —doncs no significava, com a la URSS, la desaparició per decret de tot el que foss religiós—, que creava unes condicions per modificar l'estatus de l'Església en un país que intentava situar-se a nivell de les democràcies formals europees —capitalistes—.

El 31 de gener del 1933, a "La Veu de Catalunya", Estelrich assolí la defensa del clergat en un article retolat Els drets passius a la clerecia (941). D'aquí traiem el següent:

"Amb motiu del Concordat, els sacerdots del culte catòlic a Espanya venien a ésser reconeguts com a funcionaris de l'Estat" (942).

Això, en un país on la misèria era endèmica, entre els dos terços de la població, constituïa un luxe

o un abús, al que lògicament el Govern Azaña intentà posar fren. Estelrich afirma:

"Deixen d'ésser-ho de fet, com a conseqüència de la nova Constitució de la República. Però ho han estat; i en tal concepte mereixen sens dubte, drets passius ..." (943).

I protestant pel que considerava una discriminació prosseguí:

"Ara bé: ¿és just i raonable que el Govern de la República doni un tracte especial als militars, als diplomàtics, als magistrats i jutges, i un altre tracte del tot diferent als sacerdots? ¿Pot justificar-se tal volta que els Gòverns siguin més durs amb els més desvalguts, amb els més inermes, amb els més pacífics? No; es comet ací una injustícia, una manca d'equitat de cap manera no hauria de prosperar" (944).

El Govern republicà entenia que la religió no era pas imprescindible per a la bona marxa del país. I a partir d'aquest criteri donà llibertat total: qui volgués religió que la pagués. Aquest era, i no un altre, el que havia d'ésser el veritable sentit de la religiositat. En canvi, el Govern mantenía que l'Exèrcit, la diplomàcia, la judicatura i el funcionariat,

eren necessaris per al funcionament de la nació. Aquesta filosofia, plenament, burgesa, no era pas acceptada per Estelrich, en línia tradicionalista.

Al mateix temps, en un article que ens recorda els que posteriorment, durant la Dictadura franquista, sortien assiduament als diaris, i que recollia tota la filosofia de l'ensenyament donat a les escoles en aquella època, utilitzà també la Lliga Regionalista, una vegada més, el fantasma "comunista", cercant implícites assimilacions amb la situació espanyola. Aquesta "perla", publicada a "La Veu de Catalunya" del 15 de gener del 1933, i signada per J. Civera Romani, sota el rètol La véritable finalitat del comunisme (945), tingué aquell to retrògrad, i s'omparava seguint un costum molt propi del conservadorisme aristocratitzant, en referències exteriors:

"El 'Times' ha publicat una informació donant compte de la campanya que preparam els comunistes anglesos contra la religió cristiana" (946).

Fent-se ressò d'un país com Gran Bretanya, al qual els comunistes mai han estat res, corporativament parlant, prosseguió fent sociologia per viles plasmiques:

"El comunisme és una doctrina u-

tòpica que mai no triomfarà a cap poble ... El cristianisme, en canvi, és humà ... Si en alguns pobles d'Europa el comunisme té un gran nombre de representants al Parlament, és degut als obrers sense feina ... Els obrers comunistes que es troben en atur forçat, haurien de comprendre que si els grans estadistes que avui es preocuperen de la solució dels problemes que hi ha plantejats en el món del treball no poden evitar la crisi que es va estenent arreu de la terra, molt meyns ho aconseguirien si governessin els homes indocumentats" (947).

Aclapadora, apocalíptica per passiva, i ultra visió del món i de les coses humanes aquesta, acabada de perfilax amb un toc lluminós:

"¿Què passaria al món si de cop i volta hi hagués una subversió de valors i els que avui es troben en un pla inferior es col.loquessin al cim del poder?". Els comunistes inculta s'han de convencer que hom no pot prescindir de la ciència ni de la tècnica. No oblidin!, els qui són partidaris de la igualtat absoluta que al món triomfarà sempre l'aristocràcia de l'esperit i de la intel·ligència" (948).

Hom sap que fou -i Galileo encara no ha estat pas "rehabilitat" per l'Església Catòlica- precisament la institució romana qui lluità més ferotgement contra el progrés científic. El fanatisme pot arribar a fer veure les coses blanques com a negres -seguint la pau-tà de Ignacio de Loyola-. Però, cal seguir:

"L'article 65 de la Constitució soviètica -segueix dient Civera Romaní- declara que no poden ésser electors ni elegibles, els bojos, els condemnats per robatori ... i els ministres del cult ... El Govern soviètic converteix els temples en cinemas i casernes ... Segons els autors del Codi de 1926, la poligàmia no constitueix delicto ..." (940).

Això és tota una filosofia que qualsevol lector intel·ligent i sensible situarà ràpidament. Acostant-se de nou a la realitat espanyola i cometant aquesta visió tan tremendista; "La Veu de Catalunya" del 11 de febrer del 1933, en plena crisi religiosa, editorialitzava sobre Els valors espirituals (950):

La solennitat que s'ha celebrat amb que les Junes Diocesanes d'Acció Catòlica, les Joventuts, i les entitats confessionals de Barcelona commemoren l'11 aniversari de la coronació del Sant Pare, coincideix amb manifestacions anàlogues que es realitzen aquests dies arreu del món ... Demosta la intensitat i l'extensió dels

sentiments religiosos que constitueixen valors espirituals insubstituibles" (951).

Així, la República anava contra "corrent" històric, segons l'articulista, puix:

"Coincideixen aquestes múltiples manifestacions de la fe religiosa del nostre poble amb la discussió a les Corts Constituents del projecte de llei anomenat de "Confessions i Congregacions Religioses". Aquest projecte, com ja diguerem quan fou presentat ... fareix en el més íntim llur consciència els sentiments de molts millions de ciutadans dels pobles hispànics" (952).

I fent demagògia dretista -puix, la llei no suprimia les possibilitats de la religió, com hem assenyalat repetidament, sinó que foragitava el clergat de la seva relació amb l'Estat, prohibint la seva incidència a l'ensenyament, per motius, com digué Azofie, de "salud pública"; l'article esmentat va a l'arrel del tema: l'ensenyament, una de les parts més cromàtiques de la qüestió, doncs és necessari teixir en compte que, en el fons, esxtractivava també l'economia, doncs

Es considera

"El projecte de llei ... nega, a més a més, la llibertat d'ensenyament, que és factor imperatiu de cultura" (953).

Empalmant amb això, dins ja de la nova orientació i format del diari, Estelrich tornava a incidir,

el 5 de maig del 1923, amb un article retolat La lliure competició a l'ensenyament (954). Fou un intent desesperat per a salvar els interessos clericals. Començà l'intel·ligent intel·lectual de la Lliga Regionalista afirmando la realitat del fet:

"... L'Estat vol prendre a l'Església la direcció de les consciències. L'Estat, així, s'atribueix unes finalitats que no té, ni en la mateixa Constitució que s'ha donat" (955).

I aquells que sempre van fer tot el possible per esclafar els intents de liberalització escolar, actuant contra els corrents de l'Escola Moderna; els crearen les condicions "nacionals" per l'execució de Ferrer i Guàrdia, ara demanaven "llibertat" d'ensenyament, pluralisme, i la Lliga Regionalista es convertia en un dels seus portaveus:

"... si n'hi ha d'ahver un mínim de netedat en el joc, aquest reclama que les institucions pedagògiques de l'Estat i les de l'Església puguin competir" (956).

I intentant crear una consciència catastrofista, l'autor recorre a les xifres econòmiques:

"Hi ha també el problema econòmic, que és essencial. Són conegudes les dades autèntiques, el balanç estadístic de la tasca docent de les Ordres Religioses a Espanya. El cens escolar primari de les Congregacions Religioses abasta 60.190 alumnes, una tercera part

de l'oficial. 27.000 alumnes en els Centres secundaris, i 17.103 en les escoles professionals. En discutir-se l'actual pressupost d'Instrucció Pública, ja haguerem de remarcar el colapse que per a la cultura del país representaria el tancament de les escoles congregacionistes" (957).

No podem oblidar, dins d'aquest ambient, que, com deia Manuel Brunet (958), el Sant Pare, Pius XI, "quan parla d'Espanya, la posi al costat de Rússia i Mèxic". La campanya -de la ploma d'Estelrich- prosseguí al seu discórrer amb un altre article a "La Veu de Catalunya" del 16 de juny del 1933, titulat Malthusianisme de l'espirit (959):

"Uns fanàtics de nou escuny volen fer de l'Estat una mena d'església laica, combatent, amb la força del poder, l'església religiosa. Suposen que el sentiment religiós no ajuda ... el culte a la Pàtria i de la Humanitat" (960).

Començà així Estelrich a filar més fi, doncs ja se n'adona que hi ha persones que creuen que l'existència de l'Església Catòlica és una ràmona per a la societat, i que la religió és purament un tema individual, de consciències privades. Realitat aquesta negada per les actituds totalitàries del tradicionalisme, puix la seva voluntat és fer de la religió cosa pública. Es en aquest sentit que les exigències de la

Lliga Regionalista es desenvolupaven. L'autèntic liberalisme es aquell que preconitzà que la religió institucionalitzada té que mantenir-se amb els seus propis mitjans. Lo que segueix confirma el nostre criteri sobre el tradicionalisme dels conservadors catalans:

"Encarregeu-vos de les ànimes, jo m'encarregaré de les intel·ligències; ve a dir l'Estat; com si fos tan fàcil de separar ànima i intel·ligència" (961).

En ple deliri platònic-tomista, Estelrich coincidirà amb Donoso Cortés, assenyalant pràcticament que es pot "pensar sense cervell", doncs el que ens dirà Estelrich era és d'aquell ordre d'idees:

"Tothom sap ... que el cor precedeix al cervell. Pel camí del cor, la moral, resum de l'edicació, penetra en el cervell i impregna les entranyes del home" (962).

Finalitzant amb un atac envers el socialisme:

"Posició anacrònica, servilment imitativa, la dels nostres secretaris sota pretext d'alliberar el mestre del rector, el sotmetran à la fòrula del batlle, de l'inspector o del ministre radical, socialista o radical-socialista" (963).

Culminant amb un altre atac contra tots els esforços històrics fets per racionalitzar la cultura:

"Les nostres esquerres han imitat l'impuls inicial, les argumentacions i les realitzacions legislatives dels esquerrans francesos de 20 i 30 anys enrera, com els pretextos i la dèria absolutista estatal del Cancellier de Ferro" (964).

El que és lògic és que si les esquerres espanyoles començaven una renovació, llurs criteris tinguessin punts de coincidència amb els criteris dels inicis renovadors de llocs tan propers, geogràfica i culturalment, com França i Alemanya.

Nosaltres hem sostingut des de l'inici d'aquest treball que el conservadorisme català no era pas globalment liberal; doncs, bé, en Manuel Brunet ens dóna plenament la raó en un article a propòsit de comentar la Declaració de l'Episcopat Espanyol sobre les mesures religioses assolides pel Govern de la República. Brunet retreu ací la Carta de l'Episcopat espanyol elaborada al gener del 1932, quan les primeres accions legislatives del Govern de la República per racionalitzar l'ensenyament, comentant-la retrospectivament en aquell article del 6 de juny del 1933, titulat El Memorial de greuges de l'Església (965). Diu el que durant el franquisme seria "Romanos".

"Una declaració com aquesta faria impressió a qualsevol ... En un document d'igual extensió, un don Fernando de los Ríos, amb tota la seva ciència germànica, no és capaç de codificar les essències

del socialisme el dia que al socialisme li toqui el torn de rebre. Un don Lluís Nicolau d'Oliver, no té una ploma suficientment habilit per a demostrar que el catolicisme i la maçoneria poden barrerjarse ... ni és capaç, amb tot el seu liberalisme, de defensar, com els prelats, els drets de les minories ... Davant d'un document com aquest, ja no serà possible que Josep Carner segueixi parlant de l'Església cesària ..." (966).

Aquest recordatori de Brunet ens permet retrocedir una mica en el temps -però no en la problemàtica, que era essencialment la mateixa- per a veure el contingut d'aquella pastoral, que entre altres coses deia:

"... se ha cometido el grande y funesto error de excluir a la Iglesia de la vida pública y activa de la nación, de las leyes, de la educación de la juventud, de la misma sociedad doméstica, con grave menosprecio de sus derechos sagrados" (967).

Com a mal menor, el Document episcopal demanava que el Govern hauria de liberalitzar la seva situació, és a dir, no prohibint constitucionalment el dret clerical a l'enseñament:

"En tal situación de cosas, era lógico, a lo menos, reconocer a

la Iglesia su plena independencia y dejarla gozar en paz de la libertad y del derecho común de que disfrutan, como derechos constitucionales, todo ciudadano y cualquier asociación ordenada a un fin justo y honesto. Y en lugar de tal, independencia, hásela sometido, a Ella y a sus instituciones, a medidas de excepción, y a ordenamientos restrictivos, con que se la pone injustamente bajo la dominación del poder civil y se invaden materias de exclusiva competencia eclesiástica" (968).

L'Episcopat, doncs, entrava en contradicció, puix tot ciutadà i totes les institucions -àdhuc l'Exèrcit, sempre tan perillosament autònom en aquest país- en un Estat de Dret, que es diu, són sotmesos al poder civil que ells mateixos es dohen, segons l'idea de "voluntat general" de Rousseau. Al no volquer estar sota aquest poder civil, doncs, l'Església estava demanant privilegis. Es evident que pesava en llurs consideracions el factor econòmic, puix que l'Església perdia importants fons de recaudació amb la supressió de les seves funcions (matrimoni, potestats diverses, ensenyament, salariis de la clerecia, etc.). Anys després, en

plena guerra civil, en el bandol nacionalista, ja començà una barahúnda d'intercanvis entre el Règim franquista en gestació i l'Església Catòlica institucional. El Règim tornà a l'Església prebendes i privilegis materials, a canvi de rebra la legitimació "ideològica" i providencial.

Davant les exigències del poder clerical es produí una forta reacció de la que n'és bona mostra un article aparegut en "El Socialista" del 2 de gener del 1932, el dia següent de publicar "El Debate" aquell document episcopal. Digué el portaveu socialista:

"La formación del clero está presidida por un sistema de doblez y de falso acatamiento hacia todo aquello que quiere derribar, y que por el momento no es derribable por no poseer medios propios" (969).

Magistral definició d'un sistema d'actuació farisaic.

Doncs, bé, en discutir-se ara, en 1933, altra vegada la qüestió de les Ordres Religioses, Brunet recordava aquella pastoral que no va arribar a commoure el poble, puix hem de recordar conjuntament amb en Pla que els jesuïtes sortiren d'Espanya enmig d'una indiferència absoluta. Amb una

mica de retard, doncs, Brunet retreia el text fàmós, i en un article del 7 de juny del 1933, publicà en "La Veu de Catalunya", sota el títol de El dret de les persones morals (970), l'autor tornà a recullir aquelles exigències de l'Església Catòlica, amb un contingut similar al analitzat anteriorment, i que el lector podrà trobar a l'Apèndix Documental d'aquesta tesi.

Unes notes finals tancaran la temàtica entorn la qüestió religiosa i l'ensenyament. Cal recordar que el debat de la llei de Confessions i Congregacions Religioses començà concretament a discutir-se al Parlament espanyol el 2 de febrer del 1933, fou aprovada el 17 de maig i, finalment, firmada el 2 de juny pel President de la República. Nosaltres hem vist una mostra de l'opinió de la Lliga al voltant del tema al llarg d'aquest període. Cal dir que hi havia molts més articles dedicats a aquella àrdua qüestió en "La Veu de Catalunya", però hem triat els més significatius, encara que el ton de tots ells era molt semblant: un ton profundament tradicionalista i, conseqüentment, contrari al racionalisme clàssic. Cal assenyalar també que el President de la República fou un enemic interior contra el que hagué de lluitar el Govern Azaña per a impulsar la llei laïcitzant,

i que Alcalá-Zamora va fer tot el possible per entorpir-la. Com a mostra d'això, cal considerar el transcurs de 16 dies entre l'aprovació parlamentària del Decret i la firma pel President de la República.

De les realitats de l'escolarització al país, l'esmentat Alba Tercedor (971) assenyala que "cada grup polític manipularà les estadístiques a su conveniencia. Ell creu que el més fiable són les dades donades pel mateix ministre d'Instrucción Pública, Fernando de los Ríos.

Que la situació de l'ensenyament a l'Estat espanyol era tràgica és un fet que tota persona documentada en el tema acceptaria sense problema. Tothom, naturalment, excepte en Pla i els directors de la Lliga Regionalista. En cap article dels llegits, sobre aquest tema -entre vint i trenta-, hem trobat la més mínima crítica a la situació de l'ensenyament a Espanya. Es a dir, que un lector d'equell diai, "La Veu de Catalunya", que no conegués la realitat per la seva propia decisió, podria treure la conclusió que al país, l'ensenyament era una qüestió absolutament solventada, i que el procés reformador d'Azaña era una provocació o el producte de la mentalitat calenturienta

d'Azaña.

En l'obra de Pla sobre la Segona República, l'actitud sobre el tema es absolutament derrotista. Per ell només tingué valor l'actuació dels diputats partidaris de la "tradició", alguns d'ells àdhuc feixistitzants:

"Quedaron, pues, en el hemiciclo del Congreso, como decíamos, combatiendo el proyecto de Ley de Órdenes y Congregaciones religiosas, los diputados de derecha. La labor que frente al mismo realizó escasísimo número de diputados fue admirable por todos conceptos y forma uno de los esfuerzos más completos del bienio. Del señor Gil Robles al señor Lamamié, del canónigo Molina Nieto al conde Rodezno, de Leizaola al señor Gómez Roji, se llevó a cabo una tarea improba" (972).

Alba Tercedor, estudiant l'esforç del Govern republicà per anar facilitant l'ensenyament i ensenyament laic- gratuit a tota la població escolar del país, assenyala:

"A las 35.9898 escuelas existentes en 1930 había que añadir, y ésta fue la meta que se

propuso la República en su primer bienio, otras 27.000. La creación de dichas escuelas se haría en plazos sucesivos: 7.000 de una vez y, después, a razón de 4.000 cada año" (973).

Aquest esforç és, naturalment, obviat per Pla -com ho fou per la Lliga Regionalista (Catalana) sobre el terreny, només preocupada pel manteniment dels privilegis clericals-, que diu el següent:

"Si crear 7.000 escuelas consiste en poner sobre un número igual de edificios, generalmente poco adecuados, 7.000 rótulos con la palabra "Escuela", se puede afirmar que la República creó 7.000 escuelas nuevas. Si se tiene en cuenta, sin embargo, que una escuela implica un mínimo de competencia y de responsabilidad pedagógica y que la improvisación en la formación de los maestros ... fue acusadísima y, los otros elementos inadecuados, no creo pueda afirmarse seriamente que la República creó 7.000 escuelas" (974).

Alba Tercedor, fent un balanç seriós sobre aquesta qüestió, i tenint en compte la dificultat extraordinària que suposava una modificació de l'ensenyament en una nació com l'espanyola -una nació que ni tan sols era, el 1980, tè solventat el problema escolar-, afirma:

"La creació de dichas escuelas -es refereix a les 7.000- se haria de una sola vez -dins el primer bienni- y, después, a razón de 4.000 cada año. En base a las creaciones de la Gaceta ... la República en su primer bienio creó 9.325 escuelas, y en su segundo unas 5.000. La desorganización existente nos impide conocer con exactitud cuáles de estas cifras eran nuevas escuelas, modificaciones de escuelas ya creadas o escuelas improvisadas ... Si estas cifras son reales la República sólo creó 12.500 de las 27.000 pensadas" (975).

Aquest esforç de la República reformadora hagué d'enfrontar les dificultats objectives i les derivades de l'oposició del conservadorisme. Pius XI, ja esmentat a diverses vegades com difamador de la República espanyola, a 1933 publicà la famosa encíclica Dilectissima Nobis, subtítulada Sobre la injusta situación creada a la Iglesia Católica en España, document que, junt amb la Pastoral del gener del 1932, inspirà els tradicionalistes i conservadors espanyols. En aquella encíclica es posava de manifest que de seguir amb aquesta política adeucativa, la República espanyola mina-

ría la seva base legitimadora (?).

En darrera instància estem d'acord amb les conclusions d'Alba Tercedor:

"La República intentó comunicar los valores que representaba: la libertad burguesa" (976).

Però, la brevetat del període republicà no permeté portar a terme els seus objectius racionalistes.

Pla explica com va concloure l'aprovació de la llei, en plena acció obstruccióista de l'oposició, encapçalada pel Partit Radical, a causa de la seva exigència de noves eleccions, puix el Govern d'Azaña havia perdut les municipals d'abril del 1933 -que no afectaven a Catalunya-; mes, cal dir que, en la qüestió religiosa, el partit de Lerroux, va recolzar el Govern. Diu Pla:

"Frente al imperativo anticlerical, la implacabilidad (de la obstrucción, vol dir) se rompió, cosa natural que sucediera, porque, como hemos recordado tantas veces, República i Anticlericalismo son en España consustanciales" (977).

Bé. Només ens queda, al voltant d'aquest tema, assenyalar el paper absolutament negatiu

apel progrés del país de la Lliga Regionalista (Catalana) respecte aquella autèntica pedra de toc que fou la problemàtica religiosa i escolar. Si tenim en compte que, com deia Alba Tercedor, la "República va intentar transmetre valors burgesses" -i jo crec fermament en això-, podem treure profundes conclusions sobre la naturalesa del conservadorisme català, defensor dels privilegis eclesiàstics i contrari a un ensenyament modern i racionalista.

DELENDÀ EST AZAÑA

A la Part II d'aquesta investigació hem tingut ocasió d'assitis a l'esbos de la gran troballa del dretisme espanyol -i català- per a definir mèlvolament la realitat política espanyola de la Segona República: Manuel Azaña.

Efectivament, ja als pocs mesos d'iniciada la República, Azaña començà a ésser escollit com a cap de turc de la còlera antirreformadora. Més, adhuc, que els mateixos socialistes. Quan el líder republicà assolí la direcció del Govern, el conservadorisme li reconegué intel·ligència, però es posà en guàrdia davant els plans reformadors d'aquell. No cal dir que al llarg del 1932, Azaña ja

era la veritable "bèstia negra" del país, segons els dretistes.

Ara, el 1933, assistim a la fi de la seva hegemonia. La Lliga Catalana contribuí, dins d'aquell any, a fer tot el possible per ajudar a l'ensorrament del cap de Govern, tant com els altres dretistes de l'Estat espanyol.

Dels les permanentes al·lusions difamatories contra el líder republicà existents a "La Veu de Catalunya", hem seleccionat un conjunt homogeni elaborat per la catastrofista ploma de Josep Pla. Una col·lecció de cinc articles publicats entre el 14 de gener i el 15 de febrer del 1933, és a dir, en l'inici de la duríssima discussió entorn la religió i l'ensenyament. Articles numerats i col·locats tots ells sota el mateix rètol: Don Manuel Azaña. Un assaig de crítica política.

El primer d'aquests articles de Pla fou publicat el 14 de gener del 1933 (978), i en ell comença l'autor empordanès per caricaturitzar la "esperança frustrada", situant la pujada al poder d'Azaña com el resultat de l'èxit i de la popularitat guanyades en ficar-se amb -contra- els militars, precisament a la sortida d'una dictadura militar. Diu Pla:

"S'imposà amb la reforma mili-

tar, és a dir, donant sortida a tota mena d'hostilitat acumulada en el país per la dictadura d'un general ... després sabé ... completar la seva personalitat amb aquella quantitat d'anticlericalisme" (979).

I, mostrant per passiva la seva mentalitat tradicionalista, assenyala Pla:

"Els tres puntais del mite Azaña han estat, doncs, els mateixos tres puntais de la revolució: l'antimilitarisme, l'anticlericalisme i l'antiparlamentarisme" (980).

Es sabut que Azaña era antimilitarista "d'un tipus d'Exèrcit". De l'Exèrcit provocador, intervencionista i castat, com era aquell de l'Estat espanyol. Es també sabut que Azaña era anticlerical, però en el sentit de considerar que l'Església Catòlica tingüé privilegis impròpis d'una societat moderna capitalista, i llur política fou que l'Estat deixés de tutelar-la, que fou ella mateixa la que es valgués pels seus propis mitjans, dins els temples. Ara bé, diu Pla que el tercer puntal de la "revolució" d'Azaña era el "parlamentarisme" —sense la partícula anti—. Si amb això, Pla vol dir que el líder republicà "parlava" massa, és una ximpleria en la que no creiem. Al contrari, pa-

rodiava Pla, ací, al vell retrògrad Donoso Cortés, que definí la burgesia com una "classe discutidora", fent referència a la qualitat especulativa i enriquidora heredada del racionalisme cartesiana i de la Il.lustració. Així, la definició "parlamentarista" de Pla, acusatòria contra Azaña, té un regust clarament tradicionalista.

A continuació, perfilarà Pla demoledorament, "l'afrancesament" d'Azaña, recordant-nos quelles històriques denúncies tan utilitzades en aquest país per a perseguir als intel·lectuals il·lustrats i lliurepensadors. Cal veura l'esquema:

"Afrancesat conscient i despert, en el moment de crear aquest equilibri, Azaña anà a cercar en les lleis de la política francesa el criteri organitzador necessari. Obligat a prendre tres ministres socialistes, donà la cartera d'Hisenda a un ultraconservador, representant típic de la burgesia catalana, la més sensible d'Espanya. Els socialistes espanyen el capital; don Jaume Carner, en canvi, fou destinat a guarir d'esglais la classe més atacada del mal de cor i d'angoixa republicana" (981).

No és cert que Carner fou un "ultraconservador". Fou un liberal tipic que es definia ell mateix

com "reformiste", és a dir, "home d'esquerra educat per un sentit de responsabilitat" (982). Si Carner era "ultraconservador", ¿què eren, doncs, els homes de la Lliga? La demagògia dretista sortia, puix, de cop a la superfície. En canvi, Pla captava la naturalesa de la burgesia catalana, la "més sensible d'Espanya", és a dir, la més egoista.

El segon article fou publicat per Pla el 19 de gener del 1933 (983). En ell encerta perfectament en situar com a una de les qüestions claus de tot Govern el tema de l'Ordre Públic:

"Es a través de l'ordre públic que l'Estat manipula els seus atributs més característics, que són els de sobirània" (984).

Concloent:

"... es podria dubtar si aquells últims mesos hi ha hagut govern a Espanya ... el Govern Azaña, en el curs de la seva gestió no ha pas demostrat tenir una política d'ordre públic eficient" (985).

Finalitzant l'article amb l'enunciat d'un leit motiv utilitzat sempre pel dretisme: la visió del fantasma comunista a través de la personificació del "intermediari" Kerenski:

"Azaña ... dubta en realitat de tots de si el capitalisme està o no està en crisi; de si

vivim o no una època de transició; de si convé prevenir o reprimir; de si hom ha de fer una política socialitzant o una política nacional ... Aquesta figura és anomenada en els llibres d'història ... kerenskisme. ¿I a què podria aspirar mai la FAI ... que trobar-se amb un Kerenski d'Alcalà d'Henares al cap del Govern" (986).

El tercer article de Pla contra Azaña posa de manifest altra de les seves aversions personals de l'escriptor: els intel·lectuals. Per Pla l'intel·lectual és per se una figura nefasta, assimilable a "jacobinisme". Així, podem veure com en aquest article publicat el 27 de gener del 1933 (987), comença Pla acusant els intel·lectuals de mitificar l'existència de "dues Espanyes":

"Maure (Antonio) fou el que formulà la teoria segons la qual hi ha dues Espanyes, hi ha una Espanya visible, formada per una artificiosa superestructura política, i una Espanya ofegada, soterrada per aquesta superestructura ... Els intel·lectuals enfilen el seu cavall de batalla en milers de discursos" (988).

Assenyalant a continuació que ara, precisament, governava l'Espanya que estava ofegada, puix aquella vella superestructura asfixiants havia es-

tat desplaçada per un nou personal encapçalat pel "intel·lectual" Azaña, "ja fracassat". Aleshores, dirà Pla, davant d'aquest fracàs ...

"Ja és hora de començar a parlar clar i de prevenir la desil·lusió final" (989).

El quart article fou publicat l' 11 de febrer del 1933 (990), és a dir, ja en la perspectiva de la discussió de la llei de Confessions i Congregacions Religioses, i Pla torna a centrar-se en la personalitat d'Azaña, qui considera insuperable dins el Parlament -ja hem vist que el "parlamentarisme" és per a Pla un instrument nefast-, diagnosticant precisament el mal de la República en base al divorci entre el Parlament i el "carrer":

"Quan més èxit té Azaña al Parlament més feble és la seva situació davant el país i quan més triatura el Govern els seus enemics d'homicicle més força tenen els vents de fronda que bufen al carrer" (991).

Totes les dificultats, tornarà a repetir Pla, vénen de la presència d'Azaña al poder i dels seus mètodes "afrancegats", els quals, a Espanya, no dirà Pla que són "impracticables", adduint el vell tòpic conservador que "cada poble té la seva ànima

peculiar", sinó sentzillament perquè Azaña ho ha fet malament. Sense anar a les arrels del problema, de considerar França com un país ja sólidament aburgessat -al contrari que Espanya-, Pla un símil superficial i diu que a França el sistema parlamentari funciona perquè:

"... la màquina parlamentària no ha estat desvirtuada ... El parlamentarisme, a França, malgrat els seus enormes defectes, ha assegurat la continuïtat nacional ..." (992).

"Continuïtat nacional" de la que quedaren exclosos els nobles i els capellans, puix no eren, com va dir molts anys enrera Siéyès, la "nació". La qual cosa no diu Pla. I en canvi a Espanya, el Parlament, dominat per Azaña:

"... ha estat una màquina, de guillotinar, políticament, els esperits millors, per a portar-los a l'ostracisme, a la desconfiança i a l'aciapament" (993).

Els esperits "millors" eren identificats per Pla amb els representants d'aquells interessos privilegiats per la "Providència" i la "sang" que la Revolució Francesa foragità de l'existència nacional, per parassitàris.

El cinquè i darrer article de Pla fou publicat el 15 de febrer del 1933 (994). En ell, Pla recull la idea del moment, que el Govern Azaña era l'expressió d'un Parlament que ja no reflexava les aspiracions polítiques dels socials. Estem a les vigílies d'unes eleccions municipals que el Govern Azaña perdria i que donarien peu a que l'oposició -dirigida pels radicals de Lerroux- comencés a fer la tasca d'obstrucció famosa:

"En poques paraules: si el centre de gravitació política del país ha passat del Palau Reial al carrer, cal que el Parlament reculli els matisos, els interessos, les pasions del carrer en cada moment. Cal que reculli els seus canvis. Si això no es fa, de la dictadura unipersonal es passa a la dictadura de tres cents ideòlegs estipendiats i invulnerables presidits per un oligarca" (995).

Cal veure en aquest paràgraf tan brutalment demagògic diverses idees que posen de manifest el rencor que ha dominat sempre la mentalitat de Pla contra la democràcia, i per altra banda llur oportunisme. Puis si ara identificava la Monarquia a una "dictadura unipersonal", cal recordar que quan existia aquesta forma de "dictadura" ell, que ja

era periodista, no parlà mai en aquest sentit. I per altra banda, a la crítica a la "dictadura dels tres cents" constitueix una definició en la línia dels teòrics de la "partitocràcia", tan utilitzada pel més profund reaccionarisme, des de Donoso Cortés fins a Fernández de la Mora.

Ens ha semblat útil aquesta incursió per a posar de relleu, alhora que realitat del moment -primer trimestre del 1933-, els fonaments retrograda d'un intel·lectual orgànic del conservadorisme català.

UN PARTIT I UNA POLÍTICA

El dia 10 d'octubre del 1932 Cambó arribà a Barcelona provenint del seu daurat exili de París. Un exili molt diferent del patit per altres polítics del catalanisme en èpoques adverses. En primer lloc, l'exili de Cambó fou "autoexili". En segon lloc, les seves activitats polítiques no foren interferides per ningú, és a dir, per part del Govern francès.

La seva arribada es produïxa a les vigílies de les eleccions convocades per la Generalitat pel dia 20 de novembre, i de les quals sortiria el Parlament de Catalunya, després de l'aprovació

de l'Estatut.

La Lliga Regionalista es trobava en fase de recomposició, amb noves adhesions provinents de fronts situats a la seva esquerra -Bofill i Mates-. També la situació era força diferent de quan ell -Cambó- marxà a l'exili. Era necessari, concs, en aquells moments, demostrar empenta i adaptar-se als nous temps. Aquesta adaptació que externament suposari el canvi de nom de l'organització, que passaria a denominar-se Lliga Catalana, tondria com a fet més substancial una acceptació oficial de la República com a marc institucional per a desenvolupar la tasca política. Era necessari, coordinar-se amb altres forces dretistes, arribar al poder i canviar la Constitució. El secretari de Cambó, Nadal, atribueix al mateix líder regionalista la idea i l'organització dels canvis:

"Hacía tiempo que Cambó sentía la necesidad de ocupar a sus organizaciones en alguna obra que, al mismo tiempo que ejercitase sus actividades y estimulase sus concursos, les distrajese del panorama de la política que en Cataluña seguían los responsables directos de ella ...

"Por otra parte, la organización y hasta el título mismo de la

Lliga Regionalista, no respondían tampoco a las necesidades del momento presente ... De esta suerte comenzó a germinarse en el pensamiento de don Francisco Cambó el proyecto de una Asamblea de Lliga Regionalista en la que se asentasen las bases de la nueva encarnación de ella" (996).

Precisant molt més, Molas afirma:

"La creació de Lliga Catalana ve a significar, doncs, dos fenòmens: a) la fixació de l'ideari del partit i el seu replantejament organitzatiu per fer front a les necessitats polítiques d'efectuar una política de masses; i b) la incorporació de dos grups centristes, i provadament republicana, la Dreta Liberal Republicana de Catalunya i el nucli de seguidors de J. Bofill i Mates" (997).

En decidir-se la Lliga para Catalana a acceptar la República com a marc institucional, altres partits catalans de dretes decidiren la fusió en la perspectiva d'una modernització conjunta del conservadorisme a Catalunya. Bofill i Mates i els seus amics havien estat desenganyats per la política religiosa bastida per la República, el que demostra l'extrema debilitat de la seva ideologia "liberal". El grup Dreta Liberal Republicana era molt

minoritari, essent les seves personalitats més destacades Solà Cañizares i Pérez Terol.

Repetidament hem assenyalat que el "centrisme", per a nosaltres es una ficció política inventada per les dretes. Existeixen posicions dretanes i dretanes extremes igual que en el camp de les esquerres. Per això, crec que els canvis de la Lliga no eren altra cosa que una acomodació "oficial" dins un marc donat ja per estabilitzat: la República. Acomodació a la realitat que facilitaria l'aglutinació de grupsculs dretistes republicans, desfets al llarg de les diverses eleccions.

Que la Lliga seguia tenint una naturalesa tremendament conservadora es demostraria aviat, al llarg del 1933 i, sobre tot, a 1934, al voltant de la llei de Contractes de Conreu, quan cercaria en Madrid la intervenció central a la política catalana, impedint la profundització de l'autonomisme dirigit per l'Esquerra Republicana des del Govern de la Generalitat.

La Lliga, igual que, per exemple, el grup dretista espanyol CEDA, descobrí definitivament així, a 1933, amb una mica de retard històric, el fet que una "República" pot ésser tan conservadora com una "Monarquia". Fet que la gran burgesia francesa descobrí ja cap el 1870, quan Thiers demostrà que en nom del republicanisme podien ésser també escola-

París. Per a mi, el "canvi" de la Lliga té exclusivament aquest sentit. L'objectiu dels conservadors catalans a partir d'aquell Congrés serà tractar d'obtenir el poder -per eleccions- per a canviar la Constitució i convertir la República en un instrument del conservadorisme.

La diferència amb França rauria que en aquest país, a 1870, ja s'havien fet algunes reformes estructurals socials bàsiques, pròpies d'un sistema burgès. I a Espanya, seixanta anys després, encara havien unes actituds mentals dominants impregnades de "providencialisme", que ni la Lliga ni els partits del seu àmbit polític pensaren mai a trencar, sinó conservar. Aquesta burgesia catalana era aristocratitzant, i no deixaria de ser-ho.

"La Veu de Catalunya" del 20 de gener del 1933 anunciava ja -identificant "catalanisme" i "Lliga"- L'empenta del catalanisme (998):

"La Lliga Regionalista i els seus homes han viscut sempre el ritme mateix del nostre poble. Es per això que coincideixen meravellosament amb la història de la Lliga..." (999).

La falta de modestia és total. Però la política és la política, i l'electoralisme sempre és present. Més endavant, l'editorialista assenyalava

perspectives de "canvi":

"En la revisió de l'ideari no hi ha sinó aquella adaptació de l'ideal de sempre a la realitat de cada dia que ha constituit constantment la norma d'actuació del catalanisme històric. En la reforma de l'organització no hi ha tampoc una altra cosa que l'adaptació biològica del nostre nucli als seus mateixos desenvolupaments" (1.000).

Aquesta adaptació tenia lloc en un marc polític contra el qual la Lliga Regionalista lluità radicalment des d'abans del 14 d'abril del 1931. Ara s'apuntava la necessitat acomodatícia:

"Anem a estructurar les forces socialment conservadores del país amb una amplitud germanívola que ofereixi a tots els ciutadans, amb consciència del que és bàsic en la nostra civilització occidental i cristiana, les màximes garanties d'eficàcia i continuitat en l'acció" (1.001).

Simultàniament, i no deixa d'esser significatiu, havia també un gran rebombori entre les dues espanyoles, dividides per la qüestió de la forma de Govern. Per exemple, trobem a "La Veu de Catalunya", especialment ressaltat a primera plana, el dia 20 de gener del 1933, un recull de premsa sota el títol La

el títol La Unió de les dretes espanyoles. Aci es reprodueixen un parell de textos al voltant del tema "República"→"Monarquia". En primer lloc un article publicat a "Diario de Valencia" -portaveu d'un símil de la Lliga, la Derecha Regional Valenciana-, que tingué un actiu lñder, Luis Lucia, que acabaria vinculat a la CEDA-. Deia l'article titulat Es hora de hablar claro (1.002):

"Y es que hay sectores monárquicos ... que parecen tener un marcado interés en cubrir su monarquismo con el nombre de Unión, Alianza o Federación de derechas. Esto debe acabar, porque ante todo hay que rendir culto a la sinceridad política para evitar lo peor de todo, que son los confusionismos" (1.003).

L'accidentalisme de grans sectors dretistes començava, doncs, també, en una operació combinada, a llançar definitivament el llast monàrquic:

"Todo ciudadano, no decimos todo católico, tiene, con arreglo a las leyes del Estado, derecho a plantear como previa la cuestión de forma de gobierno, considerando a la monarquía como consubstancial con la Iglesia y con España; pero el que así lo haga que lo diga ... Es decir, que no vaya a los pueblos ocultando su monarquismo, para pesar gentes a base exclusivamente de sentimientos religiosos" (1.004).

I després de repassar el contingut dels diversos grups monàrquics, el diari de la dreta valencianista perfilà la seva acomodació -com la Lliga Catalana- dins el règim existent:

"Otro grupo cree que no es necesario plantear el problema de las formas de gobierno, sino que hay que seguir con máxima obediencia las normas del Papa y de la Carta Colectiva del Episcopado español, para defender, bajo el régimen que haya, los principios fundamentales de la civilización cristiana" (1.005).

La CEDA, a través de la seva secció valenciana, basant-se en la doctrina tomista, s'acomodava ja a la República.

Quasi paralel·lament, la Lliga, en deixar d'ésser "regionalista" i transformant-se en "catalana", s'acomodava definitivament també al marc republicà.

L'Assemblea de l'organització catalana durà els dies 3,4,5 del mes de febrer del 1933, i els seus continguts foren recollits àmpliament per "La Veu de Catalunya" dels dies 3,4,5 i 6 (1.006), i també fou resumit en forma de llibre publicat el mes de febrer del 1933 sota el títol de Un partit.

Una política (1.007). La editorial de "La Veu de Catalunya" del dia 3 de febrer (1.008) glossava el contingut de les primeres reunions:

"En aquestes ponències, a més a, més de fixar-se la constitució, l'objectiu i les característiques del partit, es concreta la seva actuació dintre del règim republicà" (1.009).

Dins les "Declaracions doctrinals", que constitueixen les ponències elaborades per la Comissió d'Acció Política, destaca l'apartat III, titulat "Lliga Catalana i la República", en el que la direcció del partit preparà la justificació del reconeixement "oficial" de la forma republicana:

"... les institucions democràtiques no han pas aparegut tot d'una en la història dels pobles, sinó arrancant d'un pensament germinal han anat evolucionant per la creació progressiva de formes cada dia més completes i perfectes en les quals hem pogués buidar el pensament i el franc voler del conjunt social que representa l'Estat" (1.010).

I amb una dosi de gran pragmatisme, dins un nivell maquiavèlic, la Comissió redactora, manipu-

lant la història dels fets, i oblidant el paper defensor de la Monarquia assolit agudament pel partit, s'adjudicarà una part del "mèrit" d'haver "portat" la República:

"La presència d'un dels nostres homes en el Govern de l'Estat va contribuir eficaçment a què l'exponent més cert d'una veritable democràcia que és el sufragi universal, pogués manifestar-se d'una manera esclatant en les eleccions de l'abril del trantany, obrint així, legítimament i suauament, la porta a les noves institucions ..." (1.011).

Quedava arxivat, doncs, el "Centro Constitucional", i amb ell el monarquisme.

Ara tot tenia que ésser distint:

"En aquest punt no podem admetre confusió ni equívoc: la Lliga Regionalista (sic) vol treballar lleialment dintre la República per a servir millor i amb més eficàcia els ideals i els interessos lègitims que encarna i defensa" (1.012).

Mostrant aquell descobriment esmentat per mosaltres, s'adonaven de les possibilitats conservadores d'una "República":

"Nosaltres, però, en afirmar la nostra lleial adhesió a la República i l'acatament a la Constitució fins que pugui ésser, lleialment modificada, no podrem

pas confondre el règim amb els actes d'un Govern determinat ni amb les resolucions legislatives imposades per una majoria circumstancial ... La Lliga Catalana (proclama) la seva incorporació sense reserves, al règim republicà ..." (1.013).

La declaració va ésser defensada davant l'Assemblea per Pere Rahola, en un llarg parlament en què va fer història de la Revolució Francesa i del paper del "Tercer Estat" en la ruptura antimonàrquica, per arribar a concloure, amb una pausmosa tranquil·litat, que:

"De manera que la Monarquia a Espanya no estava arralada en el sentiment del poble, sobretot si es té en compte el seu historial des de l'adveniment de Felip V, pel que fa referència a nosaltres, els catalans ..." (1.014).

I sense tenir en compte que fou l'Esquerra Republicana qui il·lustrà veritablement a fons per a obtenir l'Estatut, Rahola reconeix per primera vegada que, la Mancomunitat era un òrga minvet, irrisòri, al costat de l'Estatut elaborat sense el concurs de la Lliga Catalana:

"L'Autonomia ha vingut amb la Re-

pública després d'una lluita aferrissada d'anys en la que no havíem obtingut de la Monarquia més que lleus concessions, com per exemple la Mancomunitat, organisme d'un ordre merament administratiu . . ." (1.015).

I ara apareix aquell descobriment que constitueix una de les claus del nostre treball, el ideal de la República de Thiers, el repressor dels comunards el 1871:

" . . . és evident, senyors, que la República vingué a Espanya gràcies a un Alcalá-Zamora, actual president i a altres que prengueren part activa en el seu adveniment, però que tenien l'aspiració que fos una República d'espirit conservador i evolucionés després com evolucionà la República Francesa, portada per Thiers, un antic monàrquic . . ." (1.016).

Revelació aquesta que clarifica moltes coses.

Finalitzant el discurs, només aparegué una esmena, de Coll i Casamiquela, que demanà que la incorporació de la Lliga Catalana a la institució republicana es fes sense cap reserva. "La ponència fou aprovada per aclamació" (1.017). Era l'objectiu fonamental del Congrés. En el curs d'aquests

actes va parlar Bofill i Mates, pronunciant un discurs de "reingrés", difós sota el títol Per la nova estrucuturació de la política catalana (1.018). De tota manera, les noves incorporacions polítiques a la Liga Catalana es notaren poc. Bofill i Mates morí al cap d'uns mesos. Només Solà Cañizares i Pérez Terol escriurien de tant en tant a "La Veu de Catalunya". Sobre la mateixa marxa dels aconteixements, aquest òrga de premsa seguí, però, el cult a la personalitat dels mateixos homes de sempre. Així, a l'editorial glossant la clausura del Congrés al Teatre Olympia, el dia 5 de febrer, deia, destacant els principals protagonistes:

"Els noms de Ramon d'Abadal, Francesc Cambó, Lluís Duran i Ventosa, Josep Puig i Cadafalch i Joan Ventosa i Calvell, aclamats per l'Assemblea com a vocals del Consell de Govern, constitueixen una garantia de continuitat i renovació" (1.019).

Ni Estelrich ni Valls i Taberner són glossats entre els aclamats. Ni tampoc cap dels "nous" membres esmentats. Quedava intacte quasi tot el nucli central del partit. La política quedà intacta del tot.

El mateix Partit i la mateixa política

La investigació de Molas sobre la reprogramació política de la Lliga ha estat força extensa (1.020). Per això, i perquè no hi ha sorpreses polítiques, farem una penetració curta, encara que precisa, al més programàtic del partit, el punt més important del qual ja ha estat esmentat: el reconeixement de la República.

A partir d'aquesta consideració, els altres temes afrontats en el Congrés renovador tingueren un interès secundari.

La política religiosa quedà exactament igual que sempre en la història del partit. Entre la ponència inicial, defensada per d'Abadal, i el principi doctrinari adoptat finalment, només es van registrar dos intents d'esmenes sense cap importància. La tesi aprovada digué:

"La Lliga Catalana no invoca la religió com a bandera del partit; però proclama que el fonament més sòlid de la nostra civilització és i ha d'ésser l'esperit cristià. Per això, sense voler intervenir en el sagrat de les consciències, exigim a tots els seus components el màxim respecte als sentiments religiosos ... s'oposarà a totes les disposicions que fereixin aquells sentiments ... procurarà la derogació de totes les (lleis) que con-

trarien aquest criteri ..." (1.021).

No era necessari que la Lliga Regionalista invoqués un caràcter confessional. Tota la seva actuació dins la República és prenyada d'essències catòlicistes, com ha quedat prou demostrat al llarg d'aquesta investigació. La Lliga Regionalista o Catalana no separà mai -com hi hagués estat per part d'una burgesia racionalista- les seves creences d'un recolzament absolut a la institució vaticana, i es per això que a la declaració del partit li manca sinceritat.

En l'apartat de "Política Econòmica" destaquen amb força les essències de sempre:

"Lliga Catalana considera que el dret de propietat és element essencial de progrés i civilització, a la vegada, un dels puntals més sòlids de la llibertad humana. Aquesta creença, però, no la priva de declarar que la propietat privada ha d'estar sotmessa a les limitacions que l'interès col·lectiu faci indispensable" (1.022).

"Limitacions" que no es troben articulades en lloc, és a dir, són un pur formulisme. Malgrat la creença sobre la necessitat d'anar cap a la màxima extensió de la propietat, feta a continuació del punt esmentat, la declaració recull la pressió

març 1937

dels propietaris agrícoles i llurs dirigents excitats per les tensions existents al camp català al voltant de la llei de Contractes de Conreu, que impulsada per la Generalitat, possibilitava l'ampliació jurídica de la propietat, qüestió aquesta de la "propietat", la "terra" i l'"Estat" que suscità una breu polèmica entre Talavera i Cirera Voltà, entorn al paper de l'Estat, i que Ventosa i Calvell digerí perfectament.

L'apartat C de la posició final de la Lliga Catalana respecte al tema de la propietat quedà:

"Dabant del problema plantejat en certes regions agrícoles de Catalunya, enverinat per companyes demagògiques en les quals tot ha estat tingut en compte meyna l'interès de l'agricultura catalana, la Lliga Catalana afirma: ... de manera categòrica i sense eufemismes, la seva condemna de tot acte i de tot intent encaminat a subvertir l'ordre jurídic ..." □

encara que, contradictoriament-

"...la Lliga Catalana proclama la conveniència de procurar la movilització i difusió de la propietat agrària, dintre del que permeten les condicions econòmiques dels cultius" (1.023).

... i les condicions no permetien altra cosa que facilitar l'accés -molt restringit i mediatitzat

per la moderació de la llei de la Generalitat a la propietat dels que veritablement treballaven la terra.

I tanmateix es mostrava el Congrés a la intervenció estatal, en una època en la qual el keynesisme apuntava ja com la solució transitòria per la subsistència del sistema capitalista:

"En el precís moment que tots els Estats que són lliures de fer-ho han iniciat marxa enrera en llur política d'intervencionisme econòmic, fora imperdonable que l'Estat espanyol, meynspreant les lliçons que podem aprendre ... iniciés ... un intervencionisme pertorba dor" (1.024).

Això era clarament no encertar-la. Tot el programa, per altra banda, és ple d'expressions com "economia catalana", "treball català", etc., confirmadores d'una concepció que identificava tot el que és "català" amb els interessos dels grups socials més privilegiats de l'estructura social. El que Molàs diu la "sociedad natural" n'era per la Lliga Catalana la "sociedad capitalista", però imprègnada així per unes fortíssimes connotacions ideològiques aristocratitzants.

Respecte a la "Política Social", la Lliga Catalana pren distància:

"... ha d'estar allunyada, tant de la influència d'un humanitarisme imprecís ... com del materialisme econòmic que oblide els factors humà i espiritualista" (1.025).

I següint en el capítol de les negacions, dirà:

"La Lliga Catalana ... rebutja ... les orientacions socialistes, comunistes i anarquistes ..." (1.026).

Més, tornant a la sofística es reafirmava en una concepció tan inverosímil, que des de la nostra perspectiva té que ésser pressa amb humor:

"Lliga Catalana no és ni ha d'ésser un partit de classes, i posa per damunt dels interessos parciais de cadascuna d'elles, l'interès suprem de Catalunya" (1.027).

Poc després, actuant contra l'interès suprem de Catalunya, que en aquella situació històrica n'era pas altre que aprofundir l'acció autonomista, la Lliga Catalana cercarà a Madrid decisions que pertorbaran aquell autonomisme (reclamaran a Madrid que tregués les potestats de la Generalitat sobre Ordre Públic, sobre el Sometent, anul·lació de facultats legislatives al Parlament català ...).

I empalment amb ixò l'ambigüetat es farà ostensible:

"El nostre reformisme social és indefinit, car ningú no pot preveure les possibilitats que l'esdevenidor ens reserva ... (1.028)."

I aquells que en la qüestió de fer negocis demanaven la marginació de la intervenció de l'Estat, ara, respecte al pluralisme social i llur implícita conflictivitat, exigien una presència policial:

"Mentre existeixin varíes organitzacions sindicals, el Poder públic ha de vetllar pel respecte mutu entre tots ells i per l'absoluta llibertat en els procediments de recrutament d'adherents. El Poder públic ha d'imposar, igualment, normes de civilització democràtica en la vida sindical ... El Poder públic no sols té dret, sinó el deure d'imposar una tramitació jurídica a les controvèrsies socials ... La solució paritària, de tan clar origen català, ha d'ésser purificada" (1.029).

Lo que és bo pels negocis, és a dir, l'allunyament de l'Estat, no ho és per el conflicte social i la llibertat sindical, temes sobre els quals és necessaria l'acció vigilant de l'Estat.

A l'hora de les esmenes, Alexandre Gellart, publicista de "La Veu de Catalunya", mostrà l'averm-

sió radical a l'anarcosindicalisme:

"Jo m'explico un sindicalisme ... que se segueixi una tendència socialista, que tingui una idea de classe; m'explico un sindicalisme que tingui un sentiment nacional, un sindicalisme feixista; m'explico un sindicalisme que tingui un abradament religiós, cristiana; però el sindicalisme pur, fora de tota tendència, jo no el comprend" (1.030).

Per això, com deia la ponència inicial del Congrés, es tractava que:

"Els partits polítics han d'acabar amb l'apoliticisme dels obrers, tan perjudicial per al normal desenvolupament de les lluites polítiques" (1.031).

Però els conservadors ho volen tot lligat. Si per una banda cal que els partits polititzin els obrers, per altra és necessari:

"... per portar els obrers a la política cal complir dues condicions: fer que la política s'abstingui d'intervenir i pertorbar la vida sindical ..." (1.032).

En fi, es tractava de fer un vestit a mida.

No cal dir que en "Política Cultural" la Lliga Catalana demanava "llibertat d'ensenyament", esdeve-

nint protectora dels interessos de l'Església Catòlica.

Una dies després de la fi del Congrés, triomfal segons totes les informacions expressades al llarg de les sessions per "La Veu de Catalunya", aquest mateix diari, el 15 de febrer del 1933, veia una perspectiva força optimista per al partit, en l'editorial Cap a l'esdevenidor (1.033).

"Resolta pràcticament la qüestió de les formes de Govern amb la proclamació de la República, per la voluntat dels pobles hispànics; implantat l'Estatut de Catalunya, que dóna satisfacció inicial als ideals alliberadors del nostre poble; era evident que calia organitzar les forces polítiques de la nostra terra en una forma que respondgués a les noves realitats de la vida pública del país" (1.034).

Era l'adaptació a una situació davant la qual, a 1930 i 1931, la Lliga «aleshores Regionalista» va fer tot el possible perquè no arribés; adhuc en un optimisme quasi incontrolat ara afirmà el diari referint-se a l'època que no hi havia Estatut que ells haguessin acceptat

"... la actuació complementària del guerriller o del fractirador ..." (1.035).

Encara eren calents els insults a un "guerri-

"ller" tan pacífic com Carrasco i Formiguera.

L'entusiasme era tal que es desvariava. I celebrant la retrobada amb els micropartits que ara estroncaven amb la Lliga Catalana, digué l'editorialista, oblidant-se dels atacs contra Acció Catalana:

"Els elements del Partit Català-nista Republicà que ara coincideixen amb Lliga Catalana, sempre han mantingut el seu ideal de màxima catalanitat. Són els mateixos de sempre. Contemplada panoràmicament la seva actuació, ells i nosaltres no som dos ríos que s'aiguabarregen. Es un mateix riu que, dividit en dos corrents pels accidents topogràfics, torna a ajuntar, cap a la mar, és a dir cap a l'esdevenir, les seves aigües" (1.036).

La reorganització -més que renovació- del Partit Conservador Català incidió també, com era lògi, en la seva premsa, i molt concretament en l'òrga bàsic, "La Veu de Catalunya". Globalment, hem observat en el futur immediat del diari, una clara disminució de la presència de Valls i Taberner, i la incorporació de dos elements una mica divergents: per una banda, Joaquim Pellicena, representant d'un esperit liberal força sincer; per l'altra, una versió meyns brillant d'en Pia, el molt dretà Manuel

Brunet. Ambdós, Pellicena i Brunet, arribarien a sostenir una soterrada polèmica al voltant de "democràcia" i "feixisme", tal com es veurà més endavant. Els canvis més notables del diari tingueren, però, lloc a nivell formal. I a partir del 3 de maig del 1933, el enorme format clàssic, donà pas a un format molt més racional. La primera editorial del moment reorganitzatiu estava signada per Pellicena, i nosaltres l'hem recollit a l'Apèndix Documental, per curiositat (1.037).

Amb la reorganització desapareixia l'edició del "vespre", substituïda per un diari amb entitat més autònoma, dit "La Veu del Vespre", reproductor, però, quasi exacta de "La Veu de Catalunya".

En Josep Pla no desapareixia. Al contrari, intensificà llur labor funesta per la República.

En conjunt, podem dir que, després d'aquestes reorganitzacions, els tres fets més notables produïts a la vida del Partit, eren en primer lloc el canvi de nom; en segon lloc, el canvi de format mat del diari uns mesos després, i finalment la ja previsible adaptació al marc republicà, que tant hauria de molestar a Pla uns anys després, a 1940, escriuint contra aquella lògica que portà a la Lliga Catalana a acomodar-se dins el marc republicà:

"...en un ambiente político vésáñico y de tipo epileptoide, ¿qué función tiene la lógica?

En el curso de este trabajo, en sus inicios, pusimos de manifiesto lo que representaba la República para los elementos del bién social -azñista: la República era la izquierda, era el anticlericalismo, el antimilitarismo, la destrucción del llamado feudalismo agrario; es decir, la República eran ellos ... Ante esta inicial posición energuménica, las derechas debían de haber tomado sus medidas. No lo hicieron. Consideraron siempre que la República era un régimen normal que podía convertirse en un campo de convivencia positiva. Error completo."(1.038).

Resumint. Després d'aquell Congrés poca cosa nova.

La Lliga Catalana era el mateix partit, amb la mateixa política.

L'AGITADA CONJUNTURA DE 1933-1934: DES DE LA FI DEL REFORMISME BURGÈS ALS FETS

D'OCTUBRE

El període que va des de la dimissió del Govern Azaña, el 8 de setembre del 1933, als fets d'octubre del 1934, en que el fracàs d'un intent revolucionari que tingué punts culminants a Catalunya, Euzkadi i, sobre tot, a Astúries, donà pas a la governació d'un conjunt polític conservador, però certament moderat, és una de les conjuntures més complexes del període republicà.

De fet, assistim a la fi del reformisme burgès dirigit per Azaña, és a dir, a la paralització d'unes reformes només esbossades, a mig fer, la qual cosa vista des de la nostra perspectiva cal analitzar com a realitat força perillosa, puix la paràlisi -i àdhuc retrocés- del dit "bieni negre" encoratjaria les extremes esquerres, i per altra banda, també a les extremes dretes, que després dels fets del 6 d'Octubre demanaven "execucions". Assistim també a una fase política de transició omplerta pel Partit Radical amb el recolzament de la CEDA de Gil Robles.

Aquesta conjuntura espanyola no pot separar-se de la mundial, i més concretament de la europea. Una conjuntura caracteritzada per l'ofensiva de

les forces més reaccionàries de la societat contra la democràcia formal i, naturalment, contra el socialisme. Auge dels feixismes, moments decisius del nazisme hitlerià a Alemanya, presència en el poder, a Àustria de l'ultraconservador Döllfuss, i a Portugal de l'encara més ultra Oliveira Salazar, i una Europa oriental també prenyada de règims monàrquics, són elements que no ajudaven a nadrir esperances de consolidació d'una situació política i social propícia per a consolidar les reformes esmentades al llarg d'aquesta investigació. Atrapat entre la tasca obstrucciónistà paralitzant de l'extrema dreta providencialista i el moviment revolucionari exasperat per la lentitud reformadora i progressivament ambigua en l'actuació del propi Govern d'Azaña -que endurí la seva postura contra aquelles esquerres revolucionaries-, aquest perdé les eleccions municipals del 1933, i malgrat això resistí la convocatoria de noves eleccions legislatives, entenent que seria fatal pel país deixar ta tasca reformadora meyns que a mitat del camí, és a dir, solament escrita a la "Gazeta".

Com hem dit, a l'abril del 1933 es celebraren unes eleccions municipals a les que la coalició governamental perdé, davant la oposició. Però no davant d'una oposició dretana unificada, sinó davant d'una oposició atomitzada i enmig d'un abstencionisme

electoral recolzat per l'anarcosindicalisme. Els tradicionalistes guanyaren a Navarra, els nacionals bascs -ultracatólics- a Euzkadi, a nombroses parts de Castella els "agraris", en d'altres la CEDA i el d'altres els radicals. En tant que a Catalunya no tingueren lloc aquelles eleccions.

Debilitat pel resultat advers, el Govern Azaña va intentar prosseguir la seva tasca enmig d'una oposició dretana alçada, que demanava noves eleccions pel Parlament. Aquestes oposicions dretanes iniciaren una actitud d'obstruccióisme, encapçalades pels radicals de Lerroux. Només amb la promesa de pensar en unes noves eleccions i contactant Azaña amb les discòrdies internes dels radicals, el seu Govern obtingué una pausa de tres mesos per a concloure alguns dels projectes legislatius iniciats: s'aprovaron ràpidament la llei de Confessions i Congregacions Religioses, la llei d'Ordre Públic, i s'escolllí els membres del Tribunal de Garanties, el president del qual fou anomenat el 13 de juny del 1933 en una violenta sessió, essent finalment escollit Alvaro de Albornoz, un dels polítics republicans més atacats per les dretes "providencialistes" -àdhuc la Lliga-, per la seva actitud durant les reformes de l'ensenyament. També es necessari assenyalar que el 8 de juny ^h agué crisi de Govern, motivada per la dimissió de Jaume Carner a Hisenda, i que el conflicte la-

tent entre Alaclá-Zamora i Azaña determinà una dimissió momentània d'aquest, que de nou va ésser encarregat de formar Govern, després que Prieto i Domingo rebutjaren l'encarrec. El nou Govern fou similar a l'anterior, sols que Companys entrà com a ministre de Marina, i Carner era substituït pel professor Viñuales. Per primera vegada, en un Govern central, entrà, doncs, un ministre de l'Esquerra Republicana de Catalunya".

Els mesos de juliol, el Govern, davant de la crisi política imminent, precipità l'aprovació de la llei Electoral, i per altra banda, a l'agost es produïxa el reconeixement polític i l'obertura de relacions amb l'Estat Soviètic.

El 8 de setembre del 1933 dimití Azaña, i el President de la República encarregà a Lerroux la formació del Govern, el qual formà un equip integrat per personal essencialment republicanista dretà: una combinació de radicals, radicals-socislistes, un representant protocolar d' "Izquierda Republicana" (Sánchez Albornoz) i, a Comunicacions, Santaló, de l'Esquerra Republicana, també com representació simbòlica del 14 d'abril i llur esperit. Un esperit que, per moments, es desfeia.

Segons Ruiz Manjón, en aquest Govern:

"... el Partido Radical aparecía predominantemente representado ... : seis de los trece ministros eran radicales. Se trataba

ba, en general, de hombres de confianza de Lerroux y algunos, como Guerra del Río y Rocha, pertenecientes a la 'vieja guardia' del lerrouxismo barcelonés." (1.039).

I segons el mateix autor, en el seu conjunt, el Govern Lerroux

"suponía, desde el punto de vista político, un claro desplazamiento hacia sectores más conservadores" (1.040).

Govern que va néixer mort. Puix el mateix dia de la seva presentació al Parlament, tant Azaña com en Prieto presentaven una moció de desconfiança, que fou aprovada ocs dies després. Era un indici de la necessitat de convocar noves eleccions, encara que Lerroux, a les seves memòries (1.041) creu que els socialistes "conspiraren" per a procurar la seva exclusió personal del Govern. La crisi, però, fou solventada amb l'encàrrec a Martínez Barrio, de la fracció esquerrana del propi Partido Radical, i que més endavant promouria la escissió "Radical-Democrática".

Aquest Govern, format el 9 d'octubre, tingué també en llurs files un català: Carles Pi i Sunyer, a la cartera de Treball i Previsió. La tasca fonamental del Govern Martínez Barrio fou la de convocar noves eleccions legislatives, les quals es realitzaren el 19 de novembre i el 10 de desembre.

Cal assenyalar que aquestes eleccions tingueren com una de les seves característiques fonamentals la de la participació, per primera vegada a la història espanyola, de les dones, lo qual suposava un increment del nombre de votants valorat en sis milions.

La fase de la campanya electoral fou força agitada, i en ella es va produïr -i és aquesta una fita que cal vincular amb l'ofensiva de les extremes dretes europees- el naixement del micropartit Falange Espanyola. Micropartit per la seva presència parlamentaria, però de gran tamany per la gran violència que desenvoluparia fins l'esclatament de la guerra civil. Un fet va excitar els ànims populars per aquells dies: la fuga del financier March de la prisó, lo que posava de manifest la corrupció imperant també entre el funcionariat de presons.

El resultat de les eleccions donà la següent representació parlamentària (1.042):

Tradicionistes	21	diputats
Renovación Espanyola.....	14	"
CEDA	117	"
Agraris.....	29	"
Independents de dretes.....	20	"
Partit Nacionalista Basc.....	12	"
Partit Liberal-Demòcrata.....	9	"
Lliga Catalana.....	25	"

Partit Radical	104	diputats
Partit Conservador.....	17	"
Diversos "diputats de Centre"	10	"
Acció Republicana.....	5	"
ORGA	5	"
Partit Radical-Socialista....	2	"
Socialistes Radicals indepen-		
dents.....	2	"
Esquerra Republicana de		
Catalunya.....	22	"
Federales.....	3	"
PSOE.....	58	"
Partit Comunista.....	1	"

És a dir, questes eleccions significaren una notable derrota de les forces reformistes, i els conservadorismes de diversa mena eren els guanyadors.

Aquells dies els ànim van axaltar-se, i els dies 8,9 i 10 de desembre es produiren diversos moviments de violència esquerrana en el país. L'esquerra parlamentària, per altra banda, acusà als radicals d'haver provocat aquella situació de derrota de "l'esperit del 14 d'abril", impedint la continuació de la tasca reformadora, al fer coalicions electorals amb forces dretistes. Ara es trobarien que, per a poder governar, haurien de recaptar algun tipus de recolzament dels enemics històrics de la República. Prieto valorà aquella situació així:

"Habéis procurado con vuestras cialiciones electorales, públicas, declaradas, el acceso cuantioso de los enemigos de la República a esas

Cortes; acceso que sin las coaliciones vuestras no hubiera sido posible (1.043); habéis preferido la exaltación, el crecimiento de sus fuerzas, a que nosotros hubiéramos tenido la representación que nuestro número y nuestra potencia nos daban derecho" (1.044).

El 18 de desembre Leroux presidió el seu segon Govern, que hauria de durar un trimestre llarg, i en la seva formació arribà a consultar amb Cambó, entre altres personalitats. Aquell Govern fou una coalició radical amb elements de diverses minories conservadores moderades. Respecte a la situació de la Lliga Catalana, Pla escriu, significativament, el següent:

"No deja de ser curioso considerar -y valga el inciso- que de los dos grupos políticos que en España tienen en este momento una consideración más representativa de intereses reales -Lliga Catalana y el grupo agrario- hayan evolucionado hacia el nuevo régimen paralelamente y casi al mismo tiempo. Recordamos el hecho para subrayar su naturaleza. Hay en política un tipo de posiciones, generalmente ligadas con la vitalidad nacional inmediata, que no pueden quedar al margen, sino que permanentemente 'han de estar dentro' ... Ello hace que sea más difícil, más dramático, situarse en el realismo móvil y cambiante que en el doctrinariismo ra-

dical, en la indiferència pedante" (1.045).

Amb això, Pla, el 1940, intentava, en cert sentit, justificar la Lliga Catalana, decidida, des del seu Congrés de primers del 1933, a "treballar dins el règim establert".

A Catalunya, el 25 de desembre morí Macià i Companys accedia a la Presidència de la Generalitat (1.046). El nou President, després de les eleccions legislatives, i en funció de la nova correllació de forces, formà un Govern que Molas defineix com "d'unió republicana", en el que junt a elements propis de Esquerra Republicana (Selvès, Ventura Cassol, Dencàs i Barrera), havien Lluhí (del PNRE), Esteve (ACR), Comorera (USC), és a dir, efectivament, un Govern de concentració republicana, a la defensiva -teòricament- davant el gran progrés electoral de la Lliga Catalana, que fou el partit que obtingué més vots a Catalunya.

Tenim, puix, que al Parlament espanyol, la desfeta de les esquerres donà pas a un Govern conservador moderat i, en canvi, a Catalunya una mena de Govern de "resistència republicana". Es per això que, a partir d'aquell moment polític, Catalunya començà a ésser considerada per les forces polítiques reformistes espanyoles com "baluarte de la República", en frase acunyada per Azaña.

El 14 de gener del 1934 es celebraren a Catalunya

ya eleccions municipals, i la Lliga Catalana mantingué les seves posicions correlatives amb la pujada a les legislatives, però a Barcelona-ciutat guanyà l'Esquerra Republicana.

El "baluarte de la República", doncs, es confirmava.

ELS ESDEVENIMENTS POLÍTICS AL "BALUARTE DE LA REPÚBLICA"

Centrats en l'objectiu de la nostra investigació, tractarem ara d'afrontar l'abàlisi d'alguns elements i situacions polítiques donades a Catalunya en el transcurs del 1934, fins als fets d'octubre. Seguint aquesta línia tindrem com a punt central de la qüestió el tema del conflicte agrària a Catalunya, és a dir, la qüestió dels Contractes de Conreu, tema iniciat quasi pràcticament amb el mateix naixement de la República, i que, de fet, ja l'hem esbossat abans, en produir-se un dels moments de radicalització. Però aquesta qüestió del camp a Catalunya restà molt present a l'any 1933 i quasi a tot el llarg del 1934.

Aquest serà el tem central del període, però a més a més observarem altres activitats i confrontacions polítiques impossibles d'oblidar per completar un quadre global de la situació.

LA DIALECTICA POLÍTICA CATALANA DEL GENER DE 1934: LES RETIRADES PARLAMENTARIES DE LA Lliga CATALANA

Després de les eleccions esmentades, a Catalunya, la situació política presentà una radical bipolaritat equilibrada. Pla defineix la conjuntura així:

"En términos generales, las elecciones a diputados a Cortes de noviembre las ganó, en Cataluña, la

Lliga (1.047) ... Luego, a finales de diciembre, murió Macià, lo que, oportunamente aprovechado (1.048), hizo que las elecciones municipales de enero las ganara la Esquerra. En términos generales, la situación fue esta: el 54 % de los votos expresados en Catalunya fue para la Esquerra; el 46 % para la Lliga" (1.049).

És a dir, una claríssima bipolarització que hauria de promoure greus situacions. Observant els fets amb la perspectiva que ens dóna el temps, gran clarificador dels fets històrics, com diu Pierre Vilar, cal especificar que l'Esquerra Republicana aconsegui mantenir precariament la direcció de la política catalana, en base a organitzar una plataforma amb altres forces minoritàries, reflexe de la qual era aquell Govern de "resistència republicana". La Lliga Catalana no obtingué la majoria, però fou el partit més votat, la qual cosa li donà gran empenta i moral.

Segons les línies de la política clàssica, semblava que el precari Govern català de l'Esquerra Republicana i dels seus aliats mantindria unes posicions polítiques moderades, merament defensives davant la forta situació aconseguida pel conservadorisme en els comícis. Però, l'Esquerra Republicana no actuà en aquell sentit. Recollint la vella tesi del militar prusiana Clausewitz,

de que "la millor defensa és l'atac", el partit de Companys radicalitzà les seves posicions envers a prosseguir la tasca reformadora de l'espiritu del 14 d'abril, és a dir, clarificant, una radicalització dins el moderantisme, puix les reformes recolzades tenien aquest caràcter.

A partir de la consideració que Catalunya quedava com una "illa progressista" en l'àmbit d'un país governat per el conservadorisme, el republicanisme del país optà per jugar a fons la carta reformadora a Catalunya, i el resultat seria que la Generalitat intentaria profundir al màxim les possibilitats de l'Estatut.

Aquesta ofensiva, impensada per part dels homes de la Lliga Catalana, provocaria en ells reaccions greus, com anirem veient.

L'anàlisi -conservador- de l'espai polític cobert per les dues eleccions, les legislatives espanyoles i les municipals catalanes, la va fer personalment en Cambó en dos articles successius publicats a "La Veu de Catalunya" sota el títol A l'entorn de les eleccions. El primer d'ells aparegué el 17 de gener del 1934 (1.050). Diu Cambó:

"Què han significat, a Barcelona, les eleccions del 14 de gener amb relació a les del 19 de novembre? Han significat que l'opinió barcelonina (1.051) no ha sofert cap modificació, malgrat haver-se produït dos fets considerables: el triomf, arreu d'Espanya, d'un tan gran nom-

bre de diputats dretistes, que ha fet que el Parlament espanyol estigui controlat per les dretes, provocant injustificades inquietuds en republicans d'espirit conservador, i la Coalició de les Esquerres Catalanes, feta possible per la mort del senyor Macià, formà una sola candidatura que ha comptat amb el suport d'una premsa considerable" (1.052).

Però, Cambó critica així els dos sistemes d'elecció, l'adoptat a l'Estat espanyol i el de Catalunya, ambdós basats en variants del sistema majoritari:

"El resultat contradictori de les dues eleccions -atribuint, aquelles, a la Lliga, un nombre excessiu de llocs, com aquestes l'atribueixen a la Coalició d'Esquerres- no és degut a capvis ni rectificacions de l'opinió, sinó al règim, absurdament majoritari de les dues lleis electorals ... No és just, doncs, atribuir als electors barcelonins, com fan alguns, versatilitats inexistentes" (1.053).

En Cambó demanava, doncs, el canvi del sistema electoral una vegada més, encara que en aquest article no es referí per a res als vots femenins.

En canvi, en l'altre article, el líder dretà enfilà amb molta més duresa (1.054):

"Crec que es una gran desgràcia de la que patiran fortement Barcelona i Cata-

lunya, que el resultat de les eleccions darreres permeti al partit d'Esquerra Republicana, seguirles governant" (1.055).

Aquesta "desgràcia" era el ressò d'una sèrie d'esdeveniments que s'estaven produint a Barcelona. Esdeveniments que enfrontaven directament els dos partits grans de Catalunya.

LA PRIMERA RETIRADA PARLAMENTÀRIA DE LA LLIGA CATALANA

L'elecció de Companys com a successor de Macià al cap de la Generalitat, amb unes condicions d'equilibri polític entre el bloc dretà i l'esquerra, va produir-se en un ambient completament enrarit. Tots dos partits estaven a l'ofensiva. I conséguentment havien d'haver fortes topades.

La primera gran topada fou -el diumenge 31 de desembre del 1935- en escollir-se -repetim- el successor de Macià. De la secció Impressió parlamentària, habitual en el portaveu de la Lliga Catalana, hem tret el material per a analitzar les reaccions i les actituds dels conservadoristes catalans. Així, a "La Veu de Catalunya" del 2 de gener del 1934 (1.056), trobem els titulars següents: "El Sr. Companys és elegit President de la Generalitat per 56 vots i 6 en blanc"; "La minoria de la Lliga Catalana, privada d'explicar la seva actitud, es retira de la Cambra en el moment

de la votació".

La sessió parlamentària fou presidida pel doctor Serra Hunter, i assistiren a ella 72 diputats. De la Lliga Catalana cal destacar la presència dels "señors Abadal, Duran i Ventosa, Ventosa i Calvell, Martínez Domingo, Vallès i Pujals, Valls i Taberner, Trias de Bes, Carreras Artau, Tallada i Miracle" (1.057).

Començà la sessió a les 5,30 de la tarda, i el diari de la Lliga Catalana l'explica de la manera següent:

"Es llegida i aprovada l'acta de la sessió anterior.

"El doctor SERRA HUNTER (sic) diu que per a donar compliment a allò que disposa l'article 44 de l'Estatut interior de Catalunya (1.058), el secretari va a procedir a la lectura de l'esmentat article.

"Així es fa. Un cop acabada la lectura el senyor ABADAL (sic), cap de la minoria de Lliga Catalana, demana la paraula.

"El doctor SERRA HUNTER (sic) li contesta que cal cenyir-se a l'ordre del dia. No es pot concedir la paraula.

"El senyor ABADAL (sic) insisteix. Diu que l'interessa de fer unes manifestacions per a fixar l'actitud de la minoria.

"El senyor SERRA (sic) respon que no es hora de fixar l'actitud de la minoria. Que les actituds ja estan fixades

i que s'ha d'anar tot seguit a l'elecció.

"Entre murmuris, es retira del saló la minoria de Lliga Catalana.

"I comença la votació"(1.059).

Companys fou escollit per 56 vots i 6 en blanc, amb l'absència, doncs, dels diputats dretistes. Pre-guntat pels periodistes, d'Abadal digué, segos expli-ca el diari, que:

"... el seu propòsit ~el d'Abadal~ era fer constar que no podien votar a favor de la candidatura del senyor Companys, puix que aquest és un home de partit"(1.060).

Peregrina aseveració. Però la política és la polí-tica.

Immediatament, la Lliga Catalana publicà una nota explicativa de la seva posició, donada per Trias de Bes als periodistes. Digué aquella nota:

"Si la minoria de Lliga Catalana no s'hagués absentat del saló, hauria hagut de sometres al precepte reglamentari que obliga tots els diputats presents a prendre part en la votació , encara que fos votant en blanc ...

"La Lliga Catalana té interès a fer constar que ... creu que en aquests moments no s'havia de nomenar per aquell alt càrrec ... qui estigués tan fortament lligat a un partit

... (ja) ... que cal que la suprema direcció de Catalunya tingui la màxima autoritat per a coordinar totes les forces catalanes ...

"Els vots obtinguts per l'Esquerra són inferiors als vots obtinguts per altres partits, i així resulta que el President de la Generalitat, evidentment, no representa la majoria de l'opinió del país" (1.061).

Això era quasi una declaració bèl·lica. El començament d'una ruptura oberta d'hostilitats entre el bloc dretista i el bloc reformista. Jo entenc que en aquest cas l'actitud de la Lliga Catalana fou antidemocràtica i constituí una clara provocació, puix revelava que no acceptava la correlació de forces al Parlament català.

ENVER LA RUPTURA TOTAL: AL VOLTANT DE LES ELECCIONS MUNICIPALS

L'ambient a Catalunya era caldejat en aquells primers dies de gener del 1934. El dia 7, a la Plaça de Braus de la Monumental, de Barcelona, s'organitzà un miting -per recolzar el paper de l'Esquerra Republicana a les eleccions municipals- al qual parlaren els dirigents d'aquest partit, però també Azaña, Prieto i Casares Quiroga. Fou ací, quan Azaña digué que Catalunya era el "baluarte de la República", i Prieto di-

gué que l'Esquerra Republicana era, a nivell català, el que el PSOE a nivell espanyol.

En plena campanya de radicalitzacions, el 5 de gener, el Parlament de Catalunya és reunió novament per a escoltar el primer discurs del nou President de la Generalitat, Companys. "La Veu de Catalunya" recollí aquella sessió el dia 6, comentant-la amb un ton de crítica radical (1.062). De la columna Impressions parlamentàries treiem els següents comentaris:

"Una altra sessió solemne i també ceremoniosa, amb silencis i pauses, entrades i sortides en escena dels personatges principals, salutacions, reverències, declaracions i aplaudiments" (1.063).

Del diari conservador, que publicà resumit el discurs programàtic de Companys, hem tret l'essència del seu contingut. El líder de l'Esquerra Republicana es manifestà amb energia davant les possibles alteracions de l'ordre públic, assenyalant que, socialment, la seva governació afavoriria els obrers, però que aquests haurien d'estar sotmesos a les lleis vigents. Respecte al problema agrari, Companys es mostrà decidit, considerant urgent la seva solució, i anunciant que:

"... si las minorías obstruyen la discussió,ells -el diari conservador es refereix als esquerrans- el resoldran emprant els mitjans que estan a la seva mà" (1.064).

Avenç, això, de greus problemes posteriors al voltant de la "qüestió rabassaire". Al mateix temps, afirmà Companys la política laïcista de la Generalitat, i el se respecte cap a la religió, sempre que les seves institucions acomplissin les lleis de la República.

El va succeir a la paraula, en nom de la minoria -la Lliga Catalana-, Duran i Ventosa. Després d'atacar la presència de Comorera al Govern i la debilitat d'Acció Catalana, per a participar en aquest Govern, el portaveu de la Lliga Catalana demanava que la qüestió rabassaire fos solucionada:

"... amb molta habilitat, una gran prudència i un gran patriotisme" (1.065).

A continuació, un grup de parlamentaris encapçalats per Rovira i Virgili i Xirau demanaren un vot de confiança al Govern, que l'obtingué per 49 a favor, 7 en contra i l'abstenció de la Lliga Catalana.

Enmig d'aquest clima enrariit, i en part galvanitzats pel famós miting de la Monumental, la Lliga Catalana organitzà un acte molt meyns multitudinari, en el Casal Prat de la Riba, el 9 de gener, en el que parlen Cambó i Ventosa i Calvell. Aquest acte fou considerat com una resposta als dels republicans reformistes.

El parlament de Ventosa i Calvell tingué escàs

interès. Fou una nova de les moltes fêtes per la Lliga Catalana— justificació del passat històric d'aquesta organització, i a part de dir que l'Esquerra Republicana portava "gent estranya a casa nostra", per a dirimir qüestions polítiques, acusà els homes d'Acció Catalana de "traïdors" (1.066).

El discurs de Cambó tingué un objectiu: demolir la personalitat i la gestió governamental d'Azaña. Atacant a fons digué:

"I es que liberalisme del senyor Azaña ... es un liberalisme del temps de Gambetta, es un liberalisme de tipus francés. I en el fons elliberalisme francés es tan despotic com el pensament polític de Lluís XIV" (1.067).

Apart els atacs a Azaña, Cambó manifestà, una vegada més, un "interclassisme" en el que ja no creia ningú:

"La República ha d'ésser de tots ... L'Esquerra catalana i els seus suport i modestíssims acòlits, han volgut ... tenir estancada l'autonomia de Catalunya ... S'han apoderat del Govern i de tots els resortes del poder de Catalunya en un acte facciós..." (1.068).

Simultàniament, Pla, el 10 de gener del 1934, publicà un article des de Madrid titulat Barcelona, Covadonga de les Esquerres? (1.069). Veiem així la impor-

tància que el periodista empordanès donava a les eleccions municipals de Catalunya del 14 de gener del 1934:

"Durant aquesta setmana, l'interés de la política general es concentrarà, fatalment, en les eleccions municipals que tindran lloc a tot Catalunya diumenge vinent ... L'esdevenir polític general prendrà una o altra direcció segons quina sigui la tendència que escolleixi l'elector català d'ací a pocs dies" (1.070).

I referint-se a les esquerres reformistes espanyoles en general, despectivament, Pla valora el significat del "baluarte de la República":

"Les esquerres ... han coincidit a anomenar Barcelona aquests dies, la "Covadonga de l'esquerranisme" (1.071) ... Derrotats a tot el país, aspiren a trobar en les morbositats malaltisses de la nostra gran urbs, aquell impuls de reconquesta ... La seva pretensió es que a Catalunya es pot trobar encara un vestigi del rem de follia que ha imperat del 1931 al 1933" (1.072)

La crítica contra els reformistes pren a continuació característiques ferotges. Ni en els mitings electorals -tan propicis a la demagogia- de Cambó, Vinent i Calvell, etc., es troba tanta violència verbal. Com deiem en iniciar-se aquesta investigació: quan Pla parla, tots els demagogs dretistes queden xics. Ell, els supera sempre àmpliament, en estil i en profunditat:

"Es tornen a trobar mútuament intel·ligents. Tornen a conspirar. Tornen a dir que Espanya és un mal país, un país d'analfabets, de retardats i de calets (1.073). No saben callar. Fins i tot han acceptat el torment d'haver-se d'unir. S'han unit unitaris i catalanistes, socialistes i sindicalistes, els de 'La Publicitat', que tenen l'alè pur com els àngels i els que aquell diari anomenava 'gangsters'" (1.074)

Quasi delirant, sense saber distingir o sense voler molestar-se en fer-ho, posà Pla tot en el mateix sac: reformisme, revolució, catalanisme ... englobant-los a tots com a "anarquistes":

"Tornem, doncs, a ésser el poble escollit de les Esquerres, o sigui de totes les forces de l'anarquisme peninsular ... La projecció de l'anarquia sobre Catalunya continua amb més força que mai" (1.075).

I atacant la vinguda a Catalunya d'Azaña, Prieto i altres dirigents republicans per a ajudar en les campanyes electorals de l'Esquerra Republicana i a la plataforma per ella dirigida, Pla arremet violent contra aquest partit, uns dies després de la primera retirada de la Lliga Catalana del Parlament:

"A Catalunya ja tenim prou feina amb els catalans d'esquerra de tots els matisos. Ja en tenim prou amb l'esplendorosa fauna esquerrana indígena per a poder anar tirant amb dificultad"

I finalitza la "perla" de Pla amb una crida eleccionalista al poble. Una crida en la que posa el màxim del seu esperit reaccionari:

"No us deixeu enganyar per les sirenes del provincialisme. L'hora d'Azaña, de Prieto, de Casares, de Domingo i de tots els Domingos haguts i per haver, ha passat. El moviment, el procés polític espanyol marxa encara cap a la dreta. Avui l'opinió d'aquest país és molt més a la dreta que en el moment de les últimes eleccions generals" (1.077).

Més moderat, però també dins aquella òptica eleccionalista, era un altre article publicat a "La Veu de Catalunya", uns dies abans que el de Pla, però ja després de la primera retirada parlamentària dels conservadors catalans, el 4 de gener del 1934, sota el títol El que hi ha per a fer, signat per Lluís Duran i Ventosa (1.078):

"Cal retrocedir mentalment als temps llunyans del caciquisme provincial de fi de segle, que l'aparició de la Lliga Regionalista foragità de la casa de la Ciutat de Barcelona, per a trobar una situació política "semblant" (1.079).

Exagerant el to, afirma:

"El balanç de tota la gestió esquerrena és funestament negatiu ... L'Esquerra ha deixat passar l'oportunitat de prestar grans serveis a Barcelona ..." (1.080).

Finalment, es realitzaren les eleccions, i com ja hem vist abans, els resultats permetien a l'Esquerra Republicana seguir governant, en coalició amb altres petits partits, l'administració municipal autonòmica catalana.

Es a dir, quedà definitivament Catalunya com "baluarte de la República", i Barcelona com "la Caudella" d'aquella mateixa República.

LA SEGONA RETIRADA PARLAMENTÀRIA

Amb la perspectiva actual podem, puix, considerar analíticament, el quadre polític fitxat a l'Estat espanyol (més Catalunya) després de les eleccions municipals catànies del 14 de gener del 1934.

A l'Estat espanyol, guanyaren les coalicions dretistes, dirigides pel Partit Radical, que cercava el poder com fos, incansablement, aliant-se amb qui fos -el que hauria de provocar, poc després, la crisi i l'escissió de la fracció més progressista del partit, dirigida per Martínez Barrio-, per exemple, amb la CEDA, organització personificada en Gil Robles i l'òrgan d'opinió madrileny "El Debate", conservadors molt semblants a la Lliga Catalana.

En canvi, a Catalunya, per la seva circumstància autonòmica, la Lliga Catalana, malgrat el seu progrés electoral, no tingué la suficient empenta per a guanyar,

quedant desplaçada, una vegada més, cap a l'oposició. És a dir, amb posició contraria a la dels seus aliats naturals de la resta d'Espanya. Després de posar tota la carn a l'ast, arribant àdhuc a meynsprear radicalment i ostensiblement la personalitat de Companys com a President de la Generalitat, marxant del Parlament, la Lliga Catalana no va assimilar bé la persistència de l'allunyament del Poder a Catalunya, en una conjuntura d'avenc de les dretes a la resta d'Espanya. I es va crispar. I a aquesta crispació contribuí la també radicalització política d'Esquerra Republicana, quan els mateixos dirigents de la Lliga Catalana, donat el petit marge de diferència obtingut pels guanyadors electorals, esperaven -tenint àdhuc en compte l'ambient dretista del nou Parlament espanyol- que aquells desenvoluparien una política moderada, conciliant. I, evidentment, s'equivocaven.

L'Esquerra Republicana jugà també a la provocació. El 13 de gener del 1934, la vigília electoral, la violència era considerable, i el Govern de la Generalitat utilitzà obertament al servei del partit esquerrà l'aparell repressiu dependent de la Conselleria de Governació.

El secretari personal de Cambó, Nadal, diu el següent referint-se a un succès produït el 13 de gener, el dia abans -repeteixo- de les eleccions:

"La inseguridad personal en que

vivíamos los ciudadanos, y las amenazas continuas que se nos dirigían, nos obligaron a tener en nuestros locales algunas armas para prevenir cualquier posible, y aun probable, atentado. Este hecho, que las autoridades izquierdistas conocían, o suponían, les sirvió de excusa para practicar un registro en el local principal de Lliga Catalana, situado en el Paseo de Gracia, desde el cual se dirigía la campaña electoral" (1.081).

La troballa d'armament als locals de la Lliga Catalana -quatre o cinc pistoles, segons el mateix Nadal-serví, doncs, de pretext al Govern de la Generalitat per a paralitzar el local del partit conservador en les decisives hores finals de la campanya electoral.

El mateix Nadal assenyala que:

"La jornada electoral se desarrolló al siguiente día, con los entretenimientos y coacciones que constituyan la nueva estrategia de las izquierdas" (1.082).

Molas assenyala també aquest clímax de crispació, amb més amplitud:

"L'ambient progressivament violent al camp català donà un color particular a aquestes eleccions, on, en general, el triomf de l'esquerra, quan es mantingué coaligada, fou clar, i on la dreta mantingué, i fins i tot millorà lleugerament, les posicions del novembre. L'esquerra comptà en l'ardor de la lluita, amb el suport del poder

català autònom, que ordenà un escorcoll al local de la Lliga ...en cerca d'armes, mesura només explicable pel nerviosisme que imperava ..." (1.083)

Però el fet fou que la troballa d'armament, reconeguda per Nadal, facilità l'acció provocadora dels "escamots" de l'Esquerra Republicana.

Més endavant, Molas afirma, perfilant el marc de crispació de la conjuntura:

"Les agressions contra la Lliga, el sentit especial de l'actuació de les forces d'ordre públic i la derrota total provocada per una llei electoral majoritària basada en llista bloquejada en les eleccions municipals catalanes, provocà l'inici de l'esclatament del conflicte polític a Catalunya. El Consell de Govern de Lliga Catalana, en la seva declaració del 18 de gener del 1934 ...anunciava la retirada dels diputats del partit del Parlament de Catalunya" (1.084).

Aquesta declaració fou publicada a "La Veu de Catalunya" el 19 de gener del 1934 (1.085) i constava de vuit punts, dels que cal destacar, en el segon, la referència a la derrota en les eleccions, motivada, diu, pel

"... concurs d'una sèrie de circumstàncies que sols a llargs intervals es produeixen, ha pogut privar-li una victòria esclatant, que no tardarà en venir" (1.086).

En el punt sisè afirmava:

"Que la manera com el Govern de la Generalitat va exercint les funcions inherents al servei d'Ordre Públic és del tot inadmissible, car transformen aquesta funció augusta en l'instrument d'opresió i de violència"(1.087).

Crítica a l'ordre públic completada en el punt setè pel rebuig del sistema electoral majoritari:

"Afirmar que el principi de la representació proporcional sempre defensat per la Lliga és d'inajornable aplicació tant a les eleccions per a les Corts d'Espanya, com a les del Parlament i municipis de Barcelona"(1.088).

Concloent, després del memorial de greuges, en

"Que mentre no és doni satisfacció a les conclusions sisena i setena (aquesta, naturalment, pel que pertoca a Catalunya) i mentre el Govern i el Parlament de la Generalitat persisteixin en l'obra antipatriòtica de destruir en grans masses catalanes la confiança i l'adhesió en l'autonomia de Catalunya, els representants de Lliga Catalana en el Parlament català queden rellevats del deure d'aportar-hi llur col.laboració"(1.089).

La retirada es consumà. La Lliga Catalana, que quan era "regionalista" tingué, abans de la República, tanta paciència per anar "construint" amb una lentitud infinitessimal i aguantant les ensopagades dels Gòverns realistes, ara es mostrava intransigent. No crec que

eren certes les denúncies de la Lliga Catalana, però també considero que pesava massa la dicotomia de situacions entre fora Catalunya i Catalunya endins. La Lliga Catalana arribà a pensar, quasi sense cap dubte, en una victòria electoral que, endarrera instància no es va produir.

La retirada de la Lliga Catalana va permetre als seus adversaris polítics, esquerrans, prosseguir la campanya d'identificar el partit de Cambó amb un partit feixista, o feixistitzant, ja iniciada poc abans de les eleccions municipals. Campanya que prengué gran amplitud i que collocava els homes de la Lliga Catalana, acusats d'antidemòcrates, per no haver acceptat els resultats electorals, una vegada més a la defensiva. Defensiva traduïda en un conjunt de manifestacions a la seva premsa, que són interessants d'analitzar, especialment una curta col·lecció d'articles de Ventosa i Calvell ~~tres~~ publicats successivament a "La Veu de Catalunya" sota el títol genèric de La nostra posició.

El primer article fou publicat el 30 de gener del 1934 (1.090), i en ell Ventosa i Calvell començà justificant-los davant d'una situació que resumeix així:

"Al voltant de l'acord, pres pel Consell General de Lliga Catalana i pels nostres representants al Parlament de Catalunya s'està formant una atmòsfera que cal dissipar. Els uns confonen de bona fe els termes de la qüestió, els altres ~~tergiversant-los~~ maliciosament, presenten

la nostra actitud com una rebelió contra el resultat advers d'unes eleccions, o el que es pitjor, com un atac a l'autonomia de Catalunya" (1.091).

La primera crítica preocupava escassament a l'ex ministre, que va despatxar el tema dient que a la declaració de retirada -i és cert- es deia ja que ells acceptaven els resultats electorals.

Més interès, en canvi, té la defensa que fa de l'acusació de voler ensorrar l'autonomia catalana, puix diu:

"Precisament, el desig d'impedir el fracàs de l'autonomia és el determinant de la nostra actitud" (1.092).

I després de preguntar-se a si mateix ¿quin és el fonament i quin és l'objecte d'aquesta actitud?, passa a definir-los:

"El fonament dels acords es doble. Primers: la reclamació d'un règim electoral basat en la representació proporcional que asseguri, amb l'adequada representació de l'opinió pública ..., la continuitat i ponderació de la nostra vida política, i amb ella un suport normal del règim autonòmic, evitant la ferocitat del canibalisme ... Segon, l'obtenció de garanties que l'administració de l'ordre públic no serà, a Catalunya, un instrument al servei d'un partit" (1.093).

Obviant, però, el tema de la qüestió electoral, es centra Ventosa i Calvell en la problemàtica de l'ordre públic, que ocupà els articles segon i tercer.

El segon d'aquells articles fou publicat a "La Veu de Catalunya" el 31 de gener del 1934 (1.094). Analitzant les dificultats que per a un autonomisme nacionat representava la qüestió d'ordre públic, Ventosa i Calvell ens descobreix que Cambó havia pressionat, al seu moment, per a què no fos traspassat aquest servei. És l'inici d'unes formes d'esquirolisme polític:

"Per això, en Cambó hauria volgut ajornar la responsabilitat d'aquesta funció fins que l'estabilitat i la consolidació del nou règim autonòmic ... hagués assegurat que podia ésser exercida amb plena eficàcia. En lloc de seguir aquesta prudent gradació, s'ha preferit gestionar el traspàs immediat de l'ordre públic ... S'han trobat a Madrid ... unes facilitats extremes que jo no vull creure inspirades pel propòsit de provocar un fracàs" (1.095).

I després d'aquesta subtil insinuació de maquiavel·lisme per part del Govern reformador d'Azaña en concebir aquells traspassos, Ventosa i Calvell passa a assenyalar les irregularitats del Govern de la Generalitat, atacant, en primer lloc, al cap de Policia, puix:

"A tot arreu on la policia està ben organitzada, és un home aliò a les lluites de partits qui exer-

ceix la seva funció amb tots els Govern, siguin les que siguin llur significació i tendència. A Catalunya s'ha nomenat un home de partit ... que ha actuat com a home de partit ... (1.096).

Passant en el tercer article, publicat al diari el 1 de febrer del 1934 (1.097), a acusar de feixista l'Esquerra Republicana, fet que no era pas nou, puix cal recordar els antics atacs contra Hurtado:

"És, el primer, el sentit feixístic de l'Esquerra i quan parlo de sentit feixístic, no em refereixo a la desfilada de "escamots" uniformats ni tampoc a l'organització de l'ordre públic, sinó al sentit general que informa la seva actuació i que consisteix a identificar el Partit amb el país i a subordinar, als organismes del Partit, els organismes de Govern" (1.098).

Respecte al primer argument de l'acusació feixista contra l'Esquerra Republicana -deixant al marge la realitat, evidentment feixistitzants dels escamots instrumentalitzats per gent com Dencàs-, hauríem de recórrer que, en aquesta mateixa investigació, hem trobat infinitat de referències del conservadorisme català a identificar-se ell mateix "amb Catalunya". Respecte la segona qüestió, de subordinar els organismes de Govern als de Partit, dubtem que la Lliga Catalana hagués

fet altra cosa en cas de governar.

El mateix dia de la publicació d'aquest darrer article de Ventosa i Calvell, eren interessants altres dues manifestacions de l'actitud presa per la Lliga Catalana respecte el Parlament, del qual s'havien retirat. Posicions de sarcasme i de frivilitat. En l'editorial del dia 1 de febrer del 1934 (1.099), titulada ¿Què fa la Generalitat esquerrana?, es pot llegir:

"Què fan els partits republicans d'esquerra de totes les matisacions i coloraines, per a oposar-se al moviment anarquicorevolucionari que hom prepara contra la República, amb el pretext del perill feixista?" (1.100).

I acunyant el concepte de "Front Únic" per a definir les esquerres, assenyala que:

"Amb la comèdia de fer creure que cal salvar l'estament obrer dels perills d'un feixisme ... (no diuen) ... els comunistes, els socialistes revolucionaris i els anarquistes ... una explicació clara de com organitzarian la societat després de la revolució ... si amb solucions imitades de Rússia ..." (1.101).

Aquest era el to empleat per la Lliga Catalana. No meyns significatiu, pel seu caràcter derrotista, era el to utilitzat per Brunet en l'article publicat a "La Veu de Catalunya" de l' 1 de febrer del 1934, titulat La Lliga no s'ha mogut del Parlament (1.102).

"Si s'escampa per la ciutat la notícia que les sessions del Parlament Rabassaire de Catalunya són tan divertides, segurament hauran de tancar els teatres que fan funció de tarda ... En el Teatre del Parc la gent podrà veure el singular combat de seixanta homes, els seixanta dictadors en persona, barallant-se contra un adversari absent... La Lliga ha deixat al seu fantasma ..." (1.103).

De totes formes la situació no trigaria a endurir-se encara més, i per molts motius, evidents els uns i soterrats els altres. Que la Lliga Catalana tingüés raó en cert aspectes referits a la qüestió d'ordre públic, es quasi segur. Mes, cal veure la situació de la perspectiva d'una radicalització creixent entre els dos grans blocs, el conservador i el reformador, a l'ombra respectiva de la contrarrevolució i la revolució.

AL VOLTANT DEL "SOMETENT": L'ESQUIROLISME DE CAMBÓ

El Sometent era una institució que sempre agrada a Cambó. Tingué ell una predilecció per aquell cos organitzar per a reprimir revoltes essencialment camperoles, en un país en el que les forces d'ordre públic han estat sempre nombrosíssimes i violentíssimes.

En Pabón explica les simpaties de Cambó pel Sometent durant la crisi social del 1919. Es pregunta Pabón:

"¿Cómo vivió y juzgó Cambó la eclosión sindicalista de Cataluña?" (1.104).

I el mateix autor respon:

"Se dio, en él, una reacción de político catalanista ante la lucha de clases y de hombre de gobierno frente al desorden creciente que la huelga producía" (1.105).

I Pabón posa en boca de Cambó les paraules que transcriu, i que segons aquell historiador resumint la dual personalitat de Cambó com a "catalanista" i com a "ordenador":

"Para que no hubiese duda alguna sobre cuál era nuestra actitud, yo cogí una mañana el Somatén y me pasé por algunas calles de Barcelona. Este hecho, del que me siento orgulloso, ha sido después suficientemente comentado y ha servido para dirigir contra mí no sólo el odio de los asesinos profesionales sino los ataques enconados o las simples burlas de los burgueses y los intelectuales ..." (1.106).

Deixem al marge les darreres asseveracions sobre

els burgesos (1) i els intel·lectuals, que ajudarien a definir el pensament de Cambó cap a les profunditats del dretisme, i retinguem només la seva figura de "sometentista".

Ara, a 1934, després d'un parèntesi notable, li tornaven a Cambó les afeccions "sometentistes". Soltament que ara no portava ni fusell ni faixí per a distingir-se. Ara feia una tasca d'esquirolatge, a esquesnes del Govern de la Generalitat.

Recordem les vegades que Pla havia col·locat l'Esquerra Republicana com a partit dependent del Govern reformador d'Azaña, insinuant obertament sucursalismes. Fou aquest un leit motiv de l'agitació política de la Lliga Regionalista (Catalana) que acusava els homes de l'Esquerra Republicana d'estar dominats -o venguts- pels reformistes espanyols i de postposar els interessos de Catalunya davant els interessos de l'esquerranisme espanyolista (centrat en Azaña i els socialistes). Tot just el 2 de febrer del 1934, trobem una editorial de "La Veu de Catalunya", titulada precisament Les esquerres catalanes presoneres de les espanyoles (1.107). Aci, confirmant el que acabem de dir, es diu, per exemple, el següent:

"Ho hem dit ja, però cal insistir-hi. Les esquerres catalanes s'han convertit en un instruments provincial de les esquerres espanyoles. I s'hi han convertit per manca de substància

catalanista"(1.108).

¿I quina era la substància catalanista de Cambó quan anava a Madrid -uns dies abans que a "La Veu de Catalunya" acusés les esquerres catalanes de foràries dependències- a demanar a Lerroux que no fou traspassat a la Generalitat el servei del Sometent?

El que fou secretari del líder dretà de Catalunya, Nadal, explica que:

"Habiéndonos trasladado a Madrid, aprovechó Cambó su estancia en la capital para entrevistarse con don Alejandro Lerroux, con quien celebró una larga conferencia el día 27 de enero, hallando al Presidente del Consejo sumamente preocupado por la situación del Orden Público en Catalunya"(1.109).

I prossegueix:

"Empezó a hablarse, por aquellos días del traspaso del Somatén a la Generalidad. El asunto era de tal gravedad, que Cambó creyó conveniente llamar la atención del Presidente del Consejo sobre aquella medida ..." (1.110).

El paper de Cambó és ací perfectament representatiu del d'aquells benestants catalans que passaren part de la seva existència política pensant en demanar auxili al Govern de Madrid, per a protegir llurs propietats de l'amenaça revolucionaria.(1.111)

¿On era el catalanisme de Cambó? ¿On era aquella posició per damunt de les classes socials? Era aquesta activitat una activitat de classe pura, que demostra el veritable contingut d'aquell catalanisme, condicionat pels interessa classistes. Actitud paradigmàtica d'una "burgesia" débil i sucursalista. Al mateix temps no pot negar-se el significat d'aquesta tasca de sapa contra el Govern de la Generalitat, que fou una autèntica provocació. ¿Com volien, doncs, els conservadors catalans, que reaccionés l'Esquerra Republicana davant d'aquesta feina d'esquirolatge?

Creiem que el fet és molt significatiu i que cal situar-lo en la perspectiva d'aquella bipolarització radical de forces que s'estava concretant clarament al país.

Cal dir, marginalment, que, malgrat la gestió de Cambó, Lerroux va cedir al traspàs del Sometent, cosa que evidentment, no hagués fet l'altre polític madrileny dretista que anava a més, i al qual, com diu Nadal, Cambó tenia en gran consideració (1.114): Gil Robles, líder de la CEDA, amb qui el capdavanter de la Lliga Catalana esmorçà durant aquell viatge a Madrid, per a convèncer-lo que havia d'intervenir en el Govern, donada la seva força parlamentària.

FORA DEL PARLAMENT CATALÀ

La segona retirada de la Lliga Catalana del Parlament de Catalunya va tenir una llarga durada, en el marc de la qual es produïren fets polítics importants, naturalment sempre relacionats amb el poder central establert a Madrid, que en aquest període era un poder força conservador, però encara matitzat pel Partit Radical, de clara i persistent essència republicanista i anticlerical, influenciat encara per l'esperit rupturista del "14 d'abril".

En la dialèctica política conflictiva, la qüestió de l'anomenat "problema rabassaire" tingué un lloc central. I a ell ens referirem una mica més endavant, malgrat que ja hem apuntat abans alguns trets del conflicte.

Abans d'entrar en aquell tema, és convenient assenyalar que l'absència de la Lliga Catalana del Parlament, exigí d'aquest partit un tipus de contacte molt especial amb la seva clientela política, la gent benestant i benpensant de Catalunya. I aquest tipus de relació hagué d'establir-se essencialment utilitzant els mitjans de comunicació com a instrument. I "La Veu de Catalunya" era l'instrument fonamental d'aquella relació entre partit i clientela. Per a justificar la seva retirada i mantenir la tensió social i política viva, la Lliga Catalana es va veure obligada a nodrir les pàgines del seu portaveu de notes i més notes

justificadores, recordant hi explicant, una i altra vegada, la seva posició. Al mateix temps, trobem, en aquest període del 1934, notables referències a "la crisi de la democràcia", a la "necessitat de noves formes d'acció", etc., en un moment d'hegemonia de les dretes a l'Estat espanyol i a Europa.

Dins la peculiar relació extraparlamentària de la Lliga Catalana amb la seva clientela cal situar una conferència pronunciada per Ventosa i Calvell el 3 de febrer del 1934 al Coliseu Pompeia de la barriada barcelonina de Gràcia, reproduïda per "La Veu de Catalunya" del dia següent (1.112), exposant la posició de la Lliga Catalana "en aquests moments tan dramàtics de la vida de Catalunya". Després d'una repetició dels arguments ja analitzats per nosaltres, reclamant una nova llei electoral -proporcional- i denunciant les "disbauxes" i parcialitats de l'Esquerra Republicana, el líder del conservadorisme català assenyala quin era el contingut de les darreres eleccions catalanes:

"En aquestes eleccions lluitaven dues concepcions distintes de la política: a l'Esquerra, d'una ideologia partidista, imposadora, nosaltres hi opossavem la concepció catalanista, de cara a tots els catalans. Aquestes concepcions tenen diverses representacions al món: hi ha el cas de Rússia, on el Partit és tot; hi ha els països de la democràcia. Però no hi ha

cap dels països que han recuperat la llibertat, no hi ha cap que hagi bastit la seva autonomia amb una concepció partidista..."(1.113).

I respondent a l'acusació de Companys, que la Lliga Catalana es retirà del Parlament català, però no del Parlament espanyol, on tenia una notable quantitat d'escons, guanyats amb el sistema majoritari, Ventosa i Calvell respongué:

"I jo dic que al Parlament espanyol tenim aproximadament un cinquanta per cent de la representació parlamentària catalana i que aquesta representació correspon a la votació. Cosa que ells no poden dir del Parlament català"(1.114).

I referint-se a l'Ordre Pùblic posà Ventosa i Calvell l'exemple de la Guàrdia Civil:

"... A Espanya, per exemple, hi ha el cos de la Guàrdia Civil que ha estat un cos eficaç en temps de la Monarquia i que ho és, també, en temps de la República.

"¿Què s'ha fet ací? Ja heu vist aquesta escola de policia en la que hi han personatges com aquell que ens va visitar a la Lliga ..." (1.115).

Prosseguint:

"Dijen que sempre hem estat respectats al Parlament ... Però no és suficient

aquest respecte, perquè si no hi ha gent armada al Saló de Sessions, hi ha escamots armats a la ciutat i hi ha un ordre públic al servei d'un partit" (1.116).

De fet, doncs, repetia Ventosa i Calvell arguments mil vegades exposats, però el toc començava a ésser més radical. Dies després, aparegué la segona nota de la Lliga Catalana, la Declaració del Consell de Govern redactada el 16 de febrer del 1934, i publicada per "La Veu de Catalunya" del dia següent (1.117). L'única novetat en aquesta nota, que repeteix arguments gúats, és la referència a la qüestió del Sometent, doncs, com ja hem dit, malgrat la gestió esquirolaire de Cambó, fou traspassat a la Generalitat:

"Per altra banda, el Decret publicatahir, dia 15, transformant la gloria institució catalana del Sometent en una organització sotmesa a les influències polítiques i que el nomenament de cap d'aquella institució inspirat, evidentment, en consideracions partidistes, proven que el Govern de l'Escrà persisteix en el seu propòsit insensat de convertir les funcions d'ordre públic en instruments al servei del seu partit.

"Per aquestes raons, el Consell de Govern de Lliga Catalana ha acordat mantenir la seva actitud ..." (1.118).

Simultàniament, l'editorial del diari, el mateix

dia 17 de febrer del 1934, titulada La col.laboració i la complicitat (1.119), recolza fortament l'actitud del partit:

"Si l'Esquerra rectifica la seva conducta demagògica i anticatalana, nosaltres serem els primers de proclamar-ho i celebrar-ho. Si no ho fa així, nosaltres no en tindrem cap culpa ni cap responsabilitat... Sortosament per a Catalunya i per a la causa de la llibertat i de l'autonomia del nostre poble, existeix a la nostra terra una organització política poderosa i viva, la Lliga Catalana, que constitueix una garantia de continuitat i de la supervivència per a les essències immortals del nostre esperit... L'Esquerra passarà, però Catalunya queda..." (1.120).

Queda, doncs, establerta, una vegada més, la identitat: Catalunya = Lliga Catalana, tipus de raonament propi de totes les ideologies dretistes amb tendències inherents de totalitarisme. Nosaltres, dins el franquisme, comprovarem el significat totalitàri d'aquells raonaments identificadors d'Espanya = Movimiento Nacional. Així, si l'Esquerra Republicana tenia una pràctica totalitària quant a Ordre Públic, el raonament de la Lliga Catalana no feia esperar pas un futur d'administració democràtica del poder a Catalunya en el cas hipotètic que la Lliga Catalana arribés a tenir-lo. Les posicions estaven, puix, radicalment dibuixades.

xades. I el distanciament s'enduria constantment.

La declaració del mateix Consell de Govern de la Lliga Catalana del 22 de maig del 1934, publicada a "La Veu de Catalunya" del dia següent (1.121), es reafirmava en aquella posició d'allunyament, respondent a unes declaracions de Companys que recomanava als conservadors catalans la tornada al Parlament:

"Aquesta absència -mantingué la Lliga Catalana- no és més que una de les manifestacions de la greu situació que travessa Catalunya, amb dany per la seva prosperitat econòmica, la seva pau social i la patriòtica solidaritat absolutament indispensable per a consolidar l'Autonomia" (1.122).

No deixa d'ésser paradoxal aquesta crida a la consolidació autonomista, quan unes setmanes abans, Cambó es dedicava a impedir, a Madrid, traspisos de competències. Davant aquesta gestió, ¿què esperaven els capdavanters de la Lliga Catalana dels aleshores dirigents de la Generalitat?

Encara al setembre, la situació era la mateixa, solament que pel mig tingueren lloc les topades al voltant de la llei de Contractes de Conreu. La radicalització d'aquest conflicte contribuí al canvi d'actitud de la Lliga Catalana, que segons un nou acord del Consell de Govern del Partit elaborat el 22 de setembre del

1934, publicat a "La Veu de Catalunya" del dia següent (1.123), reafirmava que

"El Consell ... reconeix i declara que no ha desaparegut cap dels motius que aconsellaren la retirada del Parlament de Catalunya ..." (1.124).

Però:

"... la greu situació per la qual travessen Catalunya i tot Espanya aconsella l'esmentat retorn ..." (1.125).

D'aquesta forma, després de quasi vuit mesos d'extraparlamentarisme, la Lliga Catalana decidia, ara, fer un "ús" leninista del Parlament, com a tribuna de denúncies. Sols que dues setmanes després esclataren els fets del 6 d'Octubre ...

Les repercussions, dins la Lliga Catalana, del procés de radicalització dretista

En ple període d'ofensiva dretista a tot el país, dins del marc d'una Europa sacsejada per les amenaçes feixistitzants, ens ha cridat l'atenció un conjunt d'articles publicats a "La Veu de Catalunya" i que presenten tots la tendència a radicalitzar clarificadament la situació social i política, apuntant cap a la intuició de la fi d'una època, amb la sabuda obertura d'una altra.

El primer toc d'atenció el rebem d'un col·laborador eclesiàstic del diari i, naturalment, simpatit-

zant de la Lliga Catalana, en Carles Cardó. L'article aparegut a "La Veu de Catalunya" portà el títol de Tornem a la unitat (1.126), i en ell, encara que fa essencialment referència a una temàtica religiosa, hi ha fragments de força interès, puix planteja la necessitat de recuperar la unitat religiosa davant de l'ofensiva del materialisme, posant com a exemple "Casa Nostra", on "encara" no s'ha trencat aquella unitat religiosa, com a altres llocs:

"A Casa Nostra, la unitat veritable no s'ha trencat en el sentit de la coexistència de diferents credos religiosos sincerament professats i practicats. L'única religió verament existent ací és la catòlica, la qual influeix en tots esperits, àdhuc en els més sectaris" (1.127).

Però, davant el materialisme "disgregador" i les debilitats de l'esperit, assenyala mossén Cardó, és necessari creure dogmàticament:

"I és que sense una doctrina dogmàtica, sòlida, que fonamenti seriósament els preceptes, la moral no s'aguanta. Aquella part del nostre poble, malauradament no petita, que ha perdut la fe, és presa fàcil de tots els vics i ofereix un espectacle moral d'allò més repugnant. S'imposa el treball per tornar a la unitat. No ens il·lusionem més ..." (1.128).

I a continuació, la matèria religiosa es fa rà-

pidament política:

"Es cosa ben evident que les nostres esquerres tenen exacerbada la pruïja religiosa ... Ni la República ni la democràcia, ni l'obrerisme, no els interessen sino és com a mitjans per a desfogar un odi teòlogic que els corseca ... Canviar l'ànima és el que interessa, i l'ànima és o la imatge de Déu, o la del diable" (1.129).

Seguint amb la identitat polític-religiosa, que donà la raó a aquells qui en el període reformador de la República volien enviar el clergat dins els temples, digué el mossén de la Lliga Catalana:

"I no es crengui tampoc ningú que les debilitacions simplement religioses de la gent no afectaran per res les formes polítiques ... El remenant d'idees que culminà en la Revolució Francesa, començà per una crítica purament religiosa ..." (1.130).

I Finalment, en base a això cridava Cardó, per fer front al materialisme, a la renovació de la unitat, puix al cap i a la fi, tots, en una època, acrítics i crítics, "eren monàrquics":

"Voltaire, Rousseau, Montesquieu, Helvetius, mentre socavaven la fe dels esperits amb crítiques bíbliques, exaltacions de la raó, inventives contra la revelació i bocanades de moral independent, eren respectuosíssimament monàrquics" (1.131).

Feixisme o democràcia

Combinem amb aquestes idees unitaristes, que demanen un "retorn a la unitat" existent abans de la Il·lustració, és a dir, al mitgevalisme, per exemple, amb les opinions elaborades per Brunet i exposades a "La Veu de Catalunya" del 3 de febrer del 1934, sota el títol Tres tàctiques (1.132). Davant el perill revolucionari, diu el futur "Romanos", la història d'Europa ofereix tres vies possibles: la primera via és

"... la tàctica Kerenski, que consisteix a defensar-se amb grans discursos, a esperar confiadament. Però Kerenski, qui havia tolerat les concentracions a l'Avinguda Nevski, que perdia el temps fent discursos a la Duma o al front de batalla, és el responsable del triomf dels "Soviets" "(1.133).

La primera via és, puix perdedora per al capitalisme. Veiem ara la segona via:

"Hi ha també la tàctica emprada per Scheidemann i Noske, quan els espartaquistes de Liebknecht volien ensenyorir-se del Poder (1.134). La lliçó fou severíssima. A Alemanya no s'ha parlat mai més d'intents revolucionaris de les extremes esquerres. Kerenski: la tàctica de l'home que perd. Scheidemann, la tàctica del home que guanya i consolida l'ordre" (1.135).

I la tàctica tercera, la que sembla agradar més

el comentarista de la Lliga Catalana:

"I encara hem vist en la història de l'Europa contemporània una tercera tècnica: la de Giolitti. El liberal italià Giolitti fou el precursor del feixisme, l'home que va aplanar el camí de la Marxa sobre Roma. Giolitti era un liberal de bona fe que, en veure el seu país abocat a l'anarquia o al comunisme, va fer-se la violència de resignar-se a facilitar l'adveniment d'una dictadura civil" (1.136).

Finalitzant tan aclaridor article, conclogué el periodista, amenaçadorament:

"Si els nostres extremistes preparen un període de desordre, ells i nosaltres ens trobarem amb un Kerenski, un Scheidemann o un Giolitti" (1.137).

Per un altre comentarista habitual del portaveu de la Lliga Catalana es resistí, encara, a acceptar el fracàs de la democràcia anunciat per Cardó amb el seu rebuig del pluralisme. Competant un article del fexistitzant Honorio Maury —que demanava per aquells dies que la política "debe hacerse en la calle", amb violència reaccionària, contra la violència revolucionària—, Pellicena, el 6 de novembre del 1934 publicà a "La Veu de Catalunya" El capvespre de la democràcia? (1.138), i digué:

"Es comprend que els socialistes espanyols, fidels al dogma marxista

de la intrepretació materialista de la vida i de la història, siguin partidaris de la dictadura del proletariat....

Però ... lo que no es comprèn es que el senyor Honorio Maury invoqui les normes cristianes de conducta per a justificar las tesis feixistes dels monàrquics de Renovación Española" (1.139).

I mantenint-se dins una posició més clara que la de Brunet respecte al feixisme, rebutjan-lo de ple, digué Pellicena:

"Per fort que sigui el corrent feixista, per triomfant que sembli a una gran part d'Europa, no vacillem nosaltres a foragitar la violència de les nostres lluites polítiques, no vacillem nosaltres a defensar la democràcia parlamentària que no és sino l'organització de la convivència, no vacillem nosaltres a reconeixer l'eficàcia conservadora del sufragi universal" (1.140).

Contestant implícitament a Brunet, Pellicena obria un debat que es mantindria soterrat, sens arribar a "institucionalitzar-se". Dies després, puix, Brunet discrepava sense esmentar a Pellicena, de la tesi de l'oposició entre Cristianisme i Feixisme. I ho feia en un article publicat a "La Veu de Catalunya" del 8 de febrer del 1934, sota el títol Quina democràcia? (1.141). Assenyala l'articulista que la democràcia que mor és la democràcia portada per la Revolució Francesa. Es, diu,

la mort del roussonisme. I a continuació apunta la discrepància soterrada amb Pellicena:

"L'espectacle de la crisi de la democràcia hauria d'inclinarnos, al-meyns, a un cert precaucionisme en les definicions. I, sobre tot, no pretindre que la democràcia sigui l'expressió més autèntica del cristianisme. Si algú digués que la democràcia és l'expressió ideològica del cristianisme li pègaria ... i preguntaria quina democràcia?" (1.142).

I definint-se més a fons, Brunet es remunta a la "democràcia" de la monarquia mitgevalista:

"Entre l'antic despotisme regalista, o les formes més rígides de dictadura i la democràcia de tipus frances, encara albirem com un oasi de llibertat i felicitat la vida de molts pobles d'Europa en èpoques anteriors al despotisme reial. A Catalunya, per exemple, el règim de l'època dels nostres reis era, salvant els tics de l'època, molt més liberal que tota la nostra República amb Estatut i tot. No es estrany que arreu d'Europa es produixi un corrent de simpatia envers certes formes polítiques de l'Edat mitjana" (1.143).

Aquelles formes de simpatia es deien "feixisme". Hi ha, doncs, ací, un elogi del gremialisme i el corpo-

rativisme. I referint-se clarament a Pellicena, diu Brunet:

"...pretenc només recomenar una mica de precaució davant l'espectacle de la crisi de la democràcia ... Cal ... distingir molt bé entre la forma moderna de democràcia, i altres formes de democràcia, i anar molt alerta a donar patents de cristianisme" (1.144).

Si Pellicena creia en el divorci entre cristianisme i feixisme, Brunet demanava cura a l'hora de fixar taxativament diferencies entre l'un i l'altre, encara que ell només manifestava "curiositat" pel règim feixista:

"Tot això que dic no té res a veure amb el feixisme, pel qual he sentit sempre una curiositat immensa, que s'em traduia en altres temps en una repugnància invencible, fins que l'observació atentíssima del cas d'Itàlia m'ha imposat el respecte" (1.145).

Aproximant-se a les posicions de Brunet intervingué de nou mosén Cardó, qui carregà també contra la democràcia timidament defensada per Pellicena, és a dir, la democràcia formal. Fent la crítica en un article publicat a "La Veu de Catalunya" del 8 de febrer del 1934, sota el títol de La crisi de la democràcia (1.146). Deia aquell capellà:

"Tot fa preveure que Europa passarà una època de règim de ferro. Serà una gran època històrica ? Serà un fenòmen passatger? ... La demagogia és la mort de la democràcia de Rousseau. I la demagògia és la mort de la democràcia. Perquè a l'engany col·lectiu anterior, ve a afegir-se l'explotació de l'Estat i el malversament dels seus recursos per contentar aquella majoria de la qual depen la reelecció ... No es governa per al bé comú, sinó per al bé propi del aspirant a diputat perpetu. Doble corrupció, enormement facilitada per l'eclipse de la religió ... en l'ànima de governants i de governats" (1.147).

Típic ataca, molt propi de les ideologies precursores del feixisme. Així, Cardó intentava desmuntar la defensa que Pellicena havia fet del sufragi universal i el parlamentarisme.

Es curiós el moment polític de la Lliga Catalana el 1934. Retirada del Parlament per un impuls, en darrera instància antidemocràtic, en ple conflicte rabassaire, a les pàgines del seu portaveu esclatava una polèmica entre partidaris de la democràcia formal i llurs contraris -que no s'atrevien a declarar-se obertament feixistes-. Dies després col·laborà al diari l'escriptor conservador britànic Priestley, en un article publicat el 10 de febrer del 1934 sota el títol Mosley, és el Rus-

solini anglès? (1.148), que mostrava les ambigüetats dretistes que sempre han precedit al feixisme. Per exemple,, el novel·lista es manifestava contrari al feixisme només per la seu actitud militarista, però reconeix, parodiant al Cambó dels anys 1920, que:

"No dubto que a Itàlia, el seu país d'origen, al qual convé, potser, d'una manera particular, li ha fet més bé que mal. Els turistes aprecien el feixisme italià perquè els assegura la regularitat dels horaris dels trens. Els dóna igualment l'aventuresa d'amirar els treballs acomplerts ... No sabem encara que farà el feixisme d'Alemanya ... Allà on ha sortit victoriós, ha destruit la llibertat de pensament i de paraula ..." (1.149).

L'escriptor mostra finalment un típic tòpic dels prefeixistes:

"Un gran nombre dels meus coneguts han condemnat, aquest any, violentament la revolució nazi ... I, no obstant, algunes d'aquestes mateixes persones, mostren llur simpatia pels bolxevics ..." (1.150).

Mentre tant, Brunet seguí anunciant la imminència de la revolució socialista, en un article titulat Quan serà la Revolució?, publicat a "La Veu de Catalunya" del 10 de febrer del 1934 (1.151). Diu:

"Probablement la revolució s'ha ajornat perquè els senyors Largo Ca-

ballero i Prieto es puguin posar d'acord sobre la socialització projectada. El senyor Largo es voldria quedar tot: la terra i la indústria. En canvi, el senyor Prieto voldria respectar els industrials" (1.152).

Es a dir, semblà que la revolució era cosa d'unes setmanes.

En el marc de la soterrada polèmica entre Pellecena i els altres intervingué també Josep Ma Tallada, especialista en temes econòmics, amb un parell d'articles. El primer d'ells aparegué el 13 de febrer del 1934, sota el rètol Cercant un nou ordre social (1.153). En ell, l'autor assenyala la crisi evident del capitalisme:

"El món gaudia d'un ordre, d'un equilibri, en l'esfera econòmica, en l'esfera política i en l'esfera social. Aquest ordre avui s'ha perdut i cal trobar-ne un de nou ..." (1.154).

¿Podrà trobar-lo en el feixisme?, es pregunta Tallada:

"A Itàlia es defineixen les corporacions com l'instrument en què sota l'empar de l'Estat, actuen la disciplina integral, orgànica i unitària, de les forces productores, amb mires al desenvolupament de la riquesa, a la potència política i al benestar del poble italià. La nova carta alemanya del treball és un intent d'imprognar amb l'ideologia nacionalista les unitats industrials i amb elles les relacions entre patrons i obrers. Més

modesta la reforma del Duce, més atrevida la de Hitler, pretenen ambdues una total reforma de les relacions entre les classes socials"(4.155).

I l'autor, com hem dit, dubtant, es torna a preguntar coses, però sense posar en qüestió mai els fonaments del feixisme:

"¿Però, és possible que, avui per avui, sense una pregona transformació espiritual dels homes, tot això existeixi en forma permanent? Malgrat el pessimisme de la nostra resposta, aquestes temptatives de superar amb motivacions ideals els conflictes econòmics, són verdaderament interessants. Són intents, més o meys reeixits, en cerca d'un ordre nou"(1.156).

Sense intervenir directament en la polèmica, Ventosa i Calvell, per aquells dies, en una entrevista feta a Madrid, en la publicació "Ahora" (1.157), es refereix a la difícil situació social i política del país amb termes clarificadors:

"La posición de las izquierdas españolas tiene hoy un sentido arcaico. En el mundo, están en lucha dos tendencias: la que afirma la solidaridad de clase y la que afirma la solidaridad de patria. La primera trata de organizar la sociedad bajo el predominio del proletariado, o mejor dicho, de una fracción determinada del proletariado. La segunda coordina las actividades y los intereses subordinándolos todos al inte-

rés supremo del país. En esta pugna de las dos opuestas tendencias, los partidos llamados izquierdistas, que pretenden imponer su predominio a base del laicismo y de una tendencia vagamente socializante que destruye la economía sin dar satisfacción a ninguna aspiración, constituyen un anacronismo" (1.158).

Evidentment, ell es posa al costat de la tendència "patriòtica" -en aquells moments històrics d'Europa sustentada sobre fomes feixistitzants-.

Apuntan la perspectiva de la voluntat de les dretes conservadores del país, l'ex-ministre del rei destronat afirmà:

"... está hoy planteado el problema de la revisión del régimen parlamentario. La cuestión no es la forma de Gobierno, sino algo aún más hondo; y aquí, como en todas partes, será necesario un Poder público de todos aquellos medios y facultades para que pueda actuar con eficacia" (1.159).

Encara, en aquella soterrada polèmica dins la Lliga Catalana -que omplí el mes de febrer del 1934-, Pellicena intervindria novament. Ell era l'únic que obertament -malgrat la "crisi"- recolzava el parlamentarisme, puix per ell, la mort d'aquest aniria陪伴yada indefectiblement de la mort del capitalisme. En un primer article publicat a "La Veu de Catalunya" del 14 de febrer del 1934, sota el títol Capitalisme, socias

lisme, democràcia, feixisme (1.160), creu l'autor que l'antimarxisme plantejat pel feixisme és un altra forma de "marxisme":

"No deixa de tenir una significació concreta el fet que tots els cabdills feixistes o procedeixen del socialisme, com Mussolini o Mosley, o han tingut veleitats socialitzants, com Hitler" (1.161).

I entrant confusament dins la naturalesa del "socialisme feixistitzant", Pellicena es reafirma en la vitalitat de la democràcia formal:

"Aquestes dictadures, en suprimir la democràcia parlamentària, no fan altra cosa sinó realitzar el programa polític i en certs aspectes el programa econòmic del socialisme marxista: l'abolició de la llibertat" (1.162).

I la revitalització del parlamentarisme, essència del capitalisme liberal, la veu Pellicena així:

"Cal, doncs, restablir l'autoritat, la disciplina, l'eficàcia, la intel·ligència rectora, la jerarquia espiritual de la democràcia parlamentària. Perquè si la democràcia parlamentària desapareix, difícilment sobreviura el sistema capitalista (propietat privada i iniciativa individual) ..." (1.163).

Tanquem ací aquest debat ofegat. Debat que ens permet veure l'incipient dibuix de dues posicions distintes en un moment històric mundial en el qual el capi-

talisme agafava, a diversos llocs d'Europa, la protecció política feixista com forma de sobreviure davant l'amenaça del socialisme estatalista, però tenint que recórrer, paradoxicament a l'ús brutal de l'instrument estatal per a protegir el sistema, cedint els drets a fer política a una tropa despòtica, nazi o feixista.

Per a Pellicena, el recurs del capitalisme al feixisme amb el pretext de la supervivència significava, paradoxicament, la mort del sistema. Per Brunet i Cardó, el feixisme es dibuixava com forma plausible de democràcia "peculiar", encara que el capellà mostrava reticències sobre el paper de l'Estat, puix seguí la doctrina oficial de l'Església Catòlica, que posa l'accent contra un estatisme que actués letalment contra l'individu. Però no podem oblidar, en darrera instància, que la institució clerical sempre s'ha acomodat finalment dintre els marcs totalitaris.

EL PROBLEMA RABASSAIRE

D'una forma intermitent, al llarg d'aquesta investigació ha sortit la qüestió rabassaire. Varem veure abans que Giralt i Raventós i Maurí coincideixen, malgrat els anys que separen llurs articles respectius, en assenyalar la realitat del conflicte del camp català, fet que la Lliga (Regionalista o Catalana) negà sempre obtusament, situant-lo com un problema artificiós, inventat per l'Esquerra Republicana.

Però, en aquest punt es necessari fer unes puntualitzacions matitzadores entre "objectivitat" i "subjectivitat" de la qüestió rabassaire. No hi ha cap dubte que la problemàtica, com deiem, era autèntica, en tant que conflicte agrari, i llegint l'obra de Balcells (1.164) i els esmentats articles de Giralt i Raventós i Maurí, aquella autenticitat queda palesa. Més també és necessari dir que l'Esquerra Republicana era un partit de bases petitburgeses, sense incidència en l'àmbit obrer, dominat a Catalunya per l'anarcosindicalisme, malgrat els nivells d'intel·ligència política innegables (1.165) entre aquell partit i els sindicalistes de la CNT. Però, al camp fou diferent. Al camp català l'Esquerra Republicana va cercar fer-se amb les simpaties de la pagesia sotmesa a la subordinació d'unes normes contractuals envellides i abusives per part dels propietaris. I el partit de Companys, cosa molt lògica en política, i especialment tenint en compte que aquest

partit era una organització que no intentava camuflar la seva naturalesa classista, al contrari que la Lliga Catalana, que sempre es presentava com "ni de dretes ni d'esquerres", cercava aquella potencial clientela.

Ara bé, una cosa és considerar que l'Esquerra Republicana assolí la direcció dels rabassaires en la seva lluita amb un interès polític, i una altra molt diferent és considerar que el conflicte era inventat per aquell partit, tal com sostenien les dretes catalanes, en base a considerar que, donat que a Catalunya no existien latifundis, no podia existir cap conflicte. L'explotació del camperol català era una realitat anterior a l'Esquerra Republicana. I l'argument del "latifundisme" utilitzat per la Lliga Catalana no té cap valor. Ventosa i Calvell i Rahola -com hem vist molt abans- havian arribat a dir que l'existència de latifundis no necessàriament era un factor de crisi en la panoràmica nacional. Ara deian que a Catalunya no podia haver problema agrari real perquè ací els latifundis no existien pas. És a dir, era la posició de la Lliga Catalana una posició absolutament interessada, com la de l'Esquerra Republicana, però molt meyns sincera.

El cas és que la Lliga Catalana, malgrat estar per sobre de les classes socials, assolí la defensa dels interessos dels propietaris del camp català.

Ja varen comentar més amunt com la Lliga Regionalista -aleshores- considerava "inviables" com a normativa estable, aquelles "tres exigències" dels rabassaires,

derivades de l'acord conjuntural, tripartit del setembre del 1932, signat a Barcelona entre l'autoritat cívica -Macià i Anguera de Sojo-, els representants rabassaires i els dirigents del gremi dels propietaris rurals. Més aquell acord fou una fórmula absolutament circumstancial que no impediria l'aprofundiment del conflicte.

Recordem que a 1931, els decrets del Govern de la República permetien la revisió dels contractes de conreu, la qual cosa havia aixecat gran expectativa a Catalunya. Diu al respecte Giralt i Raventós (1.166):

"Los decretos de 1931 relativos a la revisión de contratos de cultivo dieron lugar en Cataluña a 29.971 demandas de revisión ... Pero una interpretación restrictiva de los decretos, el olvido de lo que éstos tenían de revolucionario y el legalismo de los magistrados, se tradujeron en un 'no ha lugar a la revisión' para un 90 por 100 de las demandas. La frustración cundió entre los payeses catalanes y les puso al borde de la insurrección. Algunos se negaron a partir los frutos con el propietario. Otros sólo pagaron el 50 por 100 de la renta pactada antes del 14 de abril ..." (1.167).

Anys després -dos concretament-, el 14 d'abril del 1933 els rabassaires organitzaren una marxa sobre Barcelona i entregaren a la Generalitat un plec de deman-

mandes que superaven, com diu Giralt i Raventós, el propi programa de l'Esquerra Republicana:

"a) redención forzosa de la rabassa y de la tierra cedida sistemáticamente en arriendo; b) desaparición de la ficción del contrato de sociedad, dicho de aparcería, y abolición, por tanto, del pago de renta en frutos; c) establecimiento, bajo el patronazgo de la Generalitat, de crédito agrícola, seguro contra accidentes y plagas del campo, y creación de institutos de previsión y asistencia social" (1.168).

El fet és que l'anomenat "problema rabassaire" era una realitat indiscutible. Tan indiscutible que acabaria per superar el marc de Catalunya per a convertir-se en pedra de toc de les relacions entre els governs de Madrid i de Barcelona -com sempre ha sostingut Jutglar-, i que demostraria, una vegada més el criteri fortament centralista de l'Administració.

Així, doncs, al problema rabassaire pròpiament dit se li superposava el que seria un conflicte superior: el de la veritable qualitat de l'autonomia catalana. I en aquest doble conflicte tres foren els protagonistes fonamentals, des d'un punt de vista polític: l'Esquerra Republicana i la Generalitat, empenyades en aprofundir al màxim les possibilitats de l'Estatut d'autonomia; el Govern de Madrid, dominat pels radicals amb suport de la CEDA, intentant arbitrar, i la Lliga Catalana, defen-

sora dels interessa dels propietaris, i que en aquesta defensa arribaria a lluitar contra l'ampliació de l'àmbit d'eficàcia de l'Estatut de Catalunya, desempenyant, una vegada més -però amb conseqüències superiors- el rol de "partit esquirol", demostrant, per altra banda, la naturalesa tremendament classista dels seus capdavanters.

LA LLEI DE CONTRACTES DE CONREU

En previsió que l'any 1933 seria molt mogut en la qüestió agrària, la Lliga Catalana no deixà mai d'ocupar-se d'aquella, utilitzant les plomes de Pla, Marfà i Massaguer, fonamentalment. Analitzada globalment "La Veu de Catalunya" del 1933, hem quantificat els següents espais signats dedicats per l'òrga conservador al tema "rabassaire":

Nº d'editorials	9
Nº d'articles de R. Messeguer	6
Nº d'articles de M. Vidal i Guardiola....	1
Nº d'articles de J. Pla	30
Nº d'articles de M. Brunet	7
Nº d'articles de Ventosa i Calvell.....	1
Nº d'articles de A. Romeu.....	1
Nº d'articles de J. Marfà.....	15
Nº d'articles de J. Garriga i Massó.....	2
Nº d'articles de J.M. Batalla.....	5

Nº d'entrevistes (J. de Riba).....1

Nº de conferències (Maspons i Camarassa, Joaniquet i Enric Sala)3

D'una o altra forma, 82 espais dedicats a la qüestió rabassaire al llarg del 1933, el que demostra fins a quin punt la Lliga Catalana assolí la direcció dels interessos propietaris, al costat del gremi conegut com Institut Agrícola Català de San Isidre (IACSI). Observem que entre els conferenciants havia gent d'extrema dreta, com Joaniquet, i Enric Sala, un antic col.laboracionista amb la Dictadura de Primo de Rivera.

En la seva defensa aferrissada, el conservadorisme català arribà a intentar repetidament confondre a l'opinió pública, com per exemple, amb articles publicats a "La Veu de Catalunya", englobats sota l'epígraf L'anarquia al camp. Veiem un d'aquells editorials, el publicat el 10 de febrer del 1933, sota el títol La guerra dels soviets contra els pagesos (1.169), en el que es diuen coses com aquesta:

"Les autoritats soviètiques de Moscou han ordenat que sigui aplicat el règim dit de llista negra a tots els llocs que produeixen blat. Aquests llocs són ocupats militarment per destacaments armats, als quals accompanyen tribunals especials que administren castigs individuals o col.lectius ... Convindria que els pagesos del món no apartessin massa els ulls de Rússia" (1.170).

Evidentment, la situació de Rússia i Catalunya no tenien res a veure, però el portaveu de la Lliga Catalana cercava desorientar l'opinió pública i desprestigiar per tots els mitjans la causa rabassaire.

Dins aquesta ofensiva -en el fons una ofensiva contra la Reforma Agrària-, cal situar un treball d' Aurelio Joaniquet -tradicionalista i ultra admirador de Calvo Sotelo, de qui escriví una edulcorada biografia (1.171)-, en el qual defensava aferrissadament la propietat rústica catalana (1.172). Hem de tindre en compte que en aquells moments -1933-, a Catalunya, és a dir, el Parlament, no s'havia votat encara cap llei referent als contractes de conreu, i la problemàtica es situava en el terreny de les disposicions generals dictades pel Govern reformador d'Azafia. El 1 d'abril, però, el Govern de la Generalitat presentava al Parlament català un projecte de llei d'arrendaments de finques rústiques, i el primer projecte concret de llei de Contractes de Conreu, el qual trigaria gairebé un any a ésser aprovat. Mes, això fou suficient perquè al món de la propietat es produís una gran agitació, dins la qual cal enquadrar el llibre de Joaniquet, el qual considerava que el poder establert a la Generalitat -i el espanyol, també- anava seguint una "pauta comunista", i que:

"Catalunya no pot esperar res de la Reforma Agrària per millorar la seva constitució rural" (1.173).

En canvi, per altra banda, Balcells afirma:

"El projecte del Govern de coalició republicano-socialista ... tenia de comú amb el projecte de la Generalitat la prohibició del sotsarrendaments ...; la fixació d'una durada mínima de sis anys dels contractes d'arrendament; la pròrroga indefinida del contracte a voluntat de l'arrendatari; la impossibilitat en que és trobava l'arrendatari de procedir al desnonament sempre que no fos per falta de pagament o sota el compromís de conrear ell mateix la finca durant sis anys, cas en que l'arrendatari la podia recobrar o cobrar ...; la conversió de l'arrendament en cens redimible al cap de 20 anys seguits de conreu de la finca per part de l'arrendatari, el qual aleshores la podia adquirir si pagava la redempció al 5 % d'interès en deu anys" (1.174).

I segueix Balcells, clarificadament, considerant que respecte a la parceria, la llei en qüestió era més dura:

"Marcel·lí Domingo només considerava parceria el contracte que obligava l'amo a aportar el 20 % del capital d'explotació i de les despeses de conreu a més de la terra ... A més, la parceria no era redimible" (1.175).

Això pel que fa referència al projecte del Govern de Madrid. En canvi, el projecte de la Generalitat

de Catalunya -que fou aprovat l' 11 d'abril del 1934- afavoria el parcor, puix com assenyala el mateix Balcells, li concedia:

"... el dret d'adquisició de la terra, com a l'arrendatari, però no el protegeix tant en el desnonament, ja que el contracte pot ésser rescindit pel propietari al cap de sis anys"(1.176).

Pels portaveus de la propietat, tot això era la "revolució soviètica", el producete d'una follia dels polítics imbuits de socialisme, puix la precariedad del camperol no-propietari era un "fet natural", i no podia trastocar-se. La societat existent tenia per a ells un fonament, de fet, "providencial", i res no es podia canviar. Joaniquet opinava que tot era artificiós:

"El socialisme espanyol, naquític en quant al nombre abans de la República, va enlairir com a bandera de proselitisme en els nostres camps, on no es conexien el manifest comunista i la majoria de les vegades ni l'abecedari, el tema de la Reforma Agrària"(1.177).

Sota l'obsessió de la "comunistització", Joaniquet -i en aquest sentit també recolzaven l'argument els homes de la Lliga Catalana-, afirmava que la Reforma Agrària suposava per al camperol subsidiari simplement canviar de patró: del patró privat al patró estatal. La qual cosa era domagògia químicament pura; com ponderava

Amadeu Aragai (1.178) en altra obra sortida també el 1933:

"La idea d'un nou règim de propietat exclou l'anterior. Cal deixar ben sentada aquesta premisa, i ja que la República ha contret el compromís d'establir una nova ordenació jurídica del règim de propietat de la terra ..." (1.179).

Ni desaparició de la propietat per se ni estatificació. Sentzillament, la Reforma Agrària espanyola -i tanmateix la llei de Contractes de Conreu- no passaven de crear un marc jurídic que possibilités un trasvàs de propietat envers aquelles persones que treballavan directament la terra en règim de no-propietaris, i no sempre en tots els casos.

La Lliga Catalana, naturalment, com hem dit, intervingué en el conflicte defensant la patronal. I en aquesta defensa "La Veu de Catalunya" jugà un paper de primer ordre, publicant gran quantitat d'articles, informant puntualment de les activitats gremials de la patronal, donant un caràcter demagògic a tota activitat dels rabassaires i llurs organitzacions, parlant d'"anarquia al camp", "comunisme al camp", "terrorisme rabassaire". Tot això en la perspectiva de enfilar crítiques duríssimes contra els Govern de Madrid i Barcelona.

Una mostra del derrotisme conservador és, per exemple, un article mestrivolament agitatori de Brunet, pu-

blicat a "La Veu de Catalunya" del 16 de maig del 1933, sota el títol L'error dels propietaris (1.180), en el que es diuen coses com aquesta:

"Innocents com són, els propietaris es pensen haver fet una gran cosa denunciant que el projecte atempta als drets que la Constitució reconeix als ciutadans ... Es creuen els propietaris que aconseguiran impressionar les autoritats esquerranes dient que aquest projecte de llei (és) una maniobra de traició contra l'autonomia ... Mala tàctica la dels propietaris. Ni apel·lant al Dret i a la igualtat davant la llei, ni fent altres coses absurdes com respectar els contractes i pagar la contribució, aconseguiran fer-se respectar" (1.181).

I amb rencor quasi melodramàtic, seguí:

"L'ideal, avui, és dir-se Juan Expósito, no tenir cédula, viure a la Torrassa, no pagar el pis i tenir quatre o cinc caixes de bombes a sota el llit per si el cas" (1.182).

Completant el discurs demagògic amb una incitació significativa:

"La tàctica d'apellar a la llei i de complir la llei els donarà mal resultat als propietaris. El que podrien fer es comprar-se una bandera roja i un retrat d'En Ferrer per a decorar llurs locals i fer-hi mitings dient mal de la guardia civil i dels canellans ... I si no s'hi afanven.

el Parlament Rabassaire de Catalunya, s'els polirà tots els guanys ..." (1.183).

Una dies després, el 20 de maig del 1933, l'editorial de "La Veu de Catalunya", titulada El problema de la terra (1.184), digué el següent:

"Amb molta oportunitat recordava el senyor Abadal que aquest problema no existia a Catalunya abans que l'Esguarda en tingüés l'hegemonia. Els contractes, fruit de la lliure voluntat de les parts, eren respectats per tothom" (1.185).

I el mateix Ventosa i Calvell, en altre article titulat La llei per a resoldre els conflictes del camp, del 23 de juny del 1933 (1.186), atacà directament els capdavanters de la Generalitat, acusant al Parlament d'esser injust i arbitrari, cridant l'atenció sobre la catàstrofe econòmica que es produiria si es portava a terme l'aprovació de la llei de Contractes de Conreu. La visió d'en Ventosa i Calvell es aquesta:

"El precepte bàsic -es refereix a la llei- es aquest: aquells arrendataris que hagin complert els contractes, seguiran pagant el convingut fins que la llei definitiva -que seria aprovada a l'any 1934-; aquells altres que hagin retingut els fruits o el preu de l'arrendament, només hauran de pagar el 50 per cent, i encara per a pagar-lo tindrà un

termini de dos o quatre anys, fixat per una Comissió arbitral, i podràn optar -quan la renda sigui pagadora en fruits- entre pagar-lo en fruits o en metàlic" (1.187).

Opinió que reflexa el perjudicis que rebria la burgesia agrària en aprovar-se la llei:

"Aquesta és la llei monstruosa a la qual ha vingut a parar el projecte elaborat, amb un amoli esperit de pau i concòrdia, per la Comissió jurídica assessora. La llei final té el proposit de cercar en el desgavell del camp català, un camí favorable al triomf dels ideals col·lectivistes" (1.188).

Ell savia perfectament que de "col·lectivista" la llei de Contractes de Conreu, res. Però era igual. Es tractava de fer demagògia. Finalment, Ventosa i Calvell acabaria lògicament identificant Catalunya amb la propietat d'uns quants:

"En l'aspecte petròtic, deixant de banda la ferida al nostre patrimoni col·lectiu, la nova llei enfondeix la lluita i la discòrdia entre els catalans" (1.189).

Del mateix to són altres aportacions del portaveu de la Lliga Catalana. Per exemple, l'editorial del 9 de juny del 1933, titulada El problema de la terra, que torna a repetir rètols anteriors (1.190). Diu:

"L'Esquerra ha convertit una qüestió jurídica en un problema polític. Per això prescindies de totes les consi-

ral" (1.191).

I reforçant un criteri divorciat de la realitat, puix els decrets aprovats i el contingut de la Llei final de Contractes de Conreu, com hem dir repetidament, era molt tímid, en tant que reforma agrària, Miquel Vidal i Guardiola, a "La Veu de Catalunya" del 9 de juny del 1933, opinava entorn a la Trajectòria anarcocollectivista de la Reforma Agrària catalana (1.192):

"... són precisament els més fanàtics del materialisme històric els qui no volen comprendre (la raó fonamental)...: la Humanitat no pot alterar l'acció de les lleis econòmiques fonamentals. Pot solament adaptar-s'hi per atreure'n profit. Però de la mateixa manera pot arruinar-se si s'entesta en contradir-les" (1.193).

Es el lligam o la identificació entre "economia natural" i "economia capitalista" a què ens hem referit ja en aquesta tesi:

"El que volen és, simplement, substituir el dret i l'estudi per la creació violenta i per la consideració aparentment jurídica d'estats, de fet, favorable a una minoria del poble" (1.194).

La defensa de les butxaques i dels privilegis portà a Vidal i Guardiola a la disbauxa, puix segons ell, si la llei favoreix una "minoria del poble" contra

els propietaris, és que aquests eren la majoria d'aquell poble. La ideologia es confon ací amb la defensa absolutament barroera dels interessos de la minoria propietària. El final és una comparació demagògica:

"Lluitem pel respecte a lleis i pactes, sense els quals els rabsaires no podrán mantenir llurs explotacions agrícoles, com no les han pogut mantenir els pobres paisos russos que en 1917 ajudaren a Lenin i Trotzky" (1.195).

El projecte de llei va començar a ésser discutit pel Parlament català el dia 1 de febrer del 1934, amb l'absència dels diputats de la Lliga Catalana, que com hem vist, es retiraren del mateix pretextant la imparcialitat de l'Esquerra Republicana vers l'ordre públic. Així, aquella llei va ésser discutida sense la presència dels diputats dretistes, encara que el Parlament tingué en compte llurs esmenes. Finalment, fou aprovada el 21 de març, per 56 vots a favor, sense cap en contra. La llei final era molt moderada, contrastant amb la demagògica campanya desfermada pels dretistes de la Lliga Catalana, campanya que va continuar al llarg de l'any.

J. Camps i Arboix (1.196), sobre el contingut de la llei final, diu el següent:

"La moderació del cos legal es manifesta amb el respecte tingut a la propietat privada, centre del seu engranatge; és, doncs, una Llei

la propietat realitzi una adequada funció social; arriba a declarar que el conreador que fagi ús del dret d'adquisició pagarà interessos de les quantitats degudes" (1.197).

Cap relació tenia, doncs, amb el "comunisme", ni del tipus llibertari, ni del tipus estatalista. Era una llei:

"... en conjunt d'inspiració petitburguesa, si es vol emprar la pedantesca terminologia marxista, d'aquella classe mitjana que ha fet la sort de Catalunya" (1.198).

L'agitació de les forces dretistes i providencialistes seguí al llarg del 1934, produint-se, de fet, una rivalitat dins l'àmbit dretà, entre la Lliga Catalana i la CEDA, que intervindria també en la problemàtica en nom d'uns interessos de la dreta espanyolista, que veia en l'aprovació de la Llei a Catalunya, un primer pas efectiu que després enfilaria a la resta d'Espanya. Lluitant contra la Llei feta per a Catalunya, els dretistes espanyols lluitaven per al manteniment del latifundi andalús i castellà. Aquesta pugna entre les dues agracions d'un mateix àmbit ideològic va contribuir a què la Lliga Catalana extremés, encara més, les seves reaccionàries posicions al llarg del 1934. Aquelles tapades es manifestaren dins el IACSI, entre el President Jaume de Riba, regionalista de tota la vida, i Cirera Voltà, militant novell i dispossat a defensar la propie-

tat "providencialista" per tots els mitjans. Al mes de juliol dimití De Riba i el propi Cirera el substituí, el que representava el triomf d'una posició més extrema dins la mateixa perspectiva. El nou President del IACSI declarava l' 1 d'agost que:

"En cas d'arribar a un acord ... entre els Govern de la República i el de la Generalitat, aconsellariem a tots els propietaris que, cadascú pel seu compte, presentés el recurs corresponent davant el Tribunal de Garanties Constitucionals ... Es evident que aquest organisme no es desmentiria a ell mateix ..." (1.199).

Amb això, Cirera recorda que la dialèctica entre els Govern de Madrid i de Barcelona jugava també un paper en el tema agrari català.

De fet, els successius Govern de Lerroux, davant de l'evolució de la política agrària catalana es mantingueren a l'expectativa, sense incidir plenament en el problema. En plena efervescència, del conflicte es va produir la dimissió del III Govern Lerroux, i el 28 d'abril del 1934 es posà en marxa el Govern Samper, molt semblant en la seva composició i essència al Govern anterior. Govern que duraria fins pràcticament els fets d'Octubre d'aquell mateix any.

Doncs bé, el Govern Samper hauria d'afrontar la crisi catalana portada a Madrid pels dirigents de la Lliga Catalana. Així ho explica Balcells:

"...Dirigents de l'Institut de Sant Isidre, amb el seu president davant, es van entrevistar amb dues figures preminents de la Lliga Catalana: Trias de Bes i Ventosa i Calvell. Van demanar a aquest partit que, atesa la seva posició conservadora, acceptés de defensar fins les darreres conseqüències els interessos dels propietaris catalans. Quedava un darrer recurs: aconseguir a les Corts espanyoles que el Govern de la República presentés un recurs contra la Llei davant el Tribunal de Garanties Constitucionals, aduint que trasgredia els límits del poder legislatiu atribuït al Parlament de Catalunya i que envala el camp reservat a les Corts i al Govern de Madrid" (1.200).

La demanda era, com assenyala Balcells, perillosa per a la Lliga Catalana, puix de fet l'obligava a fer obertament el paper d'esquirol polític. Paper, per altra banda, ja exercit altres vegades, però sempre de forma soterrada. Aquesta vegada el joc havia d'ésser obert i la Lliga Catalana apareixeria ja, clarament, no solament com un partit profundament dretista, cosa de la qual ningú tenia ja cap dubte, sinó com un partit "quintacolumnista" que cercava en un Govern "forani" ajuda per a resoldre una qüestió que, en aquells moments afectava solament Catalunya, i respecte la qual, a més a més, tota la dreta espanyola havia començat una

desvirtuadora i radical campanya, per a evitar que l'experiència catalana de trasnformar timidament la propietat de la terra, s'estengués arreu d'Espanya. Aquella dreta espanyola començava a vincular la problemàtica agrària a la d'una inexistent "rebel·lió catalana", per desacreditar l'autonomia. La Lliga Catalana vacil·là momentàniament, i en el curs d'aquesta vacil·lació la CEDA incidí també en el conflicte.

El cas és que el 24 d'abril del 1934 fou presentada al Parlament espanyol una proposició incidental signada, entre d'altres, per Cambó, demanant al Parlament que declarés procedent el recurs del Govern Samper contra la llei de Contractes de Conreu. Semper firmà aquell recurs en una operació combinada i fou aquest presentat al Tribunal de Garanties Constitucionals el dia 4 de maig del 1934.

Es en aquest moment que la qüestió rabassaire es convertí en la pedra de toc de les relacions entre els Govern de Madrid i de Barcelona, incident, puix, amb la consideració d'aquell sobre l'autonomia catalana, posada ja en dubte per l'acció del propi Govern Samper.

Cal remarcar que la campanya de la Lliga Catalana a través de "La Veu de Catalunya" tingué notable envergadura. De fet, era una continuació de la campanya ja esmentada, però més radical encara. Per exemple, en el nostre repàs del diari hem trobat, al llarg del període abril-setembre del 1934, fins a 42 editorials dedicades a la qüestió. I d'aquests documents interessants és oportú ressaltar el publicat el 24 d'abril del 1934

sense firma, i sota el títol de Per l'autonomia, pel dret i per l'economia de Catalunya (1.201), en el qual s'intenta justificar el paper "quintacolumnista" exèrcit per la Lliga Catalana:

"El Tribunal de Garanties Constitucionals és l'únic òrgan adequat per a resoldre els conflictes que sorgeixin, tant si la invasió d'atribucions ha estat cometuda per l'Esquerra, com per la regió autònoma. I pot fer-ho sense que en pateixi la dignitat ni la independència d'un i d'altre, perquè el Tribunal de Garanties no és un òrgan foraster i superposat, sinó constitueix una peça essencial de coordinació i de garantia entre l'Estat i la regió autònoma" (1.202).

I prossegueix la tosca argumentació que això "no representa cap minva de la nostra autonomia":

"Quant al respecte que ha de mereixer de tothom el nostre Estatut, perquè sols complint estrictament els preceptes constitucionals del nostre règim, s'obtindrà l'autoritat necessària per a exigir als altres el mateix respecte ..." (1.203).

Situada fora del Parlament català per voluntat propria i fent el rol de tipics "quintacolumnistes", el paper de la Lliga Catalana a l'estiu del 1934 no pot ésser catalogat com gaire brillant.

La campanya de premsa tingué notable virulència per part de la Lliga Catalana, que intentà tots els mit-

jans per a dividir els rabassaires, sense aconseguir-ho. Passant successivament de clasificar-los paternalment entre "bons rabassaires" i "mals rabassaires", a dir que tots eren uns "egoïstes", com assenyalava J. Marfà el 4 de maig del 1934 a "La Veu de Catalunya" (1.204):

"... veuen que la llei els dona la collita i reserva als propietaris el pagament dels tributs; veuen que els dona la terra en unes condicions avantajoses" (1.205).

Al mes de juliol, malgrat l'adversitat, el Govern de la Generalitat es reafirmà en la seva intenció de defensar la llei de Contractes de Conreu. En aquest moment, la campanya de les dretes espanyoles contra Catalunya era d'una radicalitat absoluta. Aprofitaven la conjuntura per a transformar el "problema rabassaire" en la "rebel·lió catalana". El problema agrari era metamorfosat en "problema català". Mes, la Lliga Catalana seguif el joc brut les darreres conseqüències.

El Tribunal de Garanties Constitucionals, com perspicacment havia calibrat Cirerri Volrà, sentencià el juny la incompetència de la Generalitat per a legislar sobre matèries com aquell dels Contractes de Conreu, malgrat la defensa jurídica i política realitzada per Amadeu Hurtado (1.206). Pla, va veure la situació així:

"El señor Hurtado, nombrado por la Generalidad comisario para defender sus intereses en el pleito, contestó rozando constantemente la política y defendiendo el fondo revolucionario de la ley. La vista, en sí, interesó poco; lo que levantó un vendaval de pasiones, tanto en Barcelona como en Madrid, fue la actitud de franca rebeldía en que se colocó, frente a este hecho, la Generalidad" (1.207).

L'anul.lació pel Tribunal de Garanties Constitucionals de la llei de Contractes de Conreu aprovada pel Parlament català, no solament suposava la liquidació de la llei mateixa, sinó que, com deia la sentència, la Generalitat "no estava facultada para legislar en aquella materia". Momentàniament, la Lliga Catalana havia aconseguit els seus propòsits. La reacció a Catalunya fou molt viva i la indignació provocada per la interferència del Poder central en una qüestió merament catalana, mostrava el veritable rostre del centralisme espanyol. Per veure la capacitat despectiva del dretisme centralista i la seva hipocresia, una vegada el Tribunal Central havia ja dictaminat contra la Generalitat, cal analitzar un article publicat al dretista i monàrquic diari madrileny "ABC", el 26 de juny, sota el títol de El pleito catalán y sus derivaciones (1.208). Diu el següent, descrivint primer la situació, amb un to grotesc, enfotant-se'n:

"Primero, el Parlamento catalán vota la ley de cultivos, especialmente

perjudicial y molesta para los elementos que componen la Lliga. La Lliga, asustada, carga con el engendro y lo deposita arteramente a la puerta del Gobierno español, después de torar del cordón de la campanilla.

"Aparece el señor Samper i se encuentra con la ley de cultivos colapsada en el umbral. Hay un consejo de familia. El señor Samper se echa sobre los hombros el desmayado cuerpo y lo arroja al patio del Tribunal de Garantías Constitucionales"(1.209).

Tinguem en compte que "ABC" era el portaveu monàrquic —com sempre— i que el seu to era enganyosament distant, com si els plets republicans no tingueren res a veure amb ell. Respecte a la qüestió que ens ocupa, adoptava l'aparent to d'indiferència:

"La verdad es que en todo este conflicto al resto de España ni le va ni le viene nada y que estamos pagando las consecuencias de una pugna meramente regional ... Porque no es a Aragón, ni a Galicia, ni a Extremadura, ni a Castilla a quienes importa la solución que la Esquerra dio al pleito de la rabassa morta, sino a los catalanes mismos. Y si la Lliga busca ahora el amparo del Gobierno central no es porque no sea capaz de arrancar ella, en cualquier ocasión, la bandera de España del coche del Presidente de la Generalidad, sino porque no tiene ahora otro ambiente donde buscar apoyo para sus pretensiones"(1.210).

Es manifest ací, el rancor contra la Lliga Catalana per part d'un company de viatge. La declaració republicana -extraordinàriament oportunista- de la Lliga Catalana al seu Congrés del 1933, havia deixat recrimades profundes. I utilitzant el típic sentit comú, en la perspectiva de que "quan tot es compliquemés, millor", "ABC" diu:

"La primera verdad en este asunto es que, otorgada la autonomía a una región, no es posible negarle el derecho a legislar sobre sus problemas peculiares, específicos" (1.211).

Anul·lada la Llei pel Tribunal, els diputats de l'Esquerra Republicana es retirarien del Parlament espanyol en la crítica sessió del 12 de juny del 1934, després d'un discurs de Santaló en el qual assenyalava que l'esperit de la Llei anul·lada entroncava perfectament amb l'esperit de la República del 14 d'abril i amb el de la Constitució:

"Por el prestigio de la República, por el respeto y eficiencia de la Constitución, por los derechos de Catalunya, nos ausentamos de estos escaños sin asomo de despecho ... En espera de una rectificación que sea garantía de libertad y de paz para los ciudadanos y para los pueblos. Cataluña, al amparo de la Constitución, continuará su obra por las propias libertades y para las libertades españolas" (1.212).

l'Esquerra, la minoria basca va també retirar-se dins la mateixa sessió.

La retirada dels diputats de l'Esquerra Republicana del Parlament espanyol provoca crítiques duríssimes per part dels diputats de la Lliga Catalana presents a l'hemicicle, que quedaven així completament desmarcats com un "estrany pasatger". En Prieto els va d'haver de recordar que feia pocs mesos, ells mateixos, s'havien retirat del Parlament de Catalunya. El desconcert de la Lliga Catalana en aquesta conjuntura assenyala un dels punts més baixos de l'activitat política del partit conservador català.

Una vegada després, Pla ho veia així:

"Nunca, quizás, como en este momento, se puso de manifiesto con tamaña claridad nuestra vieja tesis de que la República y la Revolución son, en España, una sola y misma cosa. Santaló uncía los intereses de Cataluña a los de la Revolución ... Retirados del Parlamento, los diputados de Esquerra catalana volvieron a Cataluña, donde fueron objeto, al llegar a Barcelona, y en muchas estaciones del trayecto, de calurosos recibimientos. En Cataluña, se ha confundido a menudo la política con el criterio popular en estaciones, apeaderos ..." (1.213).

Però, la voluntat de l'Esquerra Republicana era continuar endavant amb la reforma. El mateix 12 de juny Companys defensava al Parlament de Catalunya la llei

foragitada de la legalitat espanyola. El President de la Generalitat manifestà l'unitat d'esperit de l'esmentada Llei amb el de la República i la seva Constitució, i digué:

"... si som incompetents en la matèria, tant si reformem alguns preceptes de la Llei com si no els reformem, cometrem de totes maneres un acte il.legal i estarem, fora de la legalitat"(1.214).

Anul.lada aquella primera Llei, la Generalitat presentava al Parlament català una altra quasi igual, tal com deia Companys:

"... Hem presentat ... la nova Llei, que és igual amb punt i comes, a la Llei que s'havia presentat abans, per a rebre de nou la rectificació del Parlament. I si volsaltres l'aproveu, el Govern la farà complir, passi el que passi i sigui com sigui"(1.215).

I com d'Abadal, present al Parlament català, tot sol, en una acció d'urgència -puix el seu partit s'havia retirat mesos enrera-, advertí que aquesta nova llei provocaria una crisi total i suposaria la fi de l'autonomisme a Catalunya, Companys contestà:

"... Admetem també, que Catalunya sigui vençuda i que ens siguin arrabassades totes les llibertats; però com que els qui som davant hi perdrem la vida, reneixerà d'una manera triomfent la nacionalitat

En el debat parlamentari del dia 25 de juny, a Madrid, Cambó sostenia que:

"La ley de Contratos de Cultivo dictada por el Parlamento catalán era incompatible con la Base 22 de la Ley de Reforma Agraria y con la iniciativa del Gobierno, que tenía una Ley de Arrendamientos general para toda España"(1.217).

Encara, puix, s'argumentava jurídicament contra la Llei, el que era, donada la peculiaritat de la situació, el mateix que argumentar contra els intents d'aprofundir l'autonomisme català. No es podien separar ambdós fets, i aquesta era la tragèdia de la Lliga Catalana.

Poc abans d'ésser tancat per vacances el Parlament espanyol, Samper obtingué plens poders per a solucionar el conflicte amb la Generalitat, i el 4 de juliol escriví a Companys en els següents termes:

"El Gobierno de la República ... confía a su celo la misión de invitar a la Generalitat a abstenerse de aplicar la ley del dia 12 de junio pasado, mientras no se ajuste fielmente a las disposiciones de la Constitución y el Estatuto"(1.218).

Contestant Companys, el dia 18, que:

"... El Consejo de la Generalidad, que ha creído que la ley de Contratos de Cultivo se adapta a la Constitución y al Estatuto, ha tomado el

acuerdo de extender su atención y solicitud al confeccionar el Reglamento que ha de regirla y permita aplicarla, y garantizar así que se adapte fielmente a las leyes básicas de la República ..." (1.219).

Balcells, comentant la voluntat solucionadora de les dues parts involucrades en el tema, posa de manifest com el "Reglament" de la llei va ésser la solució intermitja del conflicte:

"Després de les cartes oficials bescanviades entre Samper y Companys, el Govern de Madrid declarà que veia amb satisfacció i confiança la preparació d'un Reglament que, refós amb la Llei, la posés d'acord amb la Constitució. Des de el punt de vista de les relacions amb el Govern central, el conflicte podia donar-se per acabat" (1.220).

L'activitat de la Lliga Catalana contra la Llei fou extraordinària, com assenyala l'antic secretari de Cambó:

"La Lliga Catalana no podía permanecer pasiva ante aquel conflicto que a pasos agigantados se aproximava, y para que su posición fuese conocida desde las alturas hasta las más modestas esferas, renunciando a la fácil popularidad del silencio ... y desafiando el peligro de todo orden organizó el día 3 de julio, más de

70 actos políticos, en Barcelona-ciudad y Barcelona-circunscripción, en los cuales, simultáneamente, los oradores más conspicuos del Partido desarrollaron en sendas conferencias el tema 'la situación política presente vista por la Lliga Catalana' (1.221).

Però no fou suficient. I a través del "Reglament", d'una o altra forma, el Govern de la Generalitat quedava pràcticament en disposició d'anar aplicant les reformes. Això va radicalitzar paroxísticament els ànims i davant la impotència de la Lliga Catalana, l'IACSI va prendre una dinàmica pròpia cap a posicions més extremes encara, que culminaria en una anada massiva a Madrid, el dia 8 de setembre, per a reclamar la intervenció del Govern central a Catalunya, per a salvar els interessos dels propietaris rurals, en un acte en el qual a més dels dirigents de la institució gremial, encapçalats per Cirera Voltà, parlaren Gil Robles, per la CEDA, Martínez de Velasco, pel Partido Agrario, i Melquiades Alvarez, pels liberals.

El 21 de setembre del 1934, fou aprovat el Reglament producte de l'acord amb el Govern central, i que contenia els elements fonamentals del "reformisme", Uns dies abans, a Gandesa, Companys havia pronunciat un discurs en el qual posava de manifest la timidessa

de la Llei:

"Tots vosaltres ja sabeu el entrebancs que s'ha intentat posar a la llei de Contractes de Conreu, que no és res més que un pas endavant per a regular els pactes entre els amos de la terra i els qui la treballen. No és la reforma agrària: és un règim de meyns injustícia. La revolució va començar sobre la propietat de la terra, i acabarà en el mateix problema" (1.222).

Aquesta naturalesa moderada de la reforma la va remarcar insistentment el líder de l'Esquerra Republicana:

"Les lleis que tenim no satisfan les apetències renovadores del nostre esperit en l'ordre econòmic, polític i social, i cada dia les voldriem més avançades" (1.223).

Contrariament, la mateixa Llei era presentada per les dretes com la "revolució". Ultrapassada la Lliga Catalana pels esdeveniments de tota mena, és a dir, exercint a Madrid el paper d' "esquirols", contra l'autonomisme català, impotent per portar una segona lluita eficaç contra el "Reglament" de la llei en qüestió, perdut el control del IACSI, i marginats voluntàriament del Parlament català des de primers de l'any, la direcció política va decidir, el 27 de setembre, reincorporar-se a la institució.

Però, nou dies després esclatarien els "fets d'Octubre", i la terrible llei de Contractes de Conreu

sofrí un colapse. El 23 d'octubre el cap militar de Catalunya, Batet, ordenà la suspensió de la Llei, però encara sostingué que quedaven en vigor els contractes ja establerts, encara que exigia el lliurament per part dels rabassaires, dels fruits retinguts al llarg de l'any.

Posteriorment, la Llei seria anul·lada dins el marc d'una posterior llei d'Arrendaments estudiada pels successius Governos de Madrid, encara que sense cap efectivitat concreta.

Els fets del 6 d'Octubre, com hem dit, tancaven un període polític fluid i crític, dins el qual la Lliga Catalana exercí un paper lamentable, però molt significatiu. Aquells que sempre s'havien identificat com "ni de dretes ni d'esquerres"; aquells que mantingueren rotundament que ells estaven per damunt de les classes socials, i aquells que sempre digueren que Catalunya havia d'estar per sobre de tot, finalment s'havien col·locat al seu lloc amb més claretat que mai. Ells eren tan de dretes com el que més pogués ser-ho. Ells eren els representants polítics més radicals de totes aquelles classes socials privilegiades econòmicament i socialment; Ells identificaven l'autonomia de Catalunya amb els interessos d'aquelles classes socials de les quals ells en formaven sociològicament part.

Però, els fets d'Octubre, obrien ara, un nou període.